

دانشگاه پیام نور

عنوان

میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی دانش آموزان

دختر مقطع دبیرستان منطقه گلبهار

استاد راهنما :

پژوهشگران :

بهار ۸۹

۱

فهرست مطالب

۱-۲	مقدمه
۴-۶	فصل اول : طرح تحقیق
۴	عنوان تحقیق
۴	بیان مسئله
۴	اهداف تحقیق
۴	فرضیه های تحقیق
۴	متغیرهای تحقیق
۴	تعاریف عملیاتی واژه ها
۵	روش تحقیق - نوع تحقیق
۵	جامعه آماری
۵	نمونه آماری
۵	روش نمونه گیری
۵	ابزار تحقیق
۶	روش آماری
۶	محدودیت های تحقیق
۸-۶۷	فصل دوم : ادبیات تحقیق (مبانی نظری پیشینه)
۸-۹	مفهوم و ماهیت دوستی
۱۰-۱۱	ضرورت و اهمیت دوستی
۱۲-۱۳	نیاز به دوست
۱۴	نقش دوست در سرنوشت انسان
۱۵-۱۷	دوستان و زندگی اجتماعی
۱۸-۱۹	انگیزه های دوستی
۲۰-۲۱	انواع دوستان

۲۲-۲۵	شرایط انتخاب دوست
۲۶-۳۱	ویژگی ها و نشانه های دوستان خوب
۳۲-۳۷	ویژگی ها و نشانه های دوستان بد
۳۸-۴۰	راه های جلب دوستی
۴۱-۴۵	حقوق دوستان
۴۶-۶۲	پایه های تداوم دوستی
۶۳-۶۴	حد و مرز صمیمیت ها
۶۵-۶۶	راه های حفظ دوستان
۶۷	عوامل از دست دادن دوستان
۶۹-۷۰	فصل سوم: روش پژوهش و متدلوژی
۶۹	روش تحقیق
۶۹	جامعه مورد مطالعه
۶۹	حجم نمونه
۶۹	شیوه نمونه گیری
۶۹	ابزار اندازه گیری
۶۹	روش آماری
۷۰	روش اجرای کار (روش گردآوری داده ها)
۷۲-۱۰۵	فصل چهارم: یافته ها و تجزیه و تحلیل
۷۲-۷۵	سیمای پاسخگویان
۷۶-۱۰۲	آمار توصیفی
۱۰۳-۱۰۵	آمار استنباطی
۱۰۶-۱۱۱	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۰۶	مقدمه
۱۰۷	نتیجه گیری
۱۰۸	پیشنهادات

۱۰۹-۱۱۱

۱۱۲-۱۱۴

نمونه پرسشنامه

فهرست منابع

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

مقدمه :

دوستی ساختن است دوستی هنر است ! و از همین رو به سرعت زاده نمی شود ، بلکه به آهستگی و کندی پدید می آید . ممکن نیست که در یک لحظه ناگهانی از آسمان بر ما فرود آید . منتها ، دوستی همزمان با دوستی آغاز می شود . درست مانند عشق که با عشق ظهور می کند . پس برای یافتن دوستان باید دوستی ورزید . چون دوستی با دوستی آغاز می شود و نه با چیز دیگر .

دوستان گنج ها و معادنی هستند که باید از آنها کاوش کرد و به منظور کشف آنها محتمل رنج و زحمت شد تا سنگ و گوهر را با هم در نیامیزیم و آنها را از هم بازشناسیم . سنگ به دست نیاوریم و گمان کنیم که گوهر یافته ایم .

دوستی یک مساله عادی نیست بلکه از مسائل ضروری زندگی انسان است و به نحوی با سرنوشت انسان ارتباط دارد . به علاوه دوستی یک مساله خطیر و پراهمیت نیز هست . زیرا تاثیر دوست بر دوست ناگهانی و ملموس نیست تا براحتمی بتوان درست را از نادرست آن بازشناخت بلکه تاثیری تدریجی ، اندک اندک و پنهان می باشد اگر این دو حقیقت مهم : ۱. قابلیت انسان برای تاثیرپذیری از جو و محیطی که در آن قرار دارد بویژه تاثیرپذیری از دوستان ، ۲. نامرئی و تدریجی بودن تاثیر دوست بر دوست را مدنظر قرار دهیم به اهمیت دوستی در زندگی انسان جامعه و ضرورت اهتمام به آن از سوی افراد و جوامع پی می بریم .

دوستی مساله انتخاب و گزینشی است . نباید دوستان را به طور تصادفی برگزید گرچه بسیاری از مردم چنین رفتار می کنند . از این رو انسان باید ، پیش از آنکه تصادف بر اساس معیارهای نادرست دوستانی را برایش انتخاب کند ، خود براساس معیارهای درست دوستانش را برگزیند . امام علی (ع) به فرزندش امام حسن (ع) می فرمایند : « فرزندم ، نخست دوست آنگاه راه » این سخن امام تاکید است بر این نکته که در هر کاری از جمله مسافرت پیش از هر چیزی باید در جستجوی دوست خوب برآمد .^۱

^۱ مدرس - هادی ، دوستی و دوستان ، ص ۱۲

در این مجموعه سعی بر آن شده است که با توجه به ضرورت و اهمیت دوست خصوصا در دوران نوجوانی ، به بررسی میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی دانش آموزان براساس پرسشنامه هایی که در اختیار آزمودنیها قرار گرفته است ، بپردازد . به امید آنکه چراغی باشد برای سرمایه های فردا .

جهت توصیف نمونه پژوهشی از آمار توصیفی که شامل (میانگین ، فراوانی مطلق ، فراوانی درصدی ، انحراف معیار) و جهت آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی که شامل (واریانس یک طرفه ، آزمون F) استفاده گردیده است .

فصل اول : طرح

تحقیق

عنوان تحقیق: میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی دانش آموزان دختر مقطع دبیرستان منطقه گلپهار در سال ۸۹-۸۸

بیان مساله: بدون شک در شکل گیری شخصیت انسان امور مختلفی دخیل است که از آن میان می توان به دوستان اشاره کرد. زیرا بی گمان انسان بخش مهمی از فکر و خصوصیات اخلاقی خویش را از دوستان خود می گیرد.

به راستی، گاه نقش دوست در خوشبختی و بدبختی یک انسان از هر عاملی مهم تر است. گاه او را تا سرحد فنا و نیستی پیش می برد و گاه او را به اوج افتخار می رساند. با توجه به اهمیت نقش دوست در زندگی مخصوصا در دوران نوجوانی که اوج شکل گیری و روابط دوستی در این دوران بوجود می آید به بررسی نظرات دانش آموزان دختر مقطع دبیرستان منطقه گلپهار درباره میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی می پردازد. این تحقیق در دبیرستان های شهر گلپهار ۱۳۸۹-۱۳۸۸ انجام شده است.

هدف تحقیق: هدف از انجام این تحقیق بررسی میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی دانش آموزان مقطع دبیرستان منطقه گلپهار است.

فرضیه های تحقیق: ۱. بین دوست و تاثیر او بر رشد دینی رابطه ای وجود دارد. ۲. بین دوست و تاثیر او بر رشد دینی رابطه ای وجود ندارد.

متغیرهای تحقیق: متغیر مستقل: ۱. متغیر مستقل در این تحقیق دوست می باشد که به طور مستقل بر رشد دینی می تواند تاثیرگذار باشد و یا بالعکس، ۲. متغیر وابسته: در این تحقیق رشد دینی (دانش آموزان) به عنوان متغیر وابسته است که بر اثر عامل دوست می تواند رشد دینی وجود داشته باشد و یا بالعکس.

تعاریف عملیاتی واژه ها:

- دانش آموز: فردی که دانش آموزد، علم آموزد، شاگرد مدرسه، طالب علم، فزاینده علم، در اصطلاح مدارج تحصیلی شاگردی را گویند که در دوره متوسطه تحصیل کند.^۱

^۱ دهخدا - علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۷، صفحه ۱۰۳۸۶، معین - محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۲، ص ۱۰۴۷

• دوست : محب و یکدل و یکرنگ ، خیر خواه و یار و رفیق م مقابل دشمن و این ظاهرا در اصل دوس بوده که به معنی چسبیدن و پیوستن به چیزی است (چون دوتن باهم به جان و دل پیوندند هرکدام آن دیگری را دوست باشد) و به مرور ایام از معنی اصلی مهجور گشته و به معنی مأخوذ شهرت گرفته است .^۱

• دوست : ۱. یار و رفیق ، ۲. عاشق ، ۳. معشوق^۲

• دوستی : می توانیم دوستی را به صورت دوام نسبی رابطه عاطفی بین دو شخص که تمایل دارند با یکدیگر مشارکت داشته باشند ، تعریف کنیم .^۳

• رشد دینی : به راه شدن ، هدایت شدن ، راه راست یافتن ، راه راست گرفتن ، استقامت بر راه حق و تصلب در آن ، استقامت در طریق حق و قرار و پایداری در آن در شرع رشد عبارت است از سلوک راه راست یعنی صلاح راه دین و اصلاح حال .^۴

روش تحقیق - نوع تحقیق

روش انجام تحقیق میدانی ، پیمایشی و توصیفی است و نوع تحقیق کاربردی است .

جامعه آماری :

کلیه دانش آموزان دختر مقطع دبیرستان منطقه گلپهار در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ که طبق بررسی های انجام شده ۴۹۵ نفر می باشند .

نمونه آماری :

تعداد دانش آموزانی که از این جامعه آماری مورد آزمون قرار گرفته اند ۱۰۶ نفر می باشند .

روش نمونه گیری :

روش نمونه گیری به صورت تصادفی ساده انجام گرفته است .

ابزار تحقیق :

^۱ دهخدا - علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، ج ۸ ، ص ۱۱۲۳۶

^۲ معین - محمد ، فرهنگ فارسی معین ، ج ۲ ، ص ۱۱۰۸

^۳ آقامحمدیان - حمیدرضا ؛ حسینی - مهران ، روان شناسی بلوغ و نوجوانی ، ص ۲۵۷

^۴ دهخدا - علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، ج ۸ ، صفحه ۱۲۰۸۴ ، معین - محمد ، فرهنگ فارسی معین ، ج ۲ ، ص ۱۱۶۵

پرسشنامه ای که تنظیم شده براساس مقیاس لیکرت با سوالات بسته که شامل ۲۰ سوال ۵ گزینه ای می باشد .

روش آماری :

جهت توصیف نمونه پژوهشی از آمار توصیفی که شامل (میانگین , فراوانی مطلق , فراوانی درصدی , انحراف معیار) و جهت آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی که شامل (واریانس یک طرفه , آزمون F) استفاده گردیده است .

محدودیت های تحقیق :

۱. به دلیل محدود بودن امکانات انسانی امکان انجام آزمایش با آزمودنی های مذکر وجود نداشت.
۲. محدودیت در انتخاب ابزار وجود داشت که محدود به پرسشنامه بود .
۳. عدم صداقت دانش آموزان در پاسخ گویی به سوالات پرسشنامه .
۴. بی دقتی در پاسخ گویی به سوالات پرسشنامه توسط دانش آموزان .
۵. فقدان پرسشنامه استاندارد شده که بتواند به طور دقیق موضوع مورد تحقیق را بررسی کند .

www.kandooch.com

فصل دوم : ادبیات تحقیق

(مبانی نظری پیشینه)

www.kandooch.com

www.kandooch.com

مفهوم و ماهیت دوستی

۱. دوستی مانند جام نقره ای است که اگر از آن مراقبت نکنید سیاه و تیره خواهد شد در صورتی که

اگر آن را بسایید می درخشد و در معرض نور ، درخشان ترین جام خواهد شد^۱

۲. دوستی ، یک مفهوم عام است ؛ دوستی ، واژه ای است که بقا و استمرار حیات اجتماعی و بشری را

تحقق می بخشد ؛ دوستی ، شامل تمامی قوانین و مقررات با هم زیستن و چگونه زیستن است .

پژوهشگران با مطالعات زیاد ، در مورد معنا و مفهوم دوستی به این نتیجه رسیده اند که باید در

تعریف و تبیین معنا و مفهوم آن به دو مولفه اختصاصی توجه کرد : « ویژگی های عمومی مورد

انتظار از دوستان » و « قواعدی که انتظار داریم شاهد آن باشیم » .

پژوهشگران برخی از ویژگی ها را لازمه یک ارتباط دوستانه می دانند . گروهی از محققان پی برده اند

که اغلب ، انتظار داریم دوستانمان افرادی صادق ، سالم و روراست باشند ؛ نسبت به ما ابراز محبت و

توجه کنند ؛ رازها و مسائل خود را با ما درمیان بگذارند و زمانی که به کمک آنها نیاز داریم ، به ما

کمک کنند . ما دوست داریم دوستانمان به ما اعتماد نموده و در عین حال قابل اعتماد باشند ؛ زمان و

فعالیت های مشترکی با ما داشته باشند و رفتاری محترمانه از خود نشان دهند ؛ به ما بها داده و آماده

حل اختلافات احتمالی ما باشند . خصوصیتی که بیان شد ، خصوصیتی هستند که اغلب مردم از یک

دوست و متقابلاً از خودشان در دوستی هایشان انتظار دارند .

گرچه ویژگی های یاد شده ، تابلوی کاملاً پیچیده را ترسیم می کند ، اما همواره قواعدی در دوستی

وجود دارد که مردم به آنها متوسل می شوند و آنها را مد نظر قرار می دهند ، مانند : حفظ محاورات ،

فاش نکردن اسرار دیگران ، عدم انتقاد در حضور دیگران ، تلاش کردن و ...

امروزه روشن شده است که حمایت هیجانی ، اعتماد و اطمینان از جمله قواعدی به شمار می روند که

موجب تمایز گردیدن دوستی های دارای کیفیت بالا از دوستی های دارای صمیمیت کمتر می شوند .

^۱ کتاب رموز دوستی پایدار و معاشرات موفق - مولف : ژ- دونالد والترز - مترجم : شیرین نبوی نژاد - نشر عشق - ۱۳۸۰ - تهران - ص

از آنچه گذشت می توان نتیجه گرفت که معنا و مفهوم دوستی با سبک و شیوه زندگی ما ارتباط دارد . در واقع کلیدی ترین فرآیند در حفظ استمرار و بقاء حیات اجتماعی پرداختن به دوستی ها و برقراری روابط است . در سایه دوستی و روابط است که چرخه زندگی رونق گرفته ، معنا و مفهوم پیدا می کند . یک دوست در شرایط ایده آل همدمی پذیرا ، معتمد ، مفید و موثق است ؛ حریم ما را محترم می شمرد ؛ در انظار عمومی ما را مورد تحقیر یا انتقاد قرار نمی دهد ؛ به ما لطف می کند و غیرممکن است که محبت های ما را تلافی ننماید . گرچه ما تنها بخش محدودی از این ویژگی ها را در دوستانمان می بینیم ، ولی به هر حال دوستی یک پیوند داوطلبانه بین دو نفر است که کیفیت توجه به قواعد یاد شده ، کیفیت روابط دوستی ها را مشخص می سازد . ایده آل های مذکور را می توان بخشی از یک قرارداد نامکتوب بین دوستان دانست که تخطی از آن می تواند زمینه ساز انحلال روابط دوستان شود .^۱

۳. آقای مظفر حاجیان در کتاب خود به نقل از حضرت علی (ع) در تعریف دوست چنین نوشته اند :
" دوست انسانی است که قلبا خود دوست ، ولی جسما غیر دوست " ، " دوستان همه یک جانند در بدن های مختلف " ، " کسی که هم و غم تو را دارد هم او دوست دوست " .^۲

^۱ حسن زاده - یعقوب ، دوستی و دوست یابی ، ص ۶۳
^۲ راهنمای انتخاب دوست - مظفر حاجیان حسین آبادی - نشر مانی - چاپ دوم - ۱۳۷۶ - ص ۱۹

ضرورت و اهمیت دوستی

۱. انسان موجودی اجتماعی است ، او نیاز دارد که با همنوعان خود ارتباط برقرار نماید ؛ زیرا احساس تنهایی تقریباً برای همه انسان ها ، احساسی دردناک و دردآور است . هنگامی که آدمی با مشکل یا مساله ای برخورد می کند که حل آن به تنهایی از عهده وی خارج است ، اگر دوستان او حمایت و همدلی خود را ابراز دارند ، باعث خوشحالی و خرسندی فرد می شوند ؛ در واقع دوستان در تمام لحظات زندگی اعم از خوشی و ناراحتی به ما کمک می کنند ، صحبت کردن با یک دوست خوب و صبور موجب می شود که احساس آرامش و سبکی نماییم . همین طور پیوندهای دوستی به ما کمک می کنند که احساس بهتری نسبت به خود و دیگران داشته باشیم .

امروزه ثابت شده است افرادی که شبکه ارتباطی گسترده و دوستانی فراوان دارند ، در مقابله با چالش های زندگی موفق ترند و از لحاظ سلامت روانی و جسمی نسبت به کسانی که از لحاظ اجتماعی منزوی هستند ، وضعیت بهتری دارند .

گرچه روابط دوستانه با دیگران داشتن با دوستی تفاوت دارد ، ولی همین روابط دوستانه با دیگران ، ارزش فراوانی برای ما دارد . بنابراین باید اهمیت و ارزش این گونه ارتباطات را بدانیم و در پی ایجاد دوستی های خوب و مفید باشیم ؛ چرا که احساس این که کسی را نداریم تا شادی ها ، نگرانی ها و ناراحتی های خود را با او در میان بگذاریم ، احساسی بسیار آزاردهنده است . انسان بی دوست ، همواره غمگین است و به قول یکی از نویسندگان ، « رنج بی دوستی و تنهایی ، یکی از دشوارترین مصائب است . » پس ما باید یاد بگیریم که چگونه دوست پیدا کنیم و چگونه این ارتباط را ادامه دهیم .

۲. امام علی (ع) در باب اهمیت دوست چنین فرموده اند : « کسی که فاقد دوست است همانند کسی است که مهمترین اعضای خود را از دست داده است »^۱

۳. دوست شریک زندگی انسان است ، دوست است که همانند روح در بدن انسان نفوذ دارد ، دوست خوب است که بر اثر نفوذ در انسان او را به کارهای خوب وادار می کند و دوست ناپاک است که انسان را منحرف

^۱ غرالحکم ، ج ۲ ، ص ۷۲۳

می گرداند و بدبخت می سازد . پس باید اثر دوست را در رفتار و کردار خود بشناسیم و ببینیم او چه تاثیر در ما دارد , چون گاهی سرنوشت ما را عوض می کند و گاهی در دین و عقیده ما موثر است .^۱

۴. دوست خوب و رفیق مهربان یکی از نعمت های بزرگ الهی و پناهگاه انسان و آرامش بخش دل و روان است . وجود دوست حقیقی در این جهان پر تلاطم یکی از احتیاجات انسان است . کسی که از نعمت دوست مهربان محروم باشد , احساس غربت و تنهایی می کند و یار و غمخواری ندارد تا در مشکلات زندگی به او پناه ببرد و از یاریش برخوردار گردد . یکی از بهترین خوشی های زندگی رفت و آمد و گفتگوهای دوستانه است که غمها را می زداید و به انسان نیرو می بخشد . بنابراین می توان گفت که داشتن دوست یکی از ضروریات زندگی اجتماعی انسان است .^۲

اهمیت دوستی در زندگی به حدی در خور توجه است که رضایت از آن , موجب رضایت های سطح بالا شده و منجر به فراهم آمدن زمینه های تحقق اهداف زندگی آدمی می شود ؛ به عبارت بهتر , دوستان انسان هم می توانند مایه سربلندی و هم می توانند مایه سرافکندگی افراد شوند و چه بسا که انسان را به بیراهه و گمراهی بکشانند , و در مسیرهایی قرار دهند که سلامت زندگی انسان را به خطر اندازند . بی شک یکی از مشخصه های شخصیت های سالم , داشتن دوستان سالم و مفید است .^۳

^۱ کتاب دوستی در کلام امیرمؤمنان علی (ع) - جعفر شیخ الاسلامی - بوستان کتاب قم - چاپ دوم - ۱۳۸۱ - قم - ص ۱۴

^۲ حیدری - معصومه , رفتار با دختران , انتشارات محتشم , چاپ اول , ۱۳۷۹ , کاشان , ص ۵۴
^۳ حسن زاده - یعقوب , دوستی و دوست یابی , ص ۳۹

نیاز به دوست

۱. انسان در تمام مراحل رشد، یک سلسله نیازهایی دارد که پایه و مبنای تمامی تحولات و تحرکات آدمی به شمار می رود. از نیازهای مادی (احتیاج به غذا و ...) گرفته تا نیازهای معنوی (احتیاج به برقراری ارتباط با دیگران و ...) همه مبنای حرکت و رشد و شکوفایی به شمار می روند. در واقع انسان تا نیازمند نشود برای ارضای آن اهتمام نمی نماید و نیاز به برقراری ارتباط با دیگران به دلیل تأمین نیازهای معنوی دیگر مثل توجه به علائق خود و دیگران، تأیید دیگران از خود و ... از جمله نیازهایی است که توجه به ارضاء و تأمین آن سبب تأمین و ارتقاء سطح مودت روانی و اجتماعی انسان می گردد. انسان، نیازمند کمک هموعان خود برای تأمین مایحتاج روزمره زندگی خود می باشد. انسان برای ارضای نیاز محبت کردن و مورد محبت قرار گرفتن، احتیاج به دوستی با افرادی دارد که با خصوصیات وی سازگار باشند و بتوانند در ارضای نیازهای به وی مدد رسانند. تا زمانی که این قبیل نیازها تأمین نشود و یا به عللی ارضای آنها به تأخیر افتد فراهم آمدن زمینه رشد و پویایی و رسیدن به سطوح بالا و کمال برای فرد مقدور و میسر نخواهد بود.

البته تمامی علل و اتفاقاتی که محیط پیرامون انسان بر حسب نیاز و ضرورت تأمین و ارضای آن صورت می گیرد. امروزه اغلب متخصصان علوم رفتاری دریافته اند که یکی از نیازهای اساسی انسان، نیاز به محبت عاطفه، توجه و مهربانی است. بر همین مبنا، انسان بطور غریزی جهت ارضای این نیاز طبیعی، تمایل به ارتباط با دیگران دارد، دوستی و برقراری ارتباط با هموعان، حد اعلی آن می باشد. البته تأکید می شود که دوستی با ارتباط دوستانه با دیگران داشتن، تفاوت دارد انسان در دوستی علاوه بر تأمین نیازهای خود، می تواند شخصی را در رسیدگی به مسائل و مشکلات خود یار و مدد رسان ببیند در صورتی که در برقراری ارتباط دوستانه با دیگران گرچه آدمی به دنبال ارضای برخی از نیازهای خود است؛ ولی هدف اصلی تلاش برای رسیدن به انضباط با هم زیستن است که محور اصلی همزیستی مسالمت «آمیز است». در واقع چنانچه در ایجاد و برقراری ارتباط دوستانه اهتمام نماییم، با اتخاذ رویه مناسبات انسانی و روابط دوستانه با دیگران، برای سالم سازی فضای معنوی و روحی محیط پیرامون خود، تلاش کرده ایم.^۱

^۱ حسن زاده - یعقوب، دوستی و دوست یابی، ص ۴۰

۲. دکتر غلامعلی افروز در باب نیاز جوان به دوست چنین می گویند: « دوست برای جوان از ارزش و اعتبار فوق العاده ای برخوردار است. او نیاز به دوستی همدل و همراه دارد که با وی ارتباط سینه به سینه برقرار کند، هرگز شخصیتش را مورد تهدید، انتقاد و سرزنش قرار ندهد و در مقام مستقیم موعظه و نصیحت برنیاید. دوستی که بتواند ویژگی های مثبت و توانمندی های او را به راحتی ببیند و ضعف ها و ناتوانایی هایش را به رخ او نکشد.^۱

^۱ افروز - غلامعلی ع مباحثی بر روان شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان، چاپ پنجم، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۷۴، ص ۵۹

نقش دوست در سرنوشت انسان

بدون شک عامل سازنده شخصیت انسان - بعد از اراده، خواست و تصمیم او - امور مختلفی است که از همه آنها موثرتر همنشین، دوست و معاشر است؛ چرا که انسان خواه و ناخواه، تأثیرپذیر است، و بخش مهمی، از افکار و صفات اخلاقی خود را از طریق دوستانش می گیرد، این حقیقت، هم از نظر علمی و هم از طریق تجربه و مشاهدات حسی به ثبوت رسیده است.^۱

هر دوستی به مقدار ارتباط و همنشینی در روح و روان رفیق خود نفوذ می کند و بر عقاید و اخلاق و گفتار و کردار او اثر می گذارد. شاید به همین جهت است که از پیامبر (ص) وارد شده که فرمودند:

« انسان بر آیین دوست خویش است، پس هر یک از شما بنگرد که با چه کسی دوستی می کند. »

و یا در روایات اسلامی از حضرت سلیمان (ع) چنین نقل شده:

« درباره کسی به نیکی یا بدی قضاوت نکنید تا به دوستانش نظر بیفکنید، چرا که انسان بوسیله دوستان و

یاران و رفقاییش شناخته می شود و به صفات همنشینان و دوستان صمیمی اش توصیف می گردد. (چرا

که دوستان دانسته یا ندانسته روی عقاید و اخلاق و رفتار و گفتار دیگری اثر می گذارد. »

حق مطلب این است که نقش دوست در خوشبختی و بدبختی یک انسان از هر عاملی مهمتر است، گاه او را

تا سر حد فنا و نیستی پیش می برد و گاه او را به اوج افتخار می رساند.^۲

دوستی در این دوران به دلیل تأثیری که بر فرد دارد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. دوست و همنشین

در افکار، عقاید و رفتار انسان تأثیر می گذارد و انسان در واقع آینه تمام نمای دوست خود است.

پر واضح است که هر کسی برای درد و دل کردن، گفتن مشکلات و یافتن راه حل، داشتن احساس

همدردی از طرف کسی و اطمینان به داشتن یار و کمک کار و حامی نیازمند دوست است، اما سعادت

انسان در این است که با افراد بزرگوار و با عزت و شرافت معاشرت داشته باشد.^۳

^۱ حاجیان حسن آبادی - مظفر، راهنمای انتخاب دوست، ص ۲۴۷. حیدری نراقی - علی محمد، آیین معاشرت از دیدگاه اسلام، نشر مهدی نراقی، قم، ۱۳۸۵، چاپ سوم، ص ۱۲۰

^۲ صدیقی - اسماعیل، آیین دوستی و برادری، پاییز ۱۳۸۰، چاپ اول، ص ۱۷

^۳ حاجیان حسین آبادی - مظفر، اصول تربیت (چهل ائله تربیتی)، اصفهان، همای رحمت، ۱۳۸۲، ص ۲۴

دوستان و زندگی اجتماعی

وقتی نوجوان به مقطع دبیرستان می رسد ، تغییرات اجتماعی قابل پیش بینی در زندگی او پدیدار می شود . حالا دسته و گروه و محفل برای او از اهمیت کمتری برخوردار می شوند و جای خود را به دوستی و روابط دوستانه و عاشقانه می دهند . نوجوان ها در مقطع دبیرستان مانند بالغ های کم سال دوستان صمیمی کم شمار و آشنایان پرشمار دارند .

در سال های دبیرستان فردیت نقش بیشتری پیدا می کند . ممکن است بسیاری از القاب گذشته هم چنان روی نوجوان باقی بماند اما فرزند شما حالا با گروه ها و افراد متنوع تری رفت و آمد می کند . اغلب دانش آموزان دبیرستانی منکر آن هستند که به گروه و دسته خاصی تعلق دارند .

کاهش تعصبات گروهی در اواسط دوران نوجوانی منعکس کننده تغییر طرز فکر نوجوان نسبت به خود و به دیگران است . نوجوان کم سال سازشگر بود و مطابق رای دوستانش رفتار می کرد . به همین دلیل وابستگی به خانواده را فدای وابستگی به دوستان و جمعیت اطرافش می کرد . اما حالا نوجوان در موقعیتی است که می تواند روی پای خود بایستد . مایل نیست که او را مانند دوستانش بسنجند . حالا او می خواهد منحصر به فرد بودن خود را ثابت کند . حالا « اما همه این کار را می کنند » جای خود را به « من می خواهم بروم » و « این زندگی خود من است » و نظایر آن می دهد . اکنون نوجوان دوستان ، لباس و فعالیت هایش را نه به خاطر قرار گرفتن در جمع دوستان بلکه به این خاطر که خود آن را دوست دارد انتخاب می کند .

در سال های دبیرستان آسیب پذیری در برابر فشار دوستان کاهش می یابد . این البته بدان معنا نیست که نوجوان دبیرستانی در برابر فشار دوستان هم سال تاثیرناپذیر است ، بلکه معنایش این است که وقتی نوجوان به کمکی احتیاج دارد به سراغ متخصصین و اهل فن می رود . البته در زمینه های مد و سلیقه دوستان همسال از هرکسی متخصص تر به شمار می آیند و این هرگز عجیب نیست . همان طور که شما از نوجوان نمی پرسید که برای میهمانی یا شرکت در یک مصاحبه شغلی چه باید بپوشید، نوجوان هم برای رفتن به

مهمانی و یا رفتن به مدرسه از شما درباره لباسی که باید بپوشد سوال نمی کند. در مورد انجام تکالیف روزانه و برقراری دوستی با افراد نیز نوجوان نظر دوستان همسالش را رعایت می کند.^۱

نوجوانان به رفاقت و دوستی با همسالان اهمیت فراوانی می دهند و از زندگی مشترک با آنان لذت می برند. اجتماع نوجوانان محیطی را فراهم میسازد که در شخصیت هر یک از آنان تاثیر عمیق خواهد داشت. گروه هم سالان دارای قدرت زیادی است و می تواند اعضاء گروه را تحت تاثیر خود قرار دهد. این گروه نقطه اتکا برای اعضاء محسوب می شوند و حتی گاهی برابر خانواده قیام می کنند و خشم خانواده ها را بر می انگیزند.

دوستی ها در دوره نوجوانی بر اساس یک نیاز اجتماعی و برای ایجاد روابط سالم و سازنده جمعی است. شخصیت اجتماعی نوجوان در حال شکل گرفتن است براین اساس رفاقت ها نقش عمده ای را در اجتماعی شدن آنان ایفا می کند. وقتی نوجوان دوستانی پیدا کرد نسبت به آنان اعتماد می کند و مایل است دوستی خود را محکم سازد.

جذب گروهی و پذیرش در جمع دوستان برای رشد اجتماعی نوجوانان لازم است. گروه دوستان بر تصمیماتی که نوجوانان می گیرند، تاثیر می گذارد. مطالعه بی شاپ نشان داد که تصمیم به ادامه تحصیل و رفتن به دانشگاه در نوجوانان تحت تاثیر تصمیم رفقا و دوستان آنان بوده است. اصولا پذیرفته شدن و تصویب گروهی به رشد شخصیت فرد کمک می کند.

اگر انتخاب دوستان به درستی صورت پذیرد به رشد شخصیت و حتی احساس نوع دوستی نوجوان کمک می کند. به عقیده دبس دوستی ها در دوران بلوغ و نوجوانی باعث تجاربی می شود که در توسعه شخصیت نوجوان نقش مهمی دارد. این تجارب باعث دوستی های عاقلانه تر در دوران کمال و بزرگسالی می گردد. دوستی هایی که بر اساس علاقه و اعتماد متقابل استوار باشد، اولین احساس نوع دوستی را در نوجوان ایجاد می کند دوستی ها و جذبه و کشش گروه همسن تا آن اندازه است که فرهنگ خاصی را بوجود

^۱ اشتاین برگ - لارنس، قراچه داغی - مهدی، سالهای شیرین نوجوانی، نشر دایره اول، تهران، ۸۴، ص ۳۴

می آورد. این فرهنگ را گاهی فرهنگ نوجوانان نیز می نامند. از جمله خصوصیات این فرهنگ این است

که:

۱. به ارزش های سنتی چندان پای بند نیست.
۲. رازداری در بین اعضای آن فرهنگ متداول است.
۳. از طبقه اجتماعی خود پیروی نمی کند.
۴. معیار خاصی را برای معاشرت اعضا با یکدیگر دارد.
۵. زبان ویژه ای دارد.
۶. اجباری در اعضاء برای تبعیت از یکدیگر احساس می شود.

انگیزه های دوستی

انس طلبی یکی از گرایش های ذاتی است . انسان ذاتا اهل انس و رفاقت است و از مانوس شدن با دیگران لذت می برد . حتی خشن ترین و بی رحم ترین طبایع ، بدون هیچ گونه ترغیب و تشویقی ، با کسانی که در زمینه ای مادی یا معنوی دارای نقاط مشترکی هستند ، طرح دوستی ریخته و هنگامی که در کنار آنان قرار گیرند ، احساس راحتی کرده ، با آنان مانوس می شوند .

البته انگیزه ها متفاوت است و دوستی ها نیز طبعا به اقتضای شرایط مختلف و انگیزه های گوناگون از کیفیت و امتیازات یکسانی برخوردار نیستند . دوستی کودکان ، کششی ذاتی ، انعطافی پاک ، محبتی بی آلیش ، و انعکاسی از یک جاذبه ساده طبیعی است که از غریزه انس طلبی سرچشمه گرفته است . به سادگی شکل می گیرد و با همه لطافت و صفا و پاکی ، پایان می پذیرد .

دوستی میان سالان و کسانی که دوران پرشور جوانی را پشت سر گذرانده ، شیرینی ها و تلخکامی های زندگی را چشیده ، و از تجربیات فراوانی برخوردارند ، نوعا ناشی از جلب منفعت ، و با انگیزه و هدفی خاص است که معمولا با تحقیق و بررسی توأم بوده ، پس از آگاهی یافتن از طرز تفکر و خصائص اخلاقی و رفتاری طرف مقابل ، و وجود شایستگی متناسب با هدف موردنظر در او ، تداوم می یابد و در عین حال ، با درایت ، مآل اندیشی و رعایت احتیاط همراه بوده ، از افراط و تفریط به دور است ، و در صورتی که مطلوب خود را در آن نیابند ، بر استمرار آن لجاجت و اصراری نداشته ، از خود سرسختی نشان نمی دهند .

اما جوانان که از کشش های طبیعی قوی تری برخوردارند ، به اقتضای غریزه انس طلبی و میل ذاتی ، به دوستی و رفاقت عشق می ورزند . آسان پذیر و زودپسندند . به سادگی مجذوب یکدیگر گشته ، بدون آشنائی از ویژگی های اخلاقی و سوابق خانوداگی طرف مقابل ، عمیق ترین روابط دوستی را با هم برقرار می سازند . به یکدیگر کاملا اعتماد کرده ع تمام اسرار خود را در اختیار هم قرار می دهند . در اثر شدت محبت و علاقه شدید ، عیوب یکدیگر را نمی بینند ، و انتقاد دیگران را درباره دوستان خود نپذیرفته ، آن را

دور از حقیقت و غیر واقع بینانه تلقی می کنند. در دوستی و رفاقت خود بسیار جدی بوده، حد و مرزی برای آن قائل نیستند....

هر یک از این ویژگی ها چنانچه در مسیر رشد معنوی و اعتلای روحی و حتی پیشرفت های معنوی مادی قرار گیرد می تواند امتیازی مثبت و خصیصه ای کارآمد به حساب آید که علاوه بر ارضای کامل یک گرایش طبیعی و برآورده شدن یک خواسته روانی، محیط زندگی را از شادابی، طراوت و نشاط فراوانی برخوردار می سازد.

در عین حال محبت و دوستی سرمایه گرانبهائی است که نمی توان آن را بیهوده به این و آن بخشید، بلکه با توجه به نقش آن در سوق دادن انسان به کمال، باید تنها در جائی که کار رود که دل را مجذوب کمال نماید. از این رو میزان محبت آدمی نسبت به دیگران باید متناسب با میزان شایستگی آنان باشد.^۱

در جایی دیگر انگیزه دوستی را چنین بیان کرده اند:

الف: دوستی، فقط به منظور رفاقت و معاشرت:

انسان کسی را دوست بدارد و بدون آنکه هدف خاصی از دوستی با او داشته باشد، از دیدن او، بودن با او و مشاهده خوبی های او لذت می برد.

ب: دوستی برای رسیدن به اهداف دنیوی:

انسان کسی را دوست بدارد؛ اما نه به خاطر او؛ بلکه برای اینکه از طریق او به هدفی دیگر می رسد.

ج: دوستی با انگیزه دستیابی به اهداف اخروی:

انسان کسی را دوست دارد؛ چون از طریق او به درجه ای از کمال می رسد؛ مثل علاقه شاگرد به استاد؛ به انگیزه کسب علم و عمل و اخلاق از او؛ که در نهایت موجب رستگاری می شود.

د: دوستی با هدف الهی محض:

دوستی با هدف الهی، یعنی دیگران را برای خدا و در راه خدا دوست بدارد؛ نه برای آنکه از طریق آنان به علم و عمل یا سایر منافع دست یابد.^۲

^۱ اسماعیلی یزدی - عباس، فرهنگ تربیت، قم، انتشارات دلیل ما، ۱۳۸۱، چاپ اول، ص ۳۷۱
^۲ حسین زاده - یعقوب، دوستی و دوست یابی، ص ۶۵

انواع دوستان

تقسیم بندی های متفاوتی در باب انواع دوستان آمده است در جایی دوستی را بر دو گونه دانسته اند :

اتفاقی - اختیاری

الف : دوستی اتفاقی : این گونه دوستی ها بر حسب زمان و مکان و بر حسب شانس و تصادف به وجود

می آیند . دوستی با همسایگان , همکلاسی ها , همکاران و ... از این قبیل دوستی ها به شمار می روند .

گرچه کلیه ویژگی هایی که در حفظ , تداوم و تحکیم روابط و دوستی ها باید مراعات شود , برای این قبیل

دوستی ها نیز لازم است , ولی افراد معمولاً در انتخاب این گونه دوستان , اختیار کمتری دارند.

ب : دوستی اختیاری : دوستی اختیاری عبارت است از اینکه : انسان با قصد و غرض خاص , طرح دوستی

را با شخصی پی ریزی می کند و در واقع با او رفیق می شود . این گونه دوستی ها از دو حالت خارج

نیستند:

۱. هدف همان نفس دوستی و معاشرت با افراد مورد نظر است .

۲. هدف والاتر از آن است و این گونه دوستی ها , وسیله ای هستند که با کمک آن می توان به مراتب بالا و

کمال رسید .^۱

می توانیم دوستی را به صورت دوام نسبی رابطه بین دو شخص که تمایل دارند با یکدیگر مشارکت داشته

باشند , تعریف کنیم . در جای دیگر دوستان را می توان به دوستان اتفاقی و بهترین دوستان تقسیم بندی

کرد . در دوران نوجوانی تعداد بهترین دوستان به حدود پنج نفر می رسد و سپس دوران بزرگسالی به تدریج

از تعداد آن کاسته می شود . کلیس در زمینه دوستی ها ع پرسشنامه ای را به ۳۴۹ نوجوان سنین ۱۲ تا ۱۸

سال داد . تقریباً نیمی از نوجوانان بزرگتر گزارش دادند که آنها به طور موفقیت آمیزی برای مدت حداقل

سه سال با بهترین دوستانشان رابطه نزدیک داشته اند و نتیجه گرفتند که دوستی های نوجوانان از ثبات

برخوردار است . ۱/۳ از این نوجوانان نیز گفتند بهترین دوستانشان را فقط در مدرسه ملاقات می کنند و

بیشترین تعداد بهترین دوستان در اوایل دوران نوجوانی است و سپس به تدریج از تعداد آن کاسته می شود .

^۱ حسین زاد - یعقوب , دوستی و دوستیابی , ص ۶۵

همچنین دختران و پسران توافق داشتند که صداقت، صراحت و اعتماد بالاترین صفات ارزشمند برای دوستی‌ها است. کاهش ارتباطات و میزان تعارضات بین دوستان نیز با میزان سازگاری آنان مرتبط بود.^۱

امام جواد (ع) فرموده است: مردی در بصره در حضور حضرت علی (ع) بلند شد و عرض کرد: درباره اقسام دوستان ما را خبر ده؟

حضرت فرمود: دوستان دو دسته اند: دوستان مورد اعتماد و دوستان خنده رو. دوستان مورد اعتماد به منزله کف دست و بازو و افراد خانواده، و دارایی انسان هستند، وقتی که برادرت مورد اعتماد توست از کمک مالی و جانی به او مضایقه نکن، و با دوستان او در دوستی خالص باش، و دشمنان او را دشمن بدار، و راز او را پنهان کن، و او را یاری ده. و خوبی‌های او را آشکار ساز. و بدان که اینها از کبریت احمر کمیاب ترند.

اما دوستان خنده رو، تو از معاشرت با آنان لذت می‌بری و با قطع رابطه از ایشان خود را از این لذت محروم مکن و بیشتر از آنان انتظار نداشته باش و مانند آنها با خوشرویی و خوش‌زبانی رفتار کن.^۲

برادران و دوستان صمیمی سه قسم اند: یک قسم مانند غذاست که (حیات انسان به آن وابسته، و آدمی) در همه حالات به او نیازمند است. و او رفیق عاقل و خردمند است. قسم دوم به منزله بیماری است (که ادامه دوستی با او حیات انسانی را تهدید می‌کند) و او رفیق احمق است. و قسم سوم به مثابه دارو است و او رفیق فرزانه و اندیشمند است (که برای دردهای درونی همچون دارویی شفابخش عمل می‌نماید).^۳

^۱ آقا محمدیان - حمیدرضا، حسینی - مهران، روان‌شناسی بلوغ و نوجوان، رشد، ۲، مشهد، دانشگاه فردوسی، ۱۳۸۴، ص ۲۵۷

^۲ حر عاملی، محمد بن حسن، آداب معاشرت از دیدگاه معصومین علیه السلام، مترجمین: فارابی - محمدعلی؛ عباسی علی‌کمر - یعسوب، آداب معاشرت از دیدگاه معصومین علیهم السلام، چاپ ششم، موسسه چاپ آستان قدس رضوی، ۱۳۸۲، ص ۲۲

^۳ اسماعیلی یزدی - عباس، فرهنگ تربیت، قم، انتشارات دلیل ما، ۱۳۸۱، چاپ اول، ص ۳۷۶

شرایط انتخاب دوست

۱. دوستی مقدماتی دارد و از جمله مقدمات دوستی و رفاقت آشنایی است به عبارت دیگر ، قبل از اینکه شما کسی را به عنوان رفیق شفیق انتخاب نمایید بایستی با یک سری ارتباطات عادی و ظاهری روحیات و اخلاقیات او را بررسی و واریسی نمایید و بر اساس هر کدام از اخلاقیاتی که در ظاهر نیکو نمایش می دهد او را امتحان نمایید .

با این دید و نگاه عمیق شرایط اولیه ای که یک رفیق بایستی داشته باشد و شما آنها را در دوران آشنایی امتحان کرده و از وجود آن یقین کرده باشید را بیان می داریم .

۱. رفیق باید صادق و راستگو باشد .

راستگویی و صداقت شرط اولیه یک رفیق سالم و صالح می تواند باشد .

حال از کجا بفهمیم یک رفیق صادق است ؟

حضرت امام صادق علیه السلام پاسخ این سوال را فرموده اند .

اول : نهان و عیانش برای تو یکی باشد .

دوم : آراستگی تو را آراستگی خودش بداند و زشتی تو را زشتی خودش بشمارد .

سوم : اگر به مقام و مالی رسید دست از تو بر ندارد .

چهارم : از آنچه بتواند نسبت به تو دریغ نکند .

پنجم : که همه اینها را لازم دارد اینست که هنگام بیچارگی و نکبت تو را وانهد .

خوب فهمیدیم که چگونه رفیق صادق را از غیر صادق بایستی تمیز داده و در حقیقت صداقت که سرمایه

ارزشی رفاقت است با این ملاکات قابل امتحان می باشد . طبیعی است که یقین به وجود هر کدام از عوامل

مستلزم زمان طولانی خواهد بود تا آدمی اطمینان لازم به وجود صداقت پیدا نماید .

اگر رفیق دروغگو باشد زندگانی با او برای تو گوارا نیست ، هر چه بگویی به دیگران بازگو می نماید و برای تو

از دیگران نیز چنین می کند ، هر زمانی که افسانه ای را به سر رساند افسانه ای دیگر را به دنبال آن

می چسباند تا آنجا که اگر راست گوید قابل باور هم نیست و میان مردم دشمنی افکنده و آنها را از هم جدا و در سینه ها کینه برویاند .

۲. خردمندی و خوش فهمی :

بعد از صداقت بالاترین ارزش رفیق ، خردمندی و خوش ذهنی او خواهد بود .
اگر رفیق احمق باشد تو را به خیر و خوبی راهنمایی نمی تواند بکند و شر و بدی را نمی تواند از تو دور نماید . چه بسا بنا به صداقت و پاکی درونی که دارد خواهان آنست که خیر به تو برساند ولیکن چون راهکار آن را نمی داند و نسبت به اعمال و رفتار خود خردمند نیست عوض خیر شر و بدی را به تو می رساند .

۳. صالح و خوش گفتار باشد :

رفیق آبروی انسان است اگر رفیق صالح و سالم نباشد دیگران از انسان تصور مثبتی نخواهند داشت .
اگر هرزه گو و بدکار باشد ، برای اعمال و رفتار هرزه اش دلیل تراشی می کند و رفتارهایش را برای تو زینت می دهد و دوست دارد مثل او باشی . و در یک کلام سبب ننگ و بی آبرویی تو می شود .
لذا بایستی سلامت طبع او را بررسی و از دور یا نزدیک با مطالعه زندگی شخصی و اجتماعی به سلامت و صلاحیت رفتاری او اطمینان نمایی تا بتوانی در دوره رفاقت به سلامت او تکیه زده و با استفاده از تدبیرش به سلامت عمل و رفتار خودت بیفزائی و مرتبه دینی خود را بالا ببری و درمقابل او را یاری کنی تا به سلامت و صلاحیت بیشتر دست بیابد .

۴. رازدار ، امانت دار و باوفا باشد :

شاید انسانی پیدا شود که دارای سه خصوصیت فوق باشد ، ولیکن رازدار و امانت دار نباشد و نسبت به حق تو باوفا نباشد چنین انسانی ممکن است به خاطر افشاش زندگی تو را مختل و تو را از رسیدن به مقاصد عالیه ات باز دارد .

چنانچه می دانید اسرار آدمی محرک های درونی انسان برای نیل به کمالاتش بوده و چنانچه این اسرار فاش شد آن محرکیت برای نیل به کمالات را نخواهد داشت و طبیعتا آدمی از مسیر باز می ماند و دوستی که انتخاب کرده تا برای رسیدن به مقاصد عالیه یار و یاورش باشد را مضر می یابد .

البته این نکته نباید فراموش شد که انسان حتی بایستی در گفتن اسرار خود به صمیمی ترین افراد پرهیز نماید .

چنانچه حضرت علی علیه السلام می فرماید انسان نباید کسی را بر فاش کردن اسرارش سرزنش کند الا خودش را چرا که اول کسی که راز خودش را فاش کرده خودش بوده است .

طبیعی است با امتحان دوستان نسبت به این چهار موضوع می توانید به زیبایی های درونی دوستان خود بیشتر پی ببرید .

به نظر بعضی شاید امتحان دوستان امری ناپسند و چه بسا سبب دلگیری شود ولیکن حکمت الهی بر این استوار است ، او هم دوستان خود را بر اساس امتحان انتخاب و به آنها رتبه می دهد . بنابراین اینکه صرفا کسی ادعای محبت شما را بکند ولیکن هیچکدام از وجوه مقبول شما را نداشته باشد و از موارد امتحان هم سرفراز بیرون نیامده باشد ، قصدی جز نیرنگ و خدعه نخواهد داشت ، دوست تا زمانی که مطمئن نیست لیاقت بنای محکم اعتماد را نخواهد داشت .

بعد از امتحان و شناسایی کم و کیف در موارد فوق الذکر نوبت به انتخاب قلب می رسد .

چهار موردی که متذکر شدیم ملاکهای عقلی برای انتخاب بود ملاک پنجم ملاک قلب و معیار قلبی است .

۵ . محبت و حب قلبی :

پس از گذشت زمان و موفقیت کسی که مدتها به طرق مختلف او را آزموده و امتحان کرده اید نوبت انتخاب قلب می رسد ، حرف آخر را قلب می زند .

به قلب خود در فضای آرام و بدون تعلق به خصوصیات ظاهری اعم از قیافه ، مال ، و مقام مراجعه نمایید ، ببینید قلب شما چه می گوید آیا نسبت به او اظهار تمایل می کنید یا خیر؟

محبت دو طرفه است ، نمی شود یک طرف دوست داشته باشد و طرف مقابل اصلا محبتی نداشته باشد ، البته مساوی نیست ولیکن یک طرفه هم نمی باشد .

شخصی خدمت حضرت امام صادق علیه السلام عرض کرد یابن رسول ا... (ص) من شما را قلبا دوست دارم و به شما محبت دارم ، حضرت تاملی کرده و سپس فرمودند : آری راست می گویی ، چرا که من هم به قلب خودم مراجعه کردم و دیدم در قلبم محبت تو وجود دارد .

زیبایی و زیبایی دوستی وابستگی تنگاتنگی به این پارامتر خواهد داشت اگر همه پارامترها موجود ولیکن این ملاک وجود نداشته باشد یا کمرنگ باشد لذتی در ملاقات دوستان و همراهی و همرازی آنها نخواهد بود. فراموش نکنید ارزش دوست و دوستی را و این جمله ارسطو را به خاطر بسپارید که می گوید : انسان در همه حال به دوستانی احتیاج دارد ؛ اما در حال آسایش برای کمک به آنها و در حال سختی برای کمک گرفتن از آنها ...^۱

۲. هم عقیده و هم مسلک : یک شرط دیگر برای دوستی این است که شخصی را که برای دوستی انتخاب می کنیم هم عقیده و هم مسلک باشد ، زیرا اگر دو نفر از نظر عقیدتی با هم نباشند و عقیده همدیگر را نپذیرند نمی توانند رازدار هم باشند و لذا دوستان خوبی برای هم نخواهند بود . بنابراین انسان باید کسی را به عنوان دوست برگزیند که اعتقاداتش را بپذیرد و از نظر عقیدتی وحدت نظر داشته باشند . در هر حال دوست و رفیق از اسرار انسان مطلع می شود و در صورتی که اختلاف عقیده وجود داشته باشد این اسرار حفظ نخواهد شد و روزی توسط او برملا می گردد . آن وقت است که انسان چه بسا متحمل زبانی غیر قابل جبران می شود گرچه انسان باید حتی اگر دوست هم مسلک هم انتخاب کرده است در بیان بسیاری از اسرار به او نیز ملاحظه کند ، زیرا ممکن است روزی به دلیلی از ما جدا شود و با استفاده از اسرار ما مشکلاتی را برای ما بوجود آورد .^۲

^۱ کاظمی - محسن ، آیین دوست یابی ، چاپ اول ، ۱۳۸۰ ، موسسه فرهنگی سماء ، ص ۵۴
^۲ حاجیان - مظفر ، راهنمای انتخاب دوست ، ص ۵

ویژگی ها و نشانه های دوستان خوب

برای شناخت دوست خوب از دوست بد بایستی یک ملاک و معیاری داشته باشیم تا بتوانیم بر پایه آن ، دوستان واقعی و خوب خود را تشخیص داده و در تقویت و تحکیم پیوند دوستی و محبت با آنان اهتمام لازم را داشته باشیم . در این بخش ، سعی بر این است که ضمن توجه به ملاک ها و معیارهای یک دوست خوب روش هایی اتخاذ شود تا به دانش آموزان کمک شود که با تامل و دقت بیشتر در ویژگی های دوستان فعلی خود ، ملاکها و معیارهای خود را در سرلوحه تصمیم های خود قرار دهد و دوستان جدیدی انتخاب کند .

شکی نیست که همه افراد برای دوستی و رفاقت ، صلاحیت ندارند و با هرکسی نمی توان دوستی کرد ؛ زیرا دوستان معرف شخصیت و ملاک شناسایی انسان ها هستند :

تو اول بگو با کیان دوستی پس آنکه بگویم که تو کیستی

حضرت رسول اکرم نیز در این ارتباط می فرمایند : انسان بر طبق دین و مرام برادر و دوستش حرکت می کند و شناخته می شود . پس مواظب باشید که با چه کسانی دوست می شوید .

دوستی با کسانی سزاوار است که دارای شرایط خاص و منشا فواید دنیوی و اخروی برای انسان باشند ؛ حال به ذکر این معیارها می پردازیم و شرایط و خصوصیات دوستان خوب و دوستان بد را بر می شماریم :

۱. دوست خوب کسی است که عاقل و دوراندیش باشد .

عقل سرمایه وجودی انسان است و هیچ خیری در دوستی با افراد نادان وجود ندارد ؛ آدم نادان حتی اگر قصد کمک و یاری انسان را داشته باشد از روی نادانی و حماقت به او ضرر می زند . لذا دوست نادان را بدتر از دشمن عاقل دانسته اند و دوری از افراد جاهل را از موجبات نزدیکی به خداوند بیان کرده اند .

به طوریکه گفته شد ، یکی از معیارها و صفات پسندیده انسان ، عاقل بودن اوست . عقل در اصطلاح مورد نظر عبارت است از نیرویی درونی که حقایق اشیا و امور بوسیله آن درک می گردد . ارزش وجودی یک دوست به عقل و دوراندیشی اوست ؛ چرا که انسان عاقل بسیار با شخصیت است و فردی محترم در اجتماع به شمار می رود ؛ اما افراد جاهل و نادان نه تنها جایی در میان مردم ندارند ، بلکه مردم از آنان گریزانند .

۲. دوست خوب کسی است که خیرخواه باشد .

یکی از معیارهای و نشانه های دوست خوب ، شایسته و ارزشمند ، خیرخواه بودن اوست ؛ یعنی دوستی که همواره کمال و پیشرفت دوست خود را می خواهد و عواملی را که موجب تکامل و رشد انسان می گردد به او گوشزد میکند . دوستی باید بر مبنای صداقت و به دور از تعارف و ظاهر سازی صورت بگیرد و اگر سعادت و پیشرفت خویش را می خواهد ، آن را اول برای دوستش طلب کند . انسان باید همانند آینه ، زیباییها ، زشتی ها ، کمالات و عیب های دوستش را منعکس کند . انسان عاقل و دوست خوب کسی است که باید بی آنکه دوست خود را تحقیر کند عیب های او را به خودش نشان دهد تا او آنها را از چهره بزدايد . او باید این کار را فقط به عنوان یک وظیفه و حقوق دوستی انجام دهد و از هر گونه عیب جویی به دور باشد ، دوستی که چنین رفتار کند ، ویژگی خیرخواه بودن را دارد .

همانگونه که گوشزد نمودن عیبهها به منظور اصلاح دوست وظیفه هر کسی است ، پذیرش تذکر دوست و استقبال از انتقادهای سازنده او نیز وظیفه محسوب می شود . انسان باید انتقادهای دوستان خود را تحفه ای ارزشمند تلقی نموده و آن را با آغوش باز پذیرا باشد . حضرت علی علیه السلام در این خصوص ، پیروان خود را به انتخاب دوستی سفارش می کند که آنها را از بدی ها و کارهای نامناسب بازدارد : کسی را برای دوستی انتخاب کن که ترا از بدی ها و کارهای نامناسب باز دارد ، زیرا چنین دوستانی به تو یاری رسانده و سبب پیشرفت تو می گردند .

اگرچه انتقاد از دوستان و تذکر عیوب آنان ، خیرخواه بودن آدم را می رساند ؛ ولی برای اینکه وظیفه دوستی و اخلاقی انسان را در مورد دوستان به خوبی صورت پذیرد ، شایسته است در پرداختن به این مطلب مسائل و نکاتی را به هنگام انتقاد از دوستان مدنظر داشته باشیم تا مایه خسران و شرمساری نشود .

۳. دوست خوب کسی است که خوش اخلاق و با ادب باشد .

سومین ملاک برای تعیین و تشخیص دوست خوب ، داشتن اخلاق نیکو ، خوی خوش و روش پسندیده است ؛ یعنی رفتار و برخوردی که افراد عاقل و آگاه آن را می پسندند و مورد تحسین قرار می دهند . این صفات بسیار با ارزش هستند و دارنده آن در میان مردم محبوب و محترم می باشد . ادب هر شخصی

نشان دهنده کمال و شخصیت اوست . مردم همیشه از انسان بی ادب گریزان هستند و به سوی انسانهای مودب و با شخصیت گرایش پیدا می کنند ؛ زیرا کمال حقیقی و ارزش انسان بدان بستگی دارد .
خوش خلقی و ادب چنان ارزشمند است که از نشانه های عقل و خرد به شمار می رود ؛ حتی در برخی از روایات بالاتر از عقل نیز معرفی گردیده است .

حضرت علی علیه السلام می فرماید : کسی که ادب ندارد ، عقل هم ندارد .
در واقع ادب ، محصول عقل است و از آن سرچشمه می گیرد . کسانی که ادب را رعایت نمی کنند و فحاشی می کنند ، حقوق مردم را نادیده می گیرند و حیثیت و آبروی آنان را لکه دار می سازند ، مستحق دوستی نیستند و لازم است که از چنان افرادی دور باشیم .

۴. دوست خوب کسی است که به عهد خود وفا کند .

یکی از صفات پسندیده انسان « وفاداری » و داشتن تعهد به پیمان هاست . این صفت با شخصیت و صداقت هر فرد نسبت مستقیم دارد . کسی که به وعده ها و پیمان هایش توجهی نداشته باشد ، در میان مردم ارزش خود را از دست می دهد و شایسته دوستی نیست ؛ چرا که رمز بقای دوست وفاداری است . از آنجا که صفت وفاداری در انسان ریشه فطری دارد ، همه مردم صاحب این صفت پسندیده را دوست دارند .

۵. دوست خوب کسی است که عالم و آگاه باشد .

انسان در هر درجه ای از علم و تقوا که باشد ، باز هم تحت تاثیر افکار دوستان خود قرار می گیرد . محیط اجتماعی و مردمانی که با آنان سروکار داریم بر ما تاثیر می گذارند ؛ از این رو علاوه بر این که لازم است هر کسی با افراد شایسته و آگاه همنشینی کند ، موظف است از هم صحبتی با افراد جاهل و نادان نیز پرهیز نماید تا از مفاسد اخلاقی و محدودیت فکری آنان در امان بماند .

داشتن دوستان عالم و آگاه ، آثار گرانبهایی را به دنبال دارد ؛ چرا که افراد آگاه ، انسان هایی دلسوز و خدمتگزار هستند و از انحراف ، خیانت و فسادهای اخلاقی و اجتماعی دوری می کنند . چنین افرادی در زندگی میانه رو هستند و اعتدال را پیشه خود می سازند . رعایت اعتدال در زندگی از مهمترین مهارت هایی است که انسان در طول زندگی خود باید در کسب آن از هیچ کوششی دریغ نرزد .

دوست خوب کسی است که :

۱. راز نگهدار باشد ؛
۲. عیب انسان را فاش نکند ؛
۳. در سختی ها ، انسان را ترک ننماید ؛
۴. خوبی های انسان را برملا سازد؛^۱

راهنمای خوب :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

فردی که تو را نصیحت و راهنمایی می کند ، به تو محبت کرده است .
رفیقی که در دوستی اش با تو ، نصیحتت نکرد ، عذر او را قبول نکن ، و او در دوستی صادق نیست .

نصیحت پذیر:

اگر فردی دوست خود را راهنمایی به کارهای خوب نمود ، وظیفه انسان است که نصایح رفیق عاقل خویش را بپذیرد .

حضرت علی علیه السلام فرمود :

بزرگترین توفیق برای انسان پذیرفتن نصیحت دیگران است .

بازدارنده از ظلم و گناه :

یکی دیگر از صفات خوب دوست آن است که به محض اینکه انسان خواست ظلم کند و یا به حقوق دیگران تجاوز کند ، جلوگیری نماید .

حضرت علی علیه السلام فرمود :

صدیق و دوست کسی است که جلوی ظلم و تجاوز دوستش را بگیرد و او را در کارهای خوب و احسان به دیگران یاری نماید .

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلی خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۱۱۹

تذکر نسبت به اشتباهات و عیب ها :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

ثمره و نتیجه برادری و دوستی آن است که نگذارد کسی پشت سر رفیقش حرف بزند. و عیب های او را جهت اصلاح به او بگوید. (نه اینکه در ظاهر دوست باشد اما پشت سر انسان نسبت به دوستش بی تفاوت باشد).

امام صادق علیه السلام در این باره فرمود :

بهترین برادران و دوستانم نسبت به من کسانی هستند که عیب هایم را به من تذکر و هدیه بدهند .

دلسوز و غمخوار :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

دوست تو کسی است که دلسوز و غمخوارت باشد .

دوست روز مبادا :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

صادق ترین برادران و دوستان در دوستی کسانی هستند که در وقت فقر و محرومیت و تنگدستی بیشترین کمک , و در هنگام درد و مریضی بهترین مساعدت را نسبت به دوستانشان انجام دهند .

یکسان بودن ظاهر و باطن :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

دوست و رفیق واقعی کسی است که در باطن هم درست باشد (همانطور که در ظاهر اظهار دوستی می کند در باطن هم علاقمند باشد) .

تقدم رفیق بر خودش :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

دوست صادق و راستگو آن دوستی است که تو را بر خودش مقدم بدارد (یعنی منافع رفیقش را بر منافع خودش مقدم دارد) .

دیدنش ، یاد آور خداوند :

از رسول گرامی (ص) سوال شد ، همنشینان و دوستان خوب چه کسانی هستید ؟

آن حضرت (ص) فرمود :

بهترین دوستان و همنشینان کسانی اند که دیدن آنان شما را به یاد خداوند بیندازد ، و سخن او بر عمل

شما بیفزاید (چنان سخن او آگاهانه و از روی استدلال است که بر عمل او و اصلاح دوست می فزاید) .

در فکر اصلاح عالم آخرت

از حضرت محمد(ص) سوال شد : بهترین دوستان و همنشینان چه کسانی هستند ؟

آن حضرت فرمودند :

بهترین دوستان و همنشینان کسانی اند که با عملشان شما را به یاد روز قیامت می اندازند .

دوستی پایدار :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

دوستی دوستان متدین و مومن پایدارتر است .

هرچند انسان در انتخاب دوستان خوب دقت کند عمر این دوستی که بر اساس تقوی و درستی پایه ریزی

شده بیشتر خواهد بود . و اگر در انتخاب رفقا دقت نشد و یا معیار دوستی مسائل دنیا و ظاهری بود این

دوستی پایدار نخواهد ماند .

هم فکر و هم عقیده :

حضرت علی علیه السلام فرمود :

همراه و همسفر را مانند دوست (در انتخابش دقت نما) تا از نظر فکری موافق تو باشد .

زیرا همفکر نبودن رفیق ، همراه و دوست باعث درگیری و نزاع خواهد شد و چه بسا سبب انحراف انسان را

فراهم سازد .^۱

^۱ محمدی نیا - اسدا... , پاسخ به پرسش های جوانان , قم , ناشر سبط اکبر (ع) , ۱۳۸۱ , چاپ اول , ج دوم , ص ۷۲۰

ویژگی ها و نشانه های دوستان بد

لقمان به پسرش گفت : پسرم ! از رفیق بد حذر کن ، چرا که او همانند شمشیر است که زیبایی اش تو را به شگفت می آورد ولی اثر آن زشت است .^۱

ای برادر می گریز از یار بد یار بد ، بدتر بود از مار بد

مار بد تنها تو را بر جان زند یار بد بر جان و بر ایمان زند

اینک در این بخش ، با استناد به آیات و روایات به بحث و بررسی در خصوص ویژگی های دوستان بد می پردازیم ، و ویژگی های افرادی را که صلاحیت و شایستگی دوستی ندارند ، بر می شماریم :

۱. خیانت کار باشد :

این صفت یکی از صفات ناپسندیده بشر است که می تواند آبرو و حیثیت فرد را بر باد دهد . خیانت ، به معنای نادرستی و تجاوز به حقوق دیگران است .

این صفت به حدی ناشایست است که حضرت امیرالمومنین (ع) درباره آن می فرمایند :

سرچشمه نفاق خیانت است .

از آنجا که شخص خائن (خیانت کار) به تعهدات خود ، پای بند نیست و پیوسته سود خود را در نظر میگیرد و شرافت و حقوق و ناموس دیگران برایش بهایی ندارد ، در هر فرصتی که بیابد به دیگران خیانت می کند .

ستمگر باشد :

دومین ویژگی دوستان بد، که شایستگی دوستی و ارتباط را ندارند ، ظلم و ستم است . همنشینی با ستمگر سبب ترویج فساد و ستمگری و تشویق ستمگران بر عصیانگری و ایجاد یاس و ناامیدی در فقیران و مستضعفان است .

حضرت سیدالساجدین می فرمایند : « از همنشینی با گنهکاران ، باری به ستمکاران و نزدیکی به مفسدان بپرهیزید و از جایگاه آنان دوری کنید . »

^۱ محمدی ری شهری - محمد ، حکمت نامه لقمان ، ص ۱۹۱

دوست ستمگر ، بی شک در فرصت مناسب ، به دوستان خود نیز ستم خواهد کرد ؛ چرا که روحیه انحصارگری و ستم ورزی جزء خصیصه های این گونه افراد می باشد . افراد ستمگر نزد جمعیت اکثریت نه تنها از محبوبیت برخوردار نیستند ؛ بلکه مطرود نیز هستند ؛ بنابراین دوستی با چنین افرادی موجب دوری دیگران نیز از ما می شود و این فاجعه بزرگی در جلب و استمرار دوستی و ارتباط است .

۳. سخن چین باشد .

سومین گروه که همنشینی با آنان موجب گمراهی می شود ، سخن چینان هستند . افراد سخن چین پیوسته با کارهای ناشایست و افکار منحرف خود ، آتش اختلاف و کینه توزی را میان دیگران شعله ور می سازند . اسلام به پیروان خود هشدار می دهد که افراد سخن چین هیچ گونه ارزش انسانی و اجتماعی ندارند و باید از هم نشینی با آنان دوری کنند ؛ زیرا دوستی و مصاحبت با آنان از نظر اسلام ، مطرود و ممنوع است .

حضرت رسول اکرم (ص) می فرمایند : بدترین افراد کسانی هستند که میان مردم سخن چینی نموده و بین دوستان جدایی می اندازند .

افراد سخن چین ، شرافت و شخصیت خود را فدای هوی و هوس دیگری می کنند و روز به روز بر قساوت و شقاوت خود می افزایند . این دسته از متهم ساختن اطرافیان خود لذت می برند و همواره سعی دارند محبت، مودت و دوستی را به کینه و دشمنی و جنگ تبدیل نمایند .

۴. فاسق باشد .

از جمله افرادی که برای دوستی ، سزاوار نیستند و همنشینی با آنان خطرناک و موجب گمراهی است ، فاسقان و فسادگران می باشند؛ افرادی که از راه حقیقت و صواب خارج شده اند و گناهان کبیره را مرتکب می شوند .

۵. ترسو باشد .

همان گونه که در منابع و متون تاکید شده است ، شجاعت یکی از نشانه های افراد با ایمان و درست کار است . ترس از صفات ناپسند انسانی است و معمولاً یکی از عوامل بدبختی انسان به شمار می رود . اشخاص

ترسو در اثر نداشتن دل و روح استقامت حتی از نزدیک ترین افراد خود (پدر و مادر) می گریزند و حقوق آنان را نادیده می گیرند . بنابراین این گونه افراد به دوستان خود نیز وفادار نخواهند بود . حضرت امام باقر (ع) می فرماید : با افراد ترسو همنشینی و دوستی نکن که او از تو و از پدر و مادرش هم گریزان است .

۶. تن پرور باشد .

دانش آموزان باید بدانند که رمز موفقیت در تلاش و کار مداوم و هدف دار است . اشخاص تنبل و تن پرور سرانجام در همنشینان خود اثر منفی می گذارند و روح کوشش و تلاشگری را در آنان از بین می برند . آری ! کسی که کار نمی کند ، درس نمی خواند و در وظایف خود کم کاری می کند ؛ در واقع به جامعه و اطرافیان خود خیانت کرده است و شایسته دوستی نیست در اسلام هم مصلحتاً دوری از آنان توصیه شده است :

در قرآن کریم آمده است : از شخصی که بسیار سوگند می خورد و پست و تنبل است ، پیروی مکن . همچنین حضرت امام علی (ع) در وصیت خود به فرزندش امام حسن مجتبی می فرماید : دوستی با یار خوار و تنبل سودی ندارد .

۷. دروغ گو باشد .

دروغ گفتن یکی از مفسد اخلاقی و مهمترین عامل فساد اجتماع به شمار می رود . این صفت به حدی زشت و محکوم است که آن را یکی از آثار نفاق و بی ایمانی ذکر نموده اند .

حضرت امیرالمومنین (ع) در مورد این گروه از اشخاص ، خطاب فرزندش حضرت امام حسن (ع) می فرماید : مبادا با دروغگو دوستی کنی که او چون سراب است ؛ دور را برایت نزدیک و نزدیک را دور جلوه می دهند .

فرد شایسته دوستی ، جز در موارد استثنایی دروغ نمی گوید که این موارد عبارتند از :

۱. دروغ به منظور اصلاح میان مردم .

۲. دروغ در حال جنگ با دشمنان .

۳. دروغ به هنگام خطر .

۴. دروغ برای رفع نارسایی های خانوادگی و جلوگیری از بروز ناراحتی ها .

۸. بخیل و خسیس باشد .

بخیل کسی است که احسان و نیکی را نپسندد و از بخشش به فقرا و مستمندان خودداری کند . این صفت نیز همانند دروغ گویی یکی از مفاسد اجتماعی به شمار می رود . این گونه افراد دوستان خود را در دنیا ، خوار و ذلیل می کنند و کوچک ترین صفا و محبتی در دوستی ندارند ، پیمان های دوستی را فراموش می کنند و حتی ذره ای وفادار در آنان نمایان نیست ، اینان فقط منافع خود را در نظر می گیرند و چنانچه کوچک ترین حرکت مثبتی داشته باشند ، آن را به رخ دوست خود می کشند و باعث خواری و زبونی او می شوند .^۱

امام علی (ع) : از رفاقت با انسان بخیل و خسیس دوری کن به خاطر آنکه هر وقت محتاج و نیازمند شوی ، او خود را از تو نیازمندتر و گرفتارتر در ظاهر نشان می دهد .^۲

۹. از خویشان خود بریده باشد .

از آنجا که کوچک ترین واحد هر جامعه خانواده است ، می توان گفت که خوشبختی و سعادت آن به سعادت ، محبت و فعالیت همان واحد کوچک بستگی دارد . چنان چه شخصی با اتخاذ روش منفی و ناسازگارانه ، نسبت به خویشاوندان خود برخلاف اخلاق و مروت عمل کند و از ارتباط با آنان خودداری نماید شایسته دوستی نیست و بلکه اعتماد به این گونه افراد ، اعتماد به پدیده ای چون پدیده سراب است . وقتی کسی به خویشاوندان خود وفادار نمانده است چگونه به دوستان خود وفادار خواهد ماند ؟

۱۰. تندخو و بد اخلاق باشد .

همانگونه که گفته شد ، یکی از ویژگی های مطلوب دوستی ، خلق و خوی و معاشرت نیکوست . نقطه مقابل این ویژگی ، تندخویی و بد اخلاقی است . این صفات از زشت ترین صفات به شمار می رود؛ به طوری که

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلای خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۱۲۴

^۲ غرر الحکم ، فصل ۸۰ ، شماره ۵۵ ، از کتاب پاسخ به پرسش های جوانان ، ص ۷۳۵

تندخویی را نشانه پیروی از شیطان و پلیدی ها معرفی نموده اند . این صفت صفتی ناشایست ، پلید و بسیار خطرناک است که صاحب خود را در دنیا و آخرت گرفتار می سازد ، مردم وجود او را نمی توانند تحمل کنند و حتی ممکن است مرگ و نابودی او را آرزو داشته باشند .^۱

جاهل و احمق :

حضرت علی (ع) فرمود :

همانطوری که از نشست و برخاست با دوست عاقل آسوده ای (ضرر و خطری متوجه شما نیست) ، از خطر هم نشینی جاهل دوری کن .

حضرت علی (ع) فرمود :

از دوستی با رفیق احمق بپرهیز . به خاطر آنکه هنگامی که می خواهد به تو فایده ای برساند ، به جای فایده ضرر می رساند.

حسود :

حضرت علی (ع) فرمود :

انسان حسود بسیار دوست بدی است .
انسان حسود دوستی خود را در حرفهایش اظهار می دارد و بغض و کینه اش را در کارهایش پنهان می کند.
در ظاهر دوست ، ولی در باطن دشمن است.

حسادت یکی از بدترین امراض روحی است . به طوری انسان حسود به خاطر بغض و کینه ای که در دل دارد دائم در فکر خرد کردن دوست و یا طرف مقابل خود می باشد و این خرد کردن به وسیله غیبت ، تهمت ، طعن ، سخره و فحش و غیره صورت می گیرد . انسان حسود در مرحله اول این کارها را می کند و اگر حسادتش رشد کرد ، حاضر است محسود و آن کسی که نسبت به او حسادت می ورزد را بکشد .

بنابراین رفیق حسود در ظاهر دوست ولی در باطن دشمن می باشد .

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلی خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۱۲۴

شرور و آلوده :

حضرت علی (ع) فرمود :

از معاشرت و دوستی با انسان های شرور دوری کنید . به خاطر آنکه آنان مانند آتش می باشند که معاشرتشان انسان را می سوزاند .

بخیل و خسیس :

حضرت علی (ع) فرمود :

حیله گر :

حضرت علی (ع) فرمود :

از دوست شدن با کسانی که تو را به بازی می گیرند و فریب می دهند دوری کن . زیرا چنین دوستانی تو را به خواری و نابودی می کشانند.

عیب جو و دنبال ضعف بودن :

حضرت علی (ع) فرمود :

از معاشرت و دوست شدن با کسانی که دنبال عیوب و نقطه ضعف مردم اند دوری کن . زیرا دوستان چنین افرادی از ضرر آنها سالم نمی مانند (به خاطر آنکه کم کم رفقاء خودشان را مبتلا به صفت زشت می کنند , و یا در صدد گرفتن نقطه ضعف دوستانش برای از بین بردن آبرویشان می باشند) .^۱

^۱ محمدی نیا - اسدا... , پاسخ به پرسش های جوانان , قم , ناشر سبط اکبر (ع) , ۱۳۸۱ , چاپ اول , ج دوم , ص ۷۳۰

راه های جلب دوستی

- به افراد علاقمند شوید . تا زمانی که این احساس در شما ایجاد نشود که به فرد مورد نظر علاقه دارید , به هیچ عنوان نمی توان به استمرار و دوام این گونه روابط و دوستی ها امیدوار بود . در این راستا همواره میل و کشش درونی در شناسایی افرادی که می توان به آنها علاقمند شد , نقش مهمی را ایفا می کنند .
- تبسم کنید . چنانچه قبلا نیز گفته شد , تبسم هیچ خرجی ندارد ولی چیزهایی را می آفریند که در شروع و جلب دوستی ها نقش معجزه آسایی دارد . تبسم بدون اینکه دهنده اش را فقیر کند , گیرنده اش را ثروتمند می سازد . تبسم یک لحظه بیش پایدار نیست ولی گاهی خاطره اش تا ابد باقی می ماند؛ بنابراین اگر می خواهید مردم شما را دوست بدارند , سعی کنید همیشه تبسم داشته باشید .
- برای جلب دوستی دیگران , باید همواره به خاطر داشت که نام (اسم) یک شخص برای او جالب ترین و مهم ترین صدا در کلیه زبانهاست . پس لازم است در حین گفتگو چندین بار نام طرف مقابل را تکرار و سعی کنید نامش را هرگز فراموش نکنید. این به استمرار دوستی کمک شایانی می کند .
- چهارمین قاعده که علاوه بر جلب دوستی موجب استمرار و دوام آن می شود , این است که همواره شنونده خوبی باشید . شما می توانید طرف مقابل را تشویق کنید تا درباره خود صحبت کند . اگر فردی متکلم الوحده بود و به طور متوالی و طولانی صحبت می کند , آدمی حوصله بر است که این گونه افراد در روابط خود , کم کم دوستان خود را از دست می دهند . شنونده خوب بودن به این معناست که اگر دوستی در حال صحبت است و شما هم ایده یا مطلبی دارید که می خواهید بیان کنید به هیچ عنوان کلام او را قطع نکنید , یا دقت به حرفهایش گوش کنید و صبر کنید تا سخنش تمام شود و بعد حرف خود را بگویید ؛ به عبارت بهتر , دوست خوب کسی است که علاوه بر دیگر صفات پسندیده , شنونده خوبی هم باشد .

• صحبت کردن با دوستان و اطرافیان در مورد موضوعی که آنها بیشتر دوست دارند درباره آن صحبت کنند ، پنجمین قاعده جلب دوستی و ارتباط صمیمی به شمار می رود . در واقع صحبت کردن درباره موضوعی که آنها دوست دارند ، احترام به ایده ، افکار و نظرهای آنهاست به وجود آمدن این احساس در دوستان (توجه و علاقمند بودن به علایق آنان) می تواند در تقویت و تحکیم روابط نقش به سزایی را ایفا کند .

• قاعده ششم از این اصل تبعیت می کند که « عمیقترین انگیزه در آدمی ، عطش او برای مورد تحسین قرار گرفتن است » ، در واقع آدمی باید به گونه ای رفتار کند که می پسندد دیگران با او همانگونه برخورد داشته باشند . همواره باید سعی کنید که طرف مقابل احساس کند ، شخص مهمی است ؛ چرا که امروزه روشن شده است که میل به مهم بودن در بشر ، عمیق ترین و ریشه دارترین انگیزه ها به شمار می رود . بنابراین اگر می خواهید که دیگران شما را دوست بدارند و ب ارتباط و دوستی با شما علاقمند شوند بایستی کاری کنید که دوستان را مهم احساس کنید و این کار را هم صمیمانه و با اخلاص انجام دهید .^۱

رعایت برخی از جزئیات در شروع یک ارتباط می تواند تاثیر فوق العاده ای در صمیمیت شما داشته باشد و چه بسا همان شروع شما ، شخص را وادارد که با شما طرح دوستی بریزد و صمیمی گردد و حتی باعث شود که او بزرگترین رازهایش را به شما بگوید.

سلام و دست دادن

واژه « سلام » اگرچه یک کلمه چهار حرفی خشک و خالی به نظر می رسد ؛ اما اولین وسیله نفوذ و ارتباط است .

تن صدای شما ، لحن و طنین صدایتان و روح و جان بیانتان همه چیز را تعیین می کند . سلامی که با صدای مبهم و آرامی گفته شود که اغلب اوقات فقط صدای « س » قابل شنیدن است ، سلامی که از

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلی خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۶۷

روی ضرورت و اجبار و عادت، گفته می شود؛ سلامی که از جان بر نمی آید؛ همان ابتدای امر تاثیر منفی خود را می گذارد و مخاطب متوجه می شود که سلام شما دور از هر آرزوی سلامتی است.

با صدای بلند سلام کنید. سلام کردن یعنی آرزوی سلامتی شخص مخاطب را داشتن. با لحنی گرم و بیانی زیبا سلام کنید. عاشقانه و شادمانه. خوشوقت از دیدار. مشتاق این ملاقات. خوشحال از این ارتباط. شادمان از این فرصت. مسرور از این تکرار.

بهترین سلام خود را به یاد بیاورید. وقتی بهترین دوست یا عزیزترین کس خود را با شادمانی هر چه تمام تر ملاقات کردید، چگونه به او سلام کردید؟ لحن صمیمی و شاد سلام خود را به خاطر آورید. و همچنین بهترین سلامی را که شنیده اید، به خاطر بیاورید.

هر سلام، یک بار احساس خاص خود را به دنبال دارد که همه آن را می فهمند:

سلام بی میلی - سلام بی حوصلگی - سلام عاشقانه - سلام افسردگی - سلام مشتاقانه - سلام سلام شگفت آور و ...

بلندتر سلام کنید. با لحنی شاد و دوستانه و صمیمانه.

دیگر آنکه دست بدهید. حدیث و روایات فراوان داریم که فشردن دست صمیمیت ایجاد می کند. دست خود را جلو برید. دست بدهید و به گرمی دست مخاطب خود را فشار دهید. از روی عادت و غریزه دست ندهید.

چون مجسمه نباشید. هم در دست دادن، پیشقدم باشید و هم در رها کردن، دومین نفری باشید تکه دستتان را شل می کنید و می کشید.

تاثیر روانی که دست دادن - فشردن و دوم دست خود را رها کردن دارد، بسیار زیاد است.

فشردن دست، دومین تیری است که شما به قلب دیگری رها می کنید، این تیر، تیر صمیمیت است.^۱

^۱ حورایی - سید مجتبی، صمیمیت، نفوذ و تاثیرگذاری در ۱۰ دقیقه، تهران، انتشارات دکلمه گران، ۱۳۸۷، ص ۲۹

حقوق دوستان

همان گونه که عقدها و پیمان هایی چون ازدواج ، حقوق و شرایطی مخصوص به خود را دارد و برای دو طرف مسئولیت و تکلیف ایجاد می کند ، پیمان دوستی نیز مسئولیت سنگینی به دنبال خواهد داشت که در تمام روابط اجتماعی و خانوادگی حکمفرما بوده و بدون در نظر گرفتن آن زندگی لذت بخش نخواهد بود .

پیداست که نادیده گرفتن آداب و ارزش های انسانی ، رابطه و پیوند دوستی را به کلی از هم می گسلد و تمام دوستان را از اطراف انسان پراکنده می سازد .

در همین ارتباط حضرت امیرالمومنین (ع) می فرمایند : حقوق برادر دینی ات را به خیال این که با هم ارتباط نزدیکی دارید ، تباه مساز ؛ زیرا کسی که تو حقش را تباه کنی ، دوستت نخواهد ماند .

ما در این بخش می توانیم تنها به شرح چند مورد از موارد حقوق دوستی ، که در حوصله این بخش می گنجد ، بپردازیم .

۱. احساس همدردی

از جمله حقوق دوست که بسیار ارزشمند است و پیوند و محبت میان دوستان را مستحکم میکند ، احساس همدردی و درک مشکلات دوست است . و این یعنی آن که انسان نباید در روزهای گرفتاری دوست و یاور خود را تنها بگذارد ؛ بلکه تا آنجا که می تواند باید غم ها و غصه های دوستش را برطرف سازد .

بی شک در روزگار خوشحالی و سرور است که همه به سراغ یکدیگر می آیند و خود را به هم نزدیک می سازند ؛ اما در روزهای گرفتاری فقط افراد دلسوز هستند که دوست خود را فراموش نمی کنند و محبت درونی خود را نسبت به او ابراز می دارند .

دوست آن باشد که گیرد دست دوست در پریشان حالی و درماندگی

۲. خیرخواهی و دلسوزی

یکی دیگر از حقوق دوستان نسبت به هم ، دلسوزی و خیرخواهی طرفین است . این امر به حدی اهمیت دارد که در سخنان پیشوایان ما از مهم ترین حقوق دوستان به شمار می رود . دوست خوب در اثر علاقه و محبت باطنی نسبت به دوستش ، پیوسته در تلاش است که منشا خیر و خوبی برای او باشد و آبرو و حیثیت او را محترم بشمارد .

کسی که با دوست خویش سازگاری ندارد ، از امکانات و کمالات وی رنج می برد و به علم ، اخلاق و توانایی های او حسادت می ورزد ، بی شک نه تنها دوست صمیمی و خیرخواه نیست ، بلکه ابتدایی ترین حقوق دوستی را رعایت نمی کند ؛ ولی چنان چه دوست ، متعهد و خیراندیش باشد ، نه تنها به خوبی های دوستش رشک نمی برد ؛ بلکه همواره سعی دارد حقوق وی را مراعات و نیازهای به حق او را تامین کند .

حضرت امام سجاد (ع) در همین ارتباط می فرمایند : از جمله حقوق دوستان این است که هر چه می توانی درباره آنان خیرخواهی بکنی و فضل و احسان را پیشه سازی .

اهمیت این امر به حدی است که حضرت امام موسی بن جعفر (ع) با تاکید بر حق خیرخواهی می فرمایند : از جمله حقوق مومن بر مومن دیگر این است که پیوسته نسبت به او در حضور و غیابش خیرخواه باشد .

۳. ثبات و یک رنگی :

بسیار دیده شده است دو دوست در آغاز دوستی بسیار گرم و صمیمی بوده اند ؛ اما به تدریج روابطشان به سردی گراییده است و در نهایت چنان معاشرت خصمانه ای پیدا کرده اند که هرگز دو دشمن ، آن گونه با یکدیگر رفتار نکرده اند . علت این می تواند باشد که در دوستی این دو ، نه تنها حقوق مربوط به ثبات و یک رنگی رعایت نشده است ، بلکه اصلاً دوستی آنان بر پایه پرهیزگاری ، تعهد ، ثبات و یک رنگی بنا نگرديده و سرانجام چهره دروغین دوستی آنان آشکار شده است .

آری یکی دیگر از حقوق دوستی ها ، رعایت و توجه به صفا و صمیمیت و یکرنگی در دوستی هاست . تجربه ثابت کرده است که بدون توجه و رعایت این مساله در دوستی ها ، نمی توان به استمرار و پایداریشان امیدوار بود و در نهایت منجر به خصومت و تلخی می شود .

دفاع از حقوق و منافع دوست

همانگونه که انسان خودش را دوست دارد و از منافع و حیثیت خود دفاع می کند ، لازم است به همان اندازه نسبت به دوست خود نیز وفاداری داشته باشد و از حقوق و منافع و آبرو و حیثیت دوستان خود نیز دفاع نکند . دوست واقعی کسی است که برپیمان و تعهدهای خویش پایدار بماند ، در حضور و غیاب دوستش از منافع او دفاع کند ؛ هرچند که در دفاع از حقوق دوستان به منافع شخصی فرد لطمه وارد شود .

۵. دستگیری به وقت نیازمندی

انسان باید دوست خود را به وقت نیازمندی ، مدد برساند ، درک کند و با کمک های مالی و حمایتی نیازمندی های او را برطرف سازد .

پیامبراکرم (ص) می فرمایند : دو دوست مانند دو دست از یک بدن هستند ؛ آن گاه که یکدیگر را می شویند ، زشتی ها و پلیدی ها را از هم دور می کنند .

تشبیه دو دوست به دو دست ، به دین جهت است که همان طور که دو دست یکدیگر را با هدفی واحد یاری رسانند ؛ چنانچه گویی هر دو یک شخص واحدند . اقتضای این امر آن است ، که هر دو راحتی و به وقت نیازمندی و سختی به یکدیگر کمک کنند . در اهمیت حمایت و رفع نیازهای دوستان همین بس که باید در رفع نیازهای دوست واقعی از جان خود نیز مایه گذاشت .

حضرت امام صادق (ع) در این خصوص فرموده اند : من حتی در برآوردن حاجت دشمنان خود نیز عجله می کنم ؛ زیرا می ترسم حاجت او برطرف شود و از من بی نیاز گردد و من موفق به رفع نیاز او نشوم .

همانطور که ملاحظه می شود ، حضرت امام صادق (ع) این سخن را درباره رفع حاجت و نیاز به دشمنان می فرمایند ، حال شما قضاوت کنید که رفع نیازهای دوستان به وقت نیازمندی چه حق بزرگی است که بر گردن دوستان گزارده شده است .

۶. چشم پوشی از خطاها و لغزش ها

در خصوص اشتباه و لغزش دوست در هر موردی ، باید دقت کرد که ضمن برخورد صحیح ، او را مورد عفو و بخشش قرار دهیم . اگر دوست انسان در امور معنوی گرفتار لغزش شود ، بایستی با ملاحظات و مهربانی او را نصیحت کرد تا به اشتباه خود پی ببرد ؛ حتی اگر بر اشتباه خود اصرار ورزد ، بایستی بازهم به حسن برخورد با او ادامه دهیم و پیوسته به ارشاد و هدایت او مشغول بود . به طور کلی ، اگر کسی از دوست خود لغزش و خطایی مشاهده کند ، حق دوستی این است که انسان عذر دوستش را بپذیرد ، حتی اگر عذری دروغین بیاورد؛ چرا که بهترین راه برای هدایت و راهنمایی دیگران ملاحظات ، مهربانی و پذیرش بی قید و شرط آنان است .

۷. وفاداری به دوستی

از مهم ترین حقوق دوستی ، وفاداری به آیین دوستی هاست ؛ یعنی این که انسان در دوستی خود ثابت قدم باشد و پیمان دوستی را تا آخر عمر نشکند ؛ زیرا هدف اصلی از دوستی و رفاقت در مسیر درست هدفی اخروی دارد و اگر رابطه دوستی قطع شود ، انسان یکی از راه های نیل به معبود خود را از دست می دهد . شاید بتوان این گونه وفاداری در دوستی ها را برای دانش آموزان معنادار ساخت به این گونه که آنها را وادار می کنیم که سعی کنند در رفاقت و دوستی ، با دشمنان دوستان خود ، دوست نشوند ؛ زیرا این کار به منزله رعایت نکردن حقوق دوستی آنان است . برای تکمیل این بحث ، لازم است اضافه شود موارد یاد شده حقوق متقابل دوستی است . اگرچه حقوق دیگری را هم می توان برشمرد و توضیح مفصلی درباره هر کدام را ارائه داد ؛ ولی به علت جلوگیری از اطاله کلام در زیر آنها را فقط به صورت فهرست وار می آوریم :

۱. از حقوق دوستان است که با چهره ای گشاده با هم برخورد کنند .

۲. از حقوق دوستان است که به دیده حقارت و ذلت به هم ننگرند .
۳. از حقوق دوستان است که نسبت به هم متواضع باشند .
۴. از حقوق دوستان است که اعتدال و میانه روی را پیشه خود سازند .
۵. از حقوق دوستان است که نسبت به هم بی اعتنایی نکنند .
۶. از حقوق دوستان است که به مشکلات همدیگر رسیدگی کنند .
۷. از حقوق دوستان است که نسبت به هم دیگر با احترام برخورد کنند .
۸. از حقوق دوستان است که به هنگام برخورد با هم دست بدهند , سلام و احوالپرسی کنند .
۹. از حقوق دوستان است که در مواقع عصبانیت با هم سخن نگویند و همیشه اسباب آرامش دوست خود را فراهم کنند .
۱۰. از حقوق دوستان است که شوخی بی جا و زیاده از حد نکنند .
۱۱. از حقوق دوستان است در تقاضاهای خود اصرار نورزند.^۱
۱۲. از حقوق دوستان است که هدیه او را رد نکنند . پیامبر خدا (ص) می فرماید :
به یکدیگر هدیه بدهید تا محبت بین شما زیاد شود . هدیه در حقیقت رمز محبت است . و کسی که آن را رد کند گویی دست رد بر سینه محبت زده است .
۱۳. آنچه برای خود می پسندی ع برای دوست بپسند و آنچه برای خود نمی پسندی برای او نیز بپسند .^۲

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلای خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۱۳۷

^۲ مدرسی - علامه سید هادی ، مترجمان : آژیر - حمید رضا ؛ شیخی - حمیدرضا ، دوستی و دوستان ، انتشارات بنیاد پژوهشهای اسلامی ، چاپ اول ، ۱۳۷۰ ، مشهد ، ص ۱۲۰-۱۳۵

پایه های تداوم دوستی

۱. دید و بازدید

شاید زیباترین و دلپسندترین مظاهر وفاداری و دوستی دیدار دوستان از یکدیگر و جویا شدن حال ایشان در خانه آنها می باشد و این امر در دل دوستی که به دیدارش می روند ، بزرگترین اثر را به جای می گذارد چه این عمل نشانه دوستی صادق و گواه گرایش و هماهنگی و موجب استحکام پیوندهای برادری و دوستی است . از این رو پیامبر گرامی (ص) فرموده است : دیدارها دوستی را می رویاند .

نیز فرموده است : کسی که برادر مومن خود را در خانه اش دیدار کند ، خداوند می فرماید « تو مهمان و دیدارکننده منی و پذیرایی تو بر عهده من است و به سبب آن که او را دوست داشتی بهشت را برایت واجب کردم » .

امام باقر (ع) فرموده است : هر مومنی که برای دیدار برادر مومنش از خانه بیرون آید در حالی که دانا به حق او باشد خداوند برای هرگام او حسنه ای ثبت و سیئه ای محو می کند و یک درجه او را بالا می برد . هنگامی که در خانه را می گوید ، درهای آسمان به رویش باز می شود ، و وقتی همدیگر را دیدار و مصافحه و معانقه می کنند خداوند به آنها نظر رحمت می کند و در برابر فرشتگان به آنها مباحثات فرموده ، می گوید : به این دو بنده ام بنگرید که به خاطر من یکدیگر را دیدار و با هم دوستی می کنند ، حق است بر من که پس از این آنها را به آتش عذاب نکنم . و هنگامی که او به خانه اش باز می گردد فرشتگانی به عدد نفسها و گامها و سخنانش او را بدرقه می نمایند و پیوسته او را از بلاهای دنیا و شاداید هولناک آخرت محافظت می کنند .

نیز فرموده است : کسی که به خاطر خدا برادر مومنش را از روی محبت و شوق دیدار کند خدا را زیارت کرده و هنگامی که با او مصافحه میکند هر حاجتی را در امر دین و دنیا از خداوند بخواهد حق تعالی حاجتش را برآورده می گرداند .

امام صادق (ع) فرموده است : انسان به قصد برادر مومنش از خانه بیرون می آید تا او را دیدار کند و باز نمی گردد جز این که خداوند حواجی دنیا و آخرت او را برآورده کند .

پیامبر اکرم (ص) فرموده است : مصافحه کنید چه آن کینه را از میان می برد .

امام باقر (ع) فرموده است : هنگامی که انسان با دوستش مصافحه می کند ، پاداش کسی که دستش را همچنان نگه می دارد بیشتر از کسی است که دستش را رها می کند و بدانید گناهانشان در پیش پایشان فرو می ریزد به طوری که گناهی بر آنها باقی نمی ماند .

به یکدیگر هدیه دادن نیز از عوامل مهم ایجاد دوستی و نزدیکی است ، و به وسیله آن دلها از آرایش کینه ها پاک می شود . بسا کسی که در دل نسبت به دوست خود خشمگین است و نمی تواند آن را از درون خود بزدايد و کینه اش را از دل بیرون کند لیکن با تقدیم هدیه ای به او همه ناسازگاری ها برطرف می شود ، و امور به روند طبیعی خود باز می گردد و ابرهای تیره کدورت از دل آنها برداشته می شود ، و خداوند دلهای آنها را از کینه ها پاک می گرداند و در پرتو نعمت و احسان او دوست و برادر می شوند . از این رو مشاهده می کنیم پیامبر خدا (ص) و ائمه اطهار (ع) این امر را از نظر دور نداشته بلکه توجه مردم را به اهمیت آن جلب کرده و فواید آن را برای آنان توضیح داده اند .

پیامبر خدا (ص) فرموده است : از جمله گرامیداشت انسان نسبت به برادر مسلمانش آن است که هدیه او را بپذیرد . و آنچه برایش میسر است به او هدیه کند ، و به خاطر او خود را به زحمت نیندازد .

گشاده رویی و لبخند در ایجاد دوستی نقش اساسی دارد ، بلکه بالاترین عامل محبوبیت انسان در میان مردم و بزرگترین وسیله نزدیکی دلهای جهانیان به یکدیگر است . چه یک لبخند تو در برابر دوستت می تواند ضامن آن باشد که دلش را به سوی تو جذب کند و بر محبت او نسبت به تو بیفزاید . و اگر در قلب او کینه ای از تو وجود دارد او را با لبخندی بر لب و چهره ای گشاده دیدار کن زیرا این رفتار دلش را پاک می کند و زنگار کینه را از قلبش می زداید . و هرگاه در کسی احساس شر و بدی کردی او را با مهربانی و گشاده رویی و لبخند دیدار کن . از این رو پیامبر بزرگوار (ص) فرموده است : خوشخویی دوستی را پایدار می کند و گشاده رویی کینه را از دل می زداید .

نیز : سه چیز است که محبت انسان را نسبت به برادر مسلمانش صفا و روشنی می دهد , این که با گشاده رویی او را دیدار کند و هرگاه در کنار وی بنشیند جا برایش باز کند و او را با نامی که نزد او محبوبتر است بخواند .

امیرمومنان (ع) فرموده است : خوشرویی دام محبت است .

هر کدام از ما تاثیر فوق العاده ای را از شنیدن این که دوستش به وی حسن ظن دارد و او را ابدًا متهم نمی کند در نفس خود به خوبی احساس می کند , و در این موقع لذت برادری و دوستی را درک و آمیختگی دو روح و نزدیکی دو قلب را به همدیگر لمس می کند , از این رو امیر مومنان (ع) فرموده است : عمل دوست خود را به نیکوترین وجه آن توجیه کن تا آنگاه که آنچه تو را به او دگرگون می کند به تو برسد , و نسبت به سخنی که از دوستت صادر شده است چنانچه راهی می یابی که آن را خوب بدانی بدگمان مباش . هنگامی که دوستت نسبت به تو حسن ظن دارد تو نسبت به او بدگمان مباش چه این امر کینه و تنفر او را از تو در دلش جای می دهد .

برتوست که درباره دوست خود همان گمان را داشته باشی که او نسبت به تو دارد تا در گمان خود دچار نومیدی نشود و احساس وی نسبت به تو دگرگون نشود و محبت تو از دلش بیرون نرود , از این رو امیرمومنان (ع) فرموده است : کسی که گمان نیکی نسبت به تو دارد گمانش را تحقق ده .

سزاوار است انسان دوراندیش خود را در وضعی قرار ندهد که موجب برانگیختن بدگمانی مردم شود و اگر چنین کند باید تنها خودش را مورد سرزنش قرار دهد , چنان که امیرمومنان (ع) فرموده است : کسی که خود را در معرض تهمت قرار دهد نباید کسی را که به او بدگمان شده مورد سرزنش قرار دهد .

هر اندازه محبت و دوستی میان دوستان زیاد شود وثوق و اعتماد آنها به یکدیگر نیز فزونی می یابد .

آری چون وجدان بیشتر مردم تباه شده و اندیشه های پلید درون آنها را فراگرفته وفاداری میان آنها کاستی پیدا کرده و اخلاص آنها ضعیف گردیده و ورع و پرهیزگاری خود را بر نفوس از دست داده و یا چنان که باید به دلهای آنها راه نیافته است لذا مقتضای دوراندیشی آن است که انسان به هر کسی که با او دیدار و همنشین می شود اعتماد نکند مگر آن که در مدتی طولانی با دقت و باریک بینی او را آزمایش کرده

باشد ، از این رو امیرمومنان (ع) فرموده است : همه محبت خود را به دوست نثار کن لیکن همه اطمینان را نسبت به او نداشته باش ، درباره او همه همدردی ها و موسات را به کار بر اما همه اسرار را به او مرسا تا حق حکمت و مصلحت را رعایت و حقوق واجب دوست را ادا کرده باشی .

برای دوست تو لذت بخش است که گاهی از اوقات اخبار خود را با تو درمیان نهد و اسرارش را به تو بازگو کند . همچنین برای تو لذت انگیز است که به همین گونه با او رفتار کنی و اخبار و اسرار خویش را به او بسپاری ، و در این امر بر او و تو باکی نیست زیرا این مقتضای طبیعت یاران و دوستان است . لیکن بر دوست که اسرار دوستت را حفظ کنی و از افشای آنها به دیگران خودداری کنی زیرا اگر به چنین کاری اقدام کنی پیمان برادری و دوستی را نقض و به او خیانت کرده و فریض داده ای ، و آن که به دوستش خیانت کند و او را فریب دهد دوست و برادر نیست چنان چه پیامبر خدا (ص) فرموده است : مجالس امانت است و روا نیست دوستی راز خود را فاش کند .

امام باقر (ع) فرموده است : از جمله خیانت ها آن است که راز دوستت را بازگو کنی . برای انسان پسندیده نیست که همه اسرار خود را حتی به دوست امین و مورد اعتماد خود بسپارد زیرا محتمل است در او - اگرچه پس از مدتی - دگرگونی و تبدیل پدید آید بلکه خرد و دوراندیشی حکم می کند که او را به چیزی از اسرار خود آگاه نکند جز به آنچه اگر روزی دشمن شود نتواند بوسیله آن به او زیان رساند ، چنانچه که امام صادق (ع) فرموده است : دوست خود را به راز خود آگاه مکن جز به آنچه اگر دشمنت بر آن آگاه شود نتواند به تو زیانی برساند ، زیرا دوست ممکن است روزی دشمن شود.

انسان شیفته نام خویش و نام پدر و فرزندان و خانواده و دیگر امور مخصوص به خویش می باشد و دوست دارد در هر زمان آنها را بر زبان آورد و تکرار کند . چنان که در آن هنگام که کسی او را به نامش صدا می کند یا از امور مربوط به وی می پرسد یا در جایی از او سخن می گوید سخت شاد و خوشحال می شود .

پیامبر اکرم (ص) فرموده است : هرگاه کسی را دوست بداری نام و نام پدر و منزلش را از او بپرس ، اگر بیمار بود از او عیادت و اگر به کاری مشغول است او را یاری کن .

آنچه بر دوستی و محبت می افزاید آن است که دوست خود را به نامی که نزد او محبوبتر است صدا کنی تا این که در دل او محبوب و در نزد او نزدیک و مقرب باشی .
هنگامی که دوستت مطلبی را بیان می کند گفتار او را تصدیق کن و با رد و تکذیب با او مقابله مکن ، چه رد و تکذیب از صفات برادران و اخلاق دوستان نیست .

امام حسن مجتبی (ع) درباره صفات کسی که شایسته دوستی است فرموده است : ... و اگر سخن بگویی گفتارت را تصدیق کند .

هر انسانی در زندگی در معرض خطا و اشتباه است ، لغزش هایی از او صادر و خلافهایی از او ظاهر می شود ، زیرا کمال مطلق به خداوند و عصمت از خطا به بندگان برگزیده او اختصاص دارد و هیچ کس در این اختصاص با آنها مشارکت ندارد و احدی را در این امر یارای منازعه با آنها نیست . اما دیگر مردم مرتکب گناه و بدی می شوند و خطا و اشتباه از آنها سر می زند ، بهترین آنها کسی است که لغزش او کمتر ، و خطا و اشتباهش ساده تر باشد .

هرگاه لغزشی از دوستت سر زد و یا عمل بدی از او بروز کرد یا عیبی در او مشاهده کردی نباید در بار نخست او را مورد سرزنش و سرکوفت قرار دهی بلکه باید در برابر عمل ناخوشایند او شکیبایی ورزی و از لغزش او چشم پوشی و او را ببخشی و به اندازه توان خویش عمل او را پرده پوشی کنی چنان که پیامبر اکرم (ص) فرموده است : هرکس در برادر دینی خود چیز بدی را سراغ دارد و آن را پوشیده نگه دارد خداوند در روز قیامت بر اعمال بد او پرده خواهد کشید .

گمان مکن که در دوست تو انحرافی پدید آمده که سزاوار است از او دوری ، و یا به میثاق دوستی پشت پا زده شود و باید از او جدایی جست بلکه باید دانست که سنت و روش عموم مردم همین است .

اگر بخواهی پایبند آن باشی که جز با کسی که در او عیبی نیست برادری و دوستی کنی باید بدانی که بی دوست خواهی ماند . امام صادق (ع) فرموده است : آن که جز با کسی که در او عیبی نیست دوستی نمی کند دوستانش اندک خواهند بود .

پیامبر خدا (ص) فرموده است : مسلمان آئینه برادر مسلمان خویش است ، اگر از برادر دینی خود لغزشی دیدید با او ضدیت نکنید بلکه خود را به جای او قرار دهید و با نرمی و مدارا او را اندرز داده راهنمایی کنید . در موضوع پیش بیان کردیم که انسان در معرض خطا و اشتباه است و کمال مطلق اختصاص به حضرت احدیت دارد و عصمت از خطا ویژه برگزیدگان مقرب اوست . بنابراین دوست تو ممکن است گاهی در گفتار یا کردار به تو بدی کند همچنین تو با او به بدی رفتار کنی ، اما این امر نباید شما را از محدوده برادری و دوستی بیرون برد ، چه لغزش و در افتادن مقتضای نهاد انسان و سرشت اوست . از این رو بر تو لازم است عذر برادر دینی خود را به هنگامی که عذرخواهی می کند بپذیری زیرا آن که پوزشخواهی می کند تبهکار شمرده نمی شود ، و قبول پوزش شیوه افراد بزرگوار است .

امیرمومنان (ع) فرموده است : عذر برادر دینی خود را بپذیر و اگر عذری ندارد عذری برایش پیدا کن .

هر کسی در دنیا چیزی را که مایه شادمانی اوست دوست می دارد ، و با آنچه او را خوشحال می کند انس می گیرد و دلش را برای هر چیز لذت بخشی که مایه روشنی چشمش می شود باز می کند و سینه اش را برای آن می گشاید .

آدمی بر حسب طبع انسان سردماغی را که موجب فرح و شادمانی او می شود دوست می دارد و عمل نیک او را قدردانی می کند . از این رو پیامبر خدا (ص) و ائمه اهل بیت (ع) تشویق کرده اند که هر دوستی بکوشد بر دوستش سرور و شادی وارد کند تا محبت و دلبستگی او نسبت به وی فزونی یابد ، و این عمل را از برترین اعمال و محبوبترین آنها نزد خداوند شمرده اند .

پیامبرگرامی (ص) فرموده است : برترین اعمال آن است که دل برادر دینی خود را شاد و یا وام او را برآورده کنی .

در آنچه پیش از این گذشت گفته شد که دوست شریک زندگی اوست ، و او برای انسان به منزله روح در کالبد است در این صورت بر انسان حتم است که با دست و زبان دوستش را یاری کند چه او حاضر باشد و یا غایب . اگر روش او چنین باشد بی شک حق دوستی و حرمت برادری را رعایت کرده است . به همین

مناسبت احادیث بسیاری از پیامبر خدا و ائمه اهل بیت (ع) در تشویق یاری دادن دوست به دوست وارد شده است .

امام صادق (ع) فرموده است : هر مومنی برادر مومنش را در حالی که می تواند او را یاری کند خوار سازد خداوند او را در دنیا و آخرت خوار خواهد کرد و اگر او را یاری کند عمل او از روزه یک ماه و اعتکاف در مسجدالحرام افضل خواهد بود .

نیز : هر مومنی برادر دینی خود را در صورتی که قادر به نصرت اوست یاری دهد خداوند او را در دنیا و آخرت یاری خواهد کرد ، و هر مومنی برادر دینی خود را در صورتی که قدرت بر یاری او دارد خوار کند خداوند در دنیا و آخرت او را خوار خواهد ساخت زیرا خوار کردن دسوت و دست بازداشتن از یاری او زشت ترین صفات به شمار می رود و دوست شایسته هرگز دارای چنین صفتی نخواهد بود ، از این رو امیر مومنان (ع) می فرماید : بدترین دوستان کسی است که دوستش را خوار کند .

باشکوهترین مظاهر نصرت که بیانگر اخلاص سرشار و وفاداری صادقانه و رسوخ محبت است نصرت دوست در حال غیبت اوست ، زیرا این محبت از شایبه تملق و چاپلوسی پاک و از ریا و خودنمایی به دور است ، از این رو پیامبر اکرم (ص) فرموده است : هر کسی که دوستش را در غیاب او یاری کند خداوند در دنیا و آخرت او را یاری خواهد کرد .

رفع عیب از دوست یاری دوست به شمار می رود و انسان گریزی از آن ندارد و بر او واجب است که تا آنجا که می تواند غیبت را رد و از او دفاع کند ، چنان چه پیامبر اکرم (ص) فرموده است : کسی که به برادر مومنش کمک کند و غیبتی را که در مجلسی از او می شنود رد کند خداوند هزار باب شر را در دنیا و آخرت به روی او می بندد ، و اگر آن را رد نکند در حالی که بر رد آن توانایی دارد گناه کسی را دارد که هفتاد بار او را غیبت کرده باشد .

زندگانی دنیا همواره در معرض حوادث و دگرگونی ها می باشد و انسان هدف اصلی از این رویدادها و تغییرهاست . چه بسا ثروتمند که اموال خود را از دست داده فقیر می شوند ، و چه بسا مستمند که بی نیاز و ثروتمند می گردند ، چه بسا مرد گمنام که زغیم و رهبر می شود و مردم و سران در برابر او تسلیم شده

همه به فرمان او گردن می نهند ، و بسا بزرگمرد که روزگار او را نگویند بخت کرده خوار و زبون می شود و موقعیت خود را در میان مردم از دست می دهد . بنابراین گردش روزگار بر یک طریقه پایدار نیست و انسان به یک وضع باقی نمی ماند .

امیرمومنان (ع) فرموده است : دوست تو کسی است که در سختی با تو همدردی و مواسات کند .
و نیز : برترین جوانمردی برادری صادقانه در سختی و رفاه است و این نوع دوستان در هر زمان و مکان بسیار اندکند .

براستی دوستان واقعی همین ها هستند که اگر انسان به آنها دست یابد واجب است به آنها ببالد و افتخار کند و در حفظ آنها حریص و کوشا باشد ، آنها در سختی ها شناخته می شوند ، و در بدبختی ها و مصیبت ها ظاهر می گردند .

لیکن انسان چگونه می تواند به چنین دوست وفادار و امینی در این روزگار دست یابد ، روزگاری که امام صادق (ع) درباره آن فرموده است : برای مردم زمانی فرا می رسد که در آن چیزی نفیس تر و کمیاب تر از دوستی دمساز یا به دست آوردن درهمی از حلال نیست .

امام موسی بن جعفر (ع) فرموده است : بهترین دوستان تو کسی است که در تمام طول زندگی باورت باشد .
از امور قطعی که در خور شک و تردید نیست آن است که اگر انسان به دیگران احترام بگذارد دیگران نسبت به وی احترام خواهند گذاشت و اگر به آنها اهانت کند مورد اهانت آنان واقع خواهد شد .

پس اگر می خواهی در نظر دوستت بزرگ باشی او را بزرگ بدار ، و اگر خواهان آنی که نزد او محترم باشی او را احترام کن ، و کدام کس است که دوست ندارد بزرگ و محترم باشد ؟

از این پیامبر خدا (ص) و ائمه اطهار (ع) روایاتی در لزوم بزرگداشت دوست و اکرام و احترام او وارد شده است تا از این راه روابط آنها تحکیم و دلها تصفیه و بر دوستی و برادری آنها افزوده گردد .

پیامبر خدا (ص) فرموده است : هر کس برادر مسلمانش را احترام کند و در آن رضای خداوند را بخواهد خداوند به او نظر رحمت خواهد فرمود .

نیز فرموده است : کسی که برادر مسلمانش نزد او بیاید و او وی را مورد احترام قرار دهد چنان است که خداوند را احترام کرده است .

هرگاه دوست تو از نظر سن و سال بزرگتر و یا از نظردانش برتر و یا از حیث شان و مقام بالاتر است بر دوست که او را بزرگ بداری و احترام کنی چه این امر حقی برای اوست • صکه بر تو واجب است آن را رعایت کنی و مرزی میان تو و اوست که لازم است از آن تجاوز نکنی ، از پیامبر خدا (ص) روایت شده که فرموده است : کسی که سالخوردهگان ما را احترام نکند و به خردسالان ترحم نوردد از ما نیست .

امام صادق (ع) فرموده است : بپرهیز از این که دوست خود را تحقیر و اهانت کنی ، چه این رفتار از موثرترین اسباب زوال دوستی و بزرگترین عامل دشمنی و کینه ورزی است ، ائمه اهل بیت (ع) آن را از گناهان بزرگ شمرده اند .

ایثار و از خودگذشتگی مرتبه ای است که جز کسانی که خداوند درباره آنان فرموده است : الا الذین صبروا و مایلقاها الا ذو حظ عظیم بدان نمی رسند ، و این برترین مراتب برادری و عالی ترین درجات دوستی است و متأسفانه انسان در این روزگار کسی را نمی یابد که به این اصل عمل کند و به این مرتبه دست یابد چه در این زمان اندکند کسانی که به حدیث نبوی مشهور عمل کنند که فرموده است : هیچ یک از شما ایمان نمی آورد مگر آنکه برای برادر مومنش دوست بدارد آنچه را برای خود دوست می دارد . چه رسد به مرتبه ایثار و از خودگذشتگی که انسان برادر دینی اش را بر خودش مقدم بدارد و مصلحت او را بر مصلحت خود و حاجت او را بر حاجت خود ترجیح دهد .

نصیحت و اندرز از بزرگترین لوازم محبت و مهمترین ارکان مودت است ، و دوستی و برادری وقتی به کمال می رسد که نصیحت و ارشاد پیشرو و انگیزه آن باشد و کسی که نصیحت گوی برادر دینی خویش نباشد برادر نیست . از این رو هرگاه در برادر مومن خویش نارسایی یا عیبی یافتی باید بکوشی با لطف و مدارا او را بر نقص خود راهنمایی و به عیب خویش آگاه سازی تا نقص خود را برطرف کند و عیب را از خود بزدايد . در این صورت نسبت به او نیکی کرده ای و در برابر ان استحقاق پاداش بزرگ از سوی خداوند و سپاس فراوان از سوی برادر دینی خود داری .

بدان وفادارترین و دوستدارترین دوستان تو و صادق ترین آنها در دوستی و برادری کسی است که تو را به معایب نفسانیت آشنا و به نقاط ضعف شخصیت خویش راهنمایی کند تا بتوانی نفس خود را تهذیب و خطاهایت را جبران کنی ، چنان چه پیامبر خدا (ص) فرموده است : بهترین دوستان کسی است که تو را صادقانه اندرز دهد و در محافل زینت بخش تو باشد و در برابر دشمنت تو را یاری دهد .

براستی در دوستی که اگر از برادر دینی خطایی سرزند وی را ارشاد نکند و اگر مرتکب بدی شود وی را اندرز ندهد سودی نیست و دشمن از چنین دوستی به مراتب بهتر است ، چنان که امیرمومنان (ع) فرموده است : گاهی دشمن انسان بهتر از دوست اوست چه وی را به عیب های او راهنمایی می کند و در نتیجه انسان از آنها دوری می جوید .

بهترین دوست آن است که نمونه صلاح و اصلاح و الگوی راه صواب و سداد باشد و به طوری که رفتار او درسی عملی برای تو باشد و بتوانی آن را در رفتار خویش سرمشق قراردادی و در روش خود به او اقتدا کنی و در تاریکی های زندگی از او روشنی گیری ، چنان که امیرمومنان (ع) فرموده است : برادر تو کسی است که با دیدارش تو را موعظه کند پیش از آن که با گفتارش به تو اندرز دهد .

امام صادق علیه السلام فرموده است : هنگامی که برادر مومنت تو را نصیحت می کند گوش کن و دلت را به سوی او روانه کن چه او دوست راستین توست و سعی کن که خوشحالی خود را از اندرزهای او و پذیرش گفتار او را از سوی خود به وی بنمایی ، و با گفتار و کردار به نیکوترین و پاکیزه ترین نحوی از او شکرگزاری کنی ، چنان که امیرمومنان علیه السلام فرموده است : اندرز را از کسی که به تو اندرز داده بپذیر و با فرمانبرداری از کسی که آن را به سوی تو آورده با آن برخورد کن .

مطمئن باش که تو ممتنهای نیاز را به دوستی نصیحت گو و رفیقی رهنما داری .
سقراط گفته است : از چیزهایی که بیانگر مراتب خرد دوست تو و حسن اندرز اوست این است که تو را به عیبهایت آگاه کند و آنها را از تو دور سازد ، و به نیکی ها تو را موعظه کند ، و خود او با به کار بستن آن ها از تو پند گیرد ، از بدیها تو را منع کند و خود از ارتکاب آنها باز ایستد .

مخالفت با نصیحت گوی مشفق که در دوستی صادق و در نصیحت پاک و مخلص است موجب حسرت و پشیمانی است .

بنابراین هرگاه برادر دینی تو از این صفات برخوردار و همه این شرایط در او موجود باشد بر تو باکی نیست به هنگام سختی و درگیری با مشکلات به او پناه ببری چه او شایسته آن است که از او کمک بخواهی و به او اعتماد و با وی مشورت کنی ، چنان که امام صادق علیه السلام فرموده است : هرگاه حادثه ای برایت روی داد مبادا از آن نزد اهل خلاف شکوه کنی بلکه نزد یکی از برادران مومن خود آن را بیان کن چه تو هرگز یکی از این چهار خصلت بی بهره نخواهی ماند : یا تو را کفایت و بی نیاز می کند ، و یا با مقامی که دارد به تو کمک خواهد کرد ، و یا دعای مستجاب خود را بدرقه ات می کند ، و یا با مشورت با او از رای وی سود خواهی برد .

آیا چه می اندیشی اگر دوستت نزد تو بیاید و بگوید : من خیلی تو را دوست می دارم ، و بدانی که راست میگوید جز این است که از شنیدن گفتار او در درون خود احساس خشنودی و مسرت و نزدیکی و کشش قلبی می کنی ؟ آری شکی نیست که این حالات را در خود می یابی و درک می کنی که دوستی تو نسبت به او افزونی یافته و محبت تو به او گسترش پیدا کرده است . بنابراین خبر دادن دوست از محبت خود نسبت به او یکی از ارکان دوستی است و به همین سبب پیامبر خدا (ص) و ائمه اهل بیت علیه السلام انظار مردم را به این امر مهم که موجب نزدیکی دلها و آمیختگی جانهاست متوجه ساخته اند .

پیامبر گرامی (ص) فرموده است : هرگاه یکی از شما کسی را دوست بدارد او را از محبت خود باخبر کند . روشن ترین دلیل بر محبت و مودت صادقانه انسان نسبت به برادر مومن خود و اخلاص او در برادری و دوستی دعا و طلب خیر و توفیق از خداوند برای اوست چه دعا رابطه خاص بنده با پروردگار و پیوند نهانی میان خالق و مخلوق است که جز خداوند کسی بر آن آگاه نمی شود از آن رو جز دوستان راستین و آنهایی که در برادری و دوستی صادقند و ظاهر و باطن و نهان و آشکار آنها یکی است بدان اقدام نمی کنند ، روشن است که اگر دوستش آگاه شود که او برایش دعا می کند وثوق و اعتمادش به او افزایش می یابد و محبتش چند برابر می شود چه این امر نشانه روشنی بر صدق دوستی و اخلاص اوست و دلیل قاطعی بر آن است که

وی در ظاهر و باطن با او دوست و برادر است چنان که امیر مومنان (ع) فرموده است : دوست آن است که در غیاب صادق باشد.

دعای برادر مومن درباره برادرش مستجاب است زیرا دعای او برانگیخته از دلی صادق و راستین است و در آنچه درخواست می کند مخلص است و خداوند وعده کرده است دعای صادق را اجابت کند و آرزوی مخلصان را تحقق دهد و خداوند هرگز از وعده خود تخلف نمی کند ، از این رو پیامبر خدا (ص) فرموده است : دعای انسان درباره برادر مومنش به اجابت می رسد در حالی که ممکن است همان دعا درباره خودش به اجابت نرسد .

هنگامی که دعا کننده برای برادر مومنش دعا می کند رحمت و برکت الهی به قدری که مایه روشنی چشم اوست بر او نازل می شود و خداوند کرم و تفضل خود را شامل حالش می سازد آنچه را برای برادر مومن خود خواسته است به او عطا می کند ، چنان که پیامبر خدا (ص) فرموده است : هنگامی که انسان برای برادر مومنش در غیاب او دعا می کند فرشته می گوید : و همانند آن برای توست .

شاید خوش ترین ساعات زندگی انسان اوقاتی است که با یاران و دوستانش گرد هم آمده و در امور مختلف و موضوعات گوناگون با آنها به بحث و گفتگو می پردازد . این گردهم آیی ها فواید بزرگی را عاید آنها می سازد ، چه درباره چیزهایی به گفتگو می نشینند که امور آنها را اصلاح و کارهایشان را تنظیم می کند ، و هر یک با دوست خود به مشورت می پردازد ، و هر کدام از برادر مومنش را مورد نصیحت قرار می دهد و دانشمندان به نادانشان یاری می دهد ، و توانگرشان به مستمندشان کمک می کند ، و توانای آنها به ناتوانشان یاری می دهد ، در نتیجه الفت و همدلی میان آنها فزونی می یابد و دوستی و محبت آنها به یکدیگر چند برابر می شود ، از این رو مشاهده می شود پیامبر خدا (ص) و ائمه اهل بیت (ع) به تشکیل این گونه مجالس دستور داده و اجتماع دوستان و دیدار آنها را با یکدیگر محبوب شمرده اند .

پیامبر خدا (ص) فرموده است : مثل دو برادر دینی به هنگامی که به دیدار یکدیگر می روند مثل دو دست است که یکی دیگری را می شوید . هرگز دو مومن یکدیگر را دیدار نمی کنند جز این که خداوند فایده ای از یکی به دیگری می رساند .

اسلام به خاطر اهمتمای که در جهت گردآمدن دوستان و دیدار آنها با یکدیگر دارد نظر کردن به چهره برادر دینی را عبادت شمرده است تا این امر انگیزه ای برای نزدیکی آنان به یکدیگر باشد ، و هرگاه از گفتگو و مذاکره و مشاوره سودی عاید آنها نشود به طور قطع از نظر کردن به چهره یکدیگر که عبادت است فایده برند و استحقاق اجر و ثواب الهی را پیدا کنند ، از این رو امام زین العابدین فرموده است : نگاه مومن از روی مودت و محبت عبادت است .

هرگاه دوست خود بلکه هر انسانی را مشاهده کردی که به کار خوبی اقدام کرده یا کمکی به تو ارزانی داشته و یا به نیکی با تو رفتار کرده از شکرگذاری و قدردانی و ستایش او دریغ مکن چه این امر پاکیزه ترین احساسات او را نسبت به تو بر می انگیزد و این قدردانی تو جبرانی در برابر حسن رفتار او به شمار می آید ، و احسانی است که نسبت به او روا داشته ای و این جبران و احسان در خور شکرگزاری و به یاد ماندنی است .

پیامبر خدا (ص) فرموده است : کسی که کار نیکی برای شما انجام داد به او تلافی کنید و اگر توانایی تلافی ندارید برای او دعا کنید تا حدی که یقین کنید تلافی کرده اید.

نیکی در برابر بدی صفتی است برجسته که از بزرگترین موهبت های الهی و عالی ترین ملکات انسانی به شمار می آید و تنها طبقه عالی جامعه که نفسشان تزکیه شده و دلهایشان پاکیزه و وجدانشان پاک و درونشان به صلاح آراسته است از این صفت ارزشمند انسانی برخوردارند . و تاثیر آن در نفوس مردم بسیار زیاد و غیرقابل انکار است . این صفت والا از مهمترین ارکان دوستی و برادری و موثرترین عامل انس و آشنایی و بزرگترین انگیزه محبت و نزدیکی مردم به یکدیگر است . چه احسان در انسان موثر است و باعث تملک قلب اوست .

امام علی بن ابی طالب (ع) می فرماید : خود را وادار کن به هنگامی که دوستت از تو می برد تو با او بیبوندی ، و در وقتی که از تو روی بر می گرداند تو با او اظهار ملامت و یگانگی کنی همچنین در زمانی که بخل می ورزد بذل و بخشش کنی و آنگاه که از تو دوری میکند تو خود را به او نزدیک کنی و وقتی به خشم می آید تو نرم باشی و هرگاه جرمی مرتکب شود او را معذور بدانی و چنان باشی که گویا بنده و برده

اویی و او ولینعمت توست . لیکن زنهار که این امور را در غیر مورد خود پیاده کنی ، و این رفتار را درباره کسی که شایستگی آن را ندارد به کار بری .

شک نیست که دوست داری در میان مردم محبوب باشی و بی گمان خواهان آنی که دلهای مردم را به سوی خود بکشانی ، و بی تردید می خواهی در دلهای مردم پاکیزه ترین تاثیر را داشته باشی و دوستی و محبت آنها را به دست آوری ، این آرزوی هر انسانی و هدف هر شخصی در زندگی است . اکنون آیا می دانی از چه راهی بروی تا به این مقصد برسی و این آرزو را تحقق دهی ؟

بهترین راه رسیدن به این مقصود حسن معاشرت ، لطف و مدارا ، سخن خوش و انعطاف پذیری است این امور پایه و اساس سعادت اجتماعی است و انسان از این راه می تواند دوستانی به دست آورد و در مردم موثر واقع شود .

جامعه انسانی بهترین گواه بر صدق این مدعاست ، چه کسی به خلق خوش و نرمی و حسن معاشرت و ملایمت طبع شناخته می شود دوستان و یارانش زیاد می شوند و مردم به او انس می گیرند و به او روی می آورند . اما کسی که درشتخو و بدخلق است مردم از بیم شر و بدی رفتارش از او دور می شوند و می گریزند .

پیامبر گرامی و ائمه اهل بیت (ع) به این امر مهم که اثر عمیق در سعادت جامعه دارد مانند همه امور شایسته ای که منتهی به خیر و صلاح جامعه می شود نهایت اهتمام را مبذول داشته اند :

پیامبر خدا (ص) فرموده اند : دو نفر که با هم رفاقت می کنند آن یک پاداشش بزرگتر و نزد خداوند محبوبتر است که بیشتر با رفیقش مدارا می کند .

بیشتر مردم از نبودن تبادل دوستی در میان خود شکایت دارند و می بینیم که در هر زمان سخنانی که در زیر ذکر می گردد بر زبان دوستان جاری می گردد که در ضمن آن یکدیگر را سرزنش می کنند و هر یک از آنها هنگامی که با دوست خود دیدار می کند به او می گوید :

من بارها به خانه ات به ملاقات تو آمده ام چرا تو به دیدار من نمی آیی ؟
برای چه هر قدر من در نزدیکی به تو می افزایم تو بر دوری از من می فزایی؟

من ترا بیش از آنچه تو مرا دوست داری دوست می دارم .
چه بسیار عمل زیبا و نیکو نسبت به تو انجام دادم و تو هرگز زیبا را به زیبا و نیکو را به نیکو تلافی نکردی .
من با خوشرویی و گشاده رویی تو را ملاقات می کنم و تو با روگردانی و گرفتگی با من دیدار می کنی .
چرا تو در برخورد با من درود و سلام آغاز نمی کنی همانگونه که من آغاز می کنم ؟
من تو را بیش از آنچه تو به من احترام می گذاری , احترام می کنم .
چرا تو از من جز وفاداری نمی بینی و من از دیرزمان جز جفا و بدرفتاری از تو نمی بینم .
و امثال این گونه جملات عتاب آمیز و سرزنشها و نکوهشهایی که میان دوستان مبادله می شود و صفای دوستی را بر آنان مکدر می سازد و حلاوت برادری را از میان می برد .
آنچه موجب برانگیختن این نگرانی ها می شود آن است که در میان بیشتر دوستان برادری و همیاری به طور یکسانی انجام نمی شود و دوستی و محبت بر اساس عدالت میان آنان تبادل نمی شود و حقوق به طور متقابل و برابر میان آنها برقرار نیست از این رو این گونه احساسات که در سینه ها به جوش می آید ظهور می یابد و نفس را مکدر و فکر را مشغول می سازد . لذا پیامبراکرم (ص) و ائمه اهل بیت (ع) به ضرورت مقابله و برابری در برابر محبت هشدار داده اند , تا صفای دوستی و برادری به کمال برسد .
پیامبراکرم (ص): هر کس با مردم به گونه ای رفتار کند که دوست دارد آنها بدان گونه با او رفتار کنند او عادل است .
امیرمومنان علیه السلام می فرماید : بی میلی تو نسبت به کسی که به تو تمایل دارد کژیختی است , و رغبت تو به کسی که به تو رغبت ندارد زبونی است .
یکی از ویژگی های دوستی صادقانه و مودت خالصانه آن است که پیوسته رو به افزایش است , و هرچه زمان بر آنهایی که در راه خدا دوستی یکدیگر را اختیار کرده اند می گذرد روابط آنان مستحکم تر و پیوند آنان ریشه دارتر می شود , چنان که امیرمومنان علیه السلام می فرماید : دوستی برادران دینی پایدارتر است .
بر عکس دوستی هایی که بر اغراض شخصی و مصلحت های مادی تکیه دارد از همان روز نخست زوال و ناپایداری بر آن نوشته شده است , اینان دوستان روزگار خوشی و رفاه می باشند .

انان به مقتضای شرایط رنگ عوض می کنند و همگام با اوضاع زمان تغییر ماهیت می دهند , بر دوستی پایدار نمی مانند و بر محبت ایستادگی نمی کنند . آری آنان دشمنانند و باید از آنها دوری جست , زیرا در دوستی آنها سودی نیست .

آری همنشین شایسته و دوست راستین کسی است که در دوستی و برادری ثابت قدم باشد و در سختی و رفاه به دوستی و محبت خود ادامه دهد , از این رو پیامبر خدا (ص) فرموده است : خداوند مداومت بر دوستی دوستان دیرین را دوست می دارد پس بر آن مداومت کنید .

داود (ع) به فرزندش سلیمان (ع) گفت : ای فرزند من , دوست دیرین خود را مادام که بر دوستی تو پایدار است با دوست تازه عوض مکن , و اگر تو را تنها یک دشمن است او را اندک مشمار , و اگر تو را هزار دوست است آنها را زیاد مپندار .

اما کسی که دوست شایسته اش را پس از گذشت رفاقتی طولانی ملول و آزرده سازد دوست به شمار نمی آید .

هنگامی که دوستت با تو سخن می گوید آنچه وفاداری و ادب بر تو واجب می کند آن است که روی خود را متوجه او کنی و به سخنان او گوش کنی و رشته سخنان او را پاره نکنی و در طول گفتار او دل را به چیزی مشغول نگردانی , چه این امور به دوستی آسیب می زند و صفای محبت را تیره می سازد .

پیامبر خدا (ص) و ائمه اهل بیت (ع) خوب گوش دادن به گفتار کسی را که با تو سخن می گوید نشانه مروت و جوانمردی انسان شمرده اند , چنان که پیامبر (ع) فرموده است : از مروت و جوانمردی است که انسان به هنگامی که دوستش با او سخن میگوید به گفتارش گوش دهد و از خوبی همراهی دوست است که وقتی بند کفش دوستش پاره می شود به خاطر او بایستد .

نیز خوب گوش دادن به سخن دوست دلیل بر درستی رای دوست , چنان که امام صادق (ع) فرموده است : از چیزهایی که بر درستی رای انسان دلالت دارد برخوردار نیکو و خوب گوش دادن است .

دیل کارنگی درباره خوب گوش دادن و تاثیر فوق العاده آن در کسب قلوب و جذب نفوس سخن گفته و گفتار خود را به این جمله کوتاه پایان داده است که : اگر می خواهی مردم تو را دوست بدارند از این قاعده پیروی کن :

« شنونده خوبی باش , و گوینده را تشویق کن که از خودش سخن بگوید »

هرگاه می خواهی رفیقان و دوستان تو زیاد شوند ع و مقام و منزلت تو در میان مردم بزرگ گردد , و مردم به دیده احترام به تو بنگرند در گفتار خود منصف و در احکام خویش عادل باشد . در حق برادر دینی خود بی انصاف مباش , و حق هیچکس را پایمال مکن , چه این رویه باعث افزایش دوستی و استحکام علائق و پیوندهاست . از این رو پیامبر اکرم (ص) و ائمه اهل بیت (ع) اهتمام فراوانی به این امر که دارای فواید بسیار و متضمن نفع عمومی است مبذول داشته اند .^۱

^۱ الحیدری - محمد , مترجم : علف - سید محمد صادق , روش دوست یابی , مشهد , انتشارات آستان قدس رضوی , بنیاد پژوهش های اسلامی - سال ۱۳۸۷ ,

حد و مرز صمیمیت ها

گرچه برقراری ارتباط با اطرافیان امری لازم و ضروری به نظر می رسد؛ اما ارتباط صمیمانه برقرار کردن با همه اشتباه است؛ به عبارت بهتر برقراری ارتباط با ارتباط صمیمانه تفاوت زیادی دارد. آن چه در چند فصل گذشته گفته شد، که راه و روش صمیمیت و ارتباط و نیز نفوذ و تاثیرگذاری در دیگران چنین است و چنان، سبب نشود که در دانش آموزان چنین تلقی ایجاد شود که بایستی با همه ارتباط صمیمانه برقرار کرد و با آنان صمیمی شد. در این که باید با همه ارتباط برقرار کرد شکی نیست ولی این ارتباط نباید با هرکسی به حد صمیمیت برسد. در واقع ارتباط با اطرافیان، حد و مرز به خصوصی دارد که نباید از آن تجاوز کرد؛ چرا که ممکن است موجب فراهم آمدن زمینه سوء استفاده و بهره کشی بی جا و بی مورد شود که سیمای خوشایندی ندارد.

در این جا لازم است، اضافه شود قواعد و قوانینی که حدود و حریم ارتباطات را مشخص می سازند، بسیار می باشند که از همه مهمتر، هماهنگی ارزش های فکری ما با دیگران (اطرافیان) است؛ یعنی ما اغلب با کسانی ارتباط صمیمانه برقرار می کنیم که هماهنگی ارزشی بیشتری با او داشته باشیم. و زمانی که ارزشهای ما با اطرافیانمان هماهنگی کمتری دارد، باید به سلام و علیک مختصری بسنده کرد. صمیمی شدن با هر کسی کار درستی نیست؛ مثلاً با آدمهای منفی صمیمی شدن و ارتباط گسترده برقرار کردن بدون هیچ هدف مثبتی کاملاً غلط و مضر و حتی ناشی از بی ارادگی است. پس توجه کردن به هماهنگی ارزش های ما با اطرافیان، از حساسیت خاصی برخوردار است.

باید توجه داشت که هر چیزی برای خود حد و مرزی مشخص دارد، که رعایت آن از ضروری ترین و ابتدایی ترین حقوق مربوط به آن می باشد. خوردن، آشامیدن، پوشیدن و خوابیدن و گریه کردن و ... به طور کل در امور زندگی نباید افراط و تفریط شود، تمامی اینها برای خود حد و مرزی مشخص دارند. دوستی ها هم حد و مرزی مشخص دارند که اگر از حریم و حدود خود تجاوز کند، فاجعه آفرین خواهد بود. حضرت امیرالمومنین (ع) در همین ارتباط می فرمایند: دوستت را در حد متوسط دوست بدار؛ ممکن است روزی دشمن تو گردد و دشمنت را در حد متوسط دشمن بدار؛ زیرا ممکن است روزی دوستت شود.

به طوری که از فرمایش مولای متقیان روشن است ، در دوستی ها و (حتی دشمنی ها) نباید افراط و تفریط شود ؛ باید با دوستان خود همیشه به توازن رفتار نمود تا در دوستی ها دچار تزلزل نشویم .
به عبارت دیگر ، نباید به دوست آن قدر وابسته شویم و به او دل ببندیم که جدا شدن برایمان مانند جان کندن باشد و از طرفی دیگر نباید چنان با دوستان نامهربان و برخورداردی ناپسند و خونسرد داشته باشیم که دوست ما از این برخورد پیش خود تصور و احساسی را تجربه کند که از رفاقت با ما ناراضی و ناخوشایند باشد .^۱

^۱ حسین زاده - یعقوب ؛ اقا زاده - محرم ؛ فضلای خانی - منوچهر ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی تحصیلی) ، ناشر موسسه فرهنگی منادی تربیت ، چاپ سوم ، ۱۳۸۱ ، تهیه شده در : آموزش و پرورش راهنمایی تحصیلی تهران ، ص ۱۶۱

راه های حفظ دوستان

حفظ دوستان مشروط به اموری است که در زیر به بخشی از آنها اشاره می کنیم .

۱. تنها از دوستی دم نزنید . بهتر است در عمل دوستی خود را ابراز کنید . دوستی خود را با خدمت به

دیگران اثبات کنید . تنها یک طوطی سخن گو نباشید که طوطی وار آموخته تا بگوید من ترا

دوست دارم ولی هرگز معنای این جمله را درک نمی کند .

۲. احساسات خود را از طریق چشم هایتان به دوستانتان انتقال دهید . خود را زیاد تودار و پیچیده

نشان ندهید .

۳. دوستی خود را از طریق تن صدای خود به آنان نشان دهید . تن صدای گرم و مهربان می گوید من

شما را دوست دارم و این صدای گرم می تواند از تمام کلمات کارسازتر باشد .

۴. وقتی با دوستانتان هستید با تمام وجودتان باشید . شخصی که توجه کمی به دوستان خود داشته

باشد ، تنها می تواند رشته دوستی ضعیفی با آنها ایجاد کند همان گونه که شمعی که فتیله ای

نازک دارد تنها می تواند نوری ضعیف ایجاد کند .

۵. اجازه ندهید اختلاف سلیقه ها به دوستی شما خدشه وارد کند . با دوستان خود صادق باشید و از

هر آن چه پیش آید نهراسید . اگر آنها از سر نامهربانی با شما صحبت کردند همانند شکوفه های

درخت گیلاس رفتار کنید که هر بار شخصی به آن تنه زد باری از شکوفه های زیبا بر سر او فرو

می ریزد ، شما نیز در مواقعی که دوستانتان برخورد تندی با شما دارند به جای تندی مهر و

عطوفت خود را نثار آنان کنید .

۶. یک دوست محدود و نیمه وقت نباشید حتی اگر دوستانتان از شما روی بر می گردانند او را در

خاموشی و سکوت حمایت کنید . مانند یک ستاره باشید که بدون توجه به میزان تاریکی شب با

تمام توان فقط نورافشانی می کند .

۷. به دوستان خود یکی از با ارزش ترین هدیه های زندگی را که همانا احترام است هدیه کنید .

۸. در وفاداری و صداقت به دوستان خود هم چون درخت بلوط باشید که حتی زمانی که از طوفان سیلی می خورد هرگز سایه خود را از انسان دریغ نمی کند.^۱
  ۹. شدت علاقه به فضائل نباید باعث پرداختن انسان به عیوب کوچک شود. به عبارت دیگر توجه به ارزش خود رفاقت بهای توجه به عیوب کوچک را باید در نظر شما کم کند.
  ۱۰. اگر روزی از دوستی هم گله مند شدید همه پل های رفاقت را خراب نکنید.
  ۱۱. از دشمنی با کسی که سابقه دوستی داشته اید پرهیز و او را برای روز مبادا حفظ کنید.
  ۱۲. محبت خود را با دوستان علناً ابراز کنید.
  ۱۳. هنگام ملاقات با دوستان آداب معاشرت را رعایت کنید.
  ۱۴. در حضر، ملاقات و در سفر نامه نگاری را ولو به یک سلام مکتوب فراموش نکنید.
  ۱۵. حداقل هفته ای یکبار از احوالات یکدیگر با خبر شوید.
  ۱۶. هدیه را به دوستان فراموش نکنید.
  ۱۷. در مقابل دوستان تواضع را فراموش نکنید.
  ۱۸. از بحث و جدل و باریک شدن در زندگی همدیگر پرهیز کنید.
  ۱۹. تا آنجا با اسرار هم آشنا شوید که انس بین شما زیاد شود و از زیاده روی پرهیز نمایید.
  ۲۰. از هیچ گونه کمکی در جهت عزت دوستان دریغ ننمایید.
  ۲۱. دشمن و دشمنیهای آنرا شناخته و نسبت به آن مواظبت نماییم.
- متأسفانه حسادت مانع از آن می شود که بعضی دوستی دو نفر را ببینند. لذا با عقل و خرد دشمن و نوع دشمنی های آنرا شناخته و نسبت به آن عکس العمل مناسب نشان دهید. فراموش نکنید: دو انسان با هم دوست نشده اند الا آنکه نطفه یک دشمنی در کنار آن بسته شده است.^۲

^۱ مولف؛ دونالد والترز - ژ، مترجم؛ نبوی نژاد - شیرین، رموز دوستی پایدار و معاشرت موفق، نشر عشق، ۱۳۸۰، تهران، صفحات ۱۳۳، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۳۳

^۲ کاظمی - محسن، آیین دوست یابی، چاپ اول، موسسه فرهنگی سماء، ۱۳۸۰، ص ۸۵

عوامل از دست دادن دوست

چون ریشه ی از هم پاشیدن بسیاری از دوستی ها را می کاویم ، به این نتیجه می رسیم که اگر دوستی بر پایه های لرزان و زودگذر بنا شود ، بقا و دوام ندارد .

هرگاه پول ، ثروت ، جمال و زیبایی و مقام و رتبه یا یکی دیگر از عوامل مادی و دنیایی انگیزه ی محبت و دوستی باشد ، عمری کوتاه خواهد داشت و هماره از پایه لرزان است ؛ زیرا به عوامل پدید آورنده ی چنین دوستی ها نمی توان اعتماد کرد . تا آن عوامل وجود دارند ، صورتی که از محبت ظاهری جلوه گر است و با رفتن آنها محبت نیز می رود .

محبت و دوستی ریشه دار که می تواند زیربنای بسیاری از صفات برجسته ی انسانی قرار گیرد ، آنست که پایه ی آن محکم و چیزی به جز امور مادی و زودگذر باشد .

یگانه چیزی که اصالت و استواری دارد ، ایمان و هدف های دینی است . اگر محبت و دوستی انسان ، نسبت به دیگران ، برای خاطر ایمان آنان و پیوندشان با خدا باشد ، گسسته نمی شود ؛ زیرا بر پایه یی محکم بنا شده است .

^۱ هیئت تحریریه موسسه راه حق ، برخی مسائل زندگی ساز اسلامی ، قم ، نشر در راه حق ، ۱۳۶۱ ص ۶۱

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل سوم : متدلوژی و روش

www.kandooch.com

پژوهش

www.kandooch.com

www.kandooch.com

روش تحقیق : انتخاب روش تحقیق بستگی به هدف ها ، ماهیت موضوع پژوهش و امکانات اجرایی و وسعت دامنه آن دارد . در این پژوهش به منظور دستیابی دقیق و سریع به پرسش های تحقیق ، روش میدانی ، پیمایشی و توصیفی انتخاب گردیده است.

جامعه مورد مطالعه : جامعه مورد مطالعه در این پژوهش عبارت است از کلیه دانش آموزان مقطع دبیرستان منطقه گلپهار در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ که طبق بررسی انجام شده ۴۹۵ نفر می باشند .
حجم نمونه : حجم نمونه در این پژوهش تعداد ۱۰۶ نفر از دانش آموزان مقطع دبیرستان منطقه گلپهار می باشد .

شیوه نمونه گیری : روش نمونه گیری به صورت تصادفی ساده انجام گرفته است .
ابزار اندازه گیری : در این پژوهش ابزار گردآوری اطلاعات (داده ها) پرسشنامه براساس مقیاس لیکرت تنظیم شده است (محقق ساخته) که شامل ۲۰ سوال ۵ گزینه ای می باشد و پاسخ به سوالات به طریق موافقم ، کاملاً موافقم ، مخالفم ، کاملاً مخالفم ، نظری ندارم ، تدوین گردیده است .
جهت توصیف نمونه پژوهشی از آمار توصیفی که شامل (میانگین ، فراوانی مطلق ، فراوانی درصدی ، انحراف معیار) و جهت آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی که شامل (واریانس یک طرفه ، آزمون F) استفاده گردیده است .

روش آماری : جهت توصیف نمونه پژوهشی از آمار توصیفی که شامل (میانگین ، فراوانی مطلق ، فراوانی درصدی ، انحراف معیار) و جهت آزمون فرضیه ها از آمار استنباطی که شامل (واریانس یک طرفه ، آزمون F) استفاده گردیده است .

روش اجرای کار (روش گردآوری داده ها) : جهت جمع آوری داده های اولیه ، ابتدا از دانشگاه پیام نور مشهد نامه ای جهت معرفی به اداره آموزش و پرورش منطقه گلپهار دریافت کرده و پس از مراجعه به اداره آموزش و پرورش گلپهار ، طی بررسی پرسشنامه و تایید آن معرفی نامه هایی برای اجرای پرسشنامه در دبیرستان های گلپهار به نامهای الزهرا ، تکتیم و عفاف ، به ما داده شد . به طور کلی تعداد کل دانش آموزان ۴۹۵ نفر بود که از این تعداد ۱۰۶ نفر مورد آزمایش قرار گرفتند . پیش از اجرای آزمایش به آزمودنی ها

تذکرات لازم داده شد و از آنها خواسته شد که در پاسخگویی به سوالات مندرج در پرسشنامه صداقت و دقت لازم را اعمال نمایند .

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

فصل چهارم: یافته ها و

تجزیه و تحلیل

www.kandocn.com

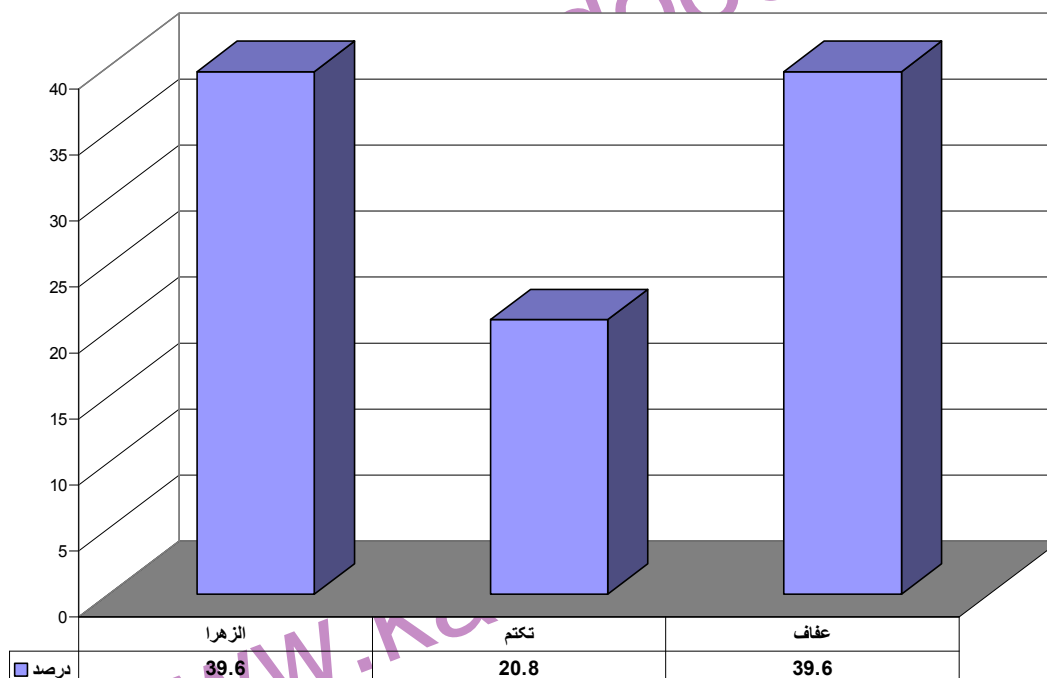
سیمای پاسخگویان:

جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نام دبیرستان

	فراوانی	درصد
الزهرا	42	39.6
تکتم	22	20.8
عفاف	42	39.6
مجموع	106	100.0

این تحقیق در سه دبیرستان دخترانه الزهرا با ۴۲ نمونه ، تکتم با ۲۲ نمونه و عفاف با ۴۲ نمونه انجام پذیرفته است که در جدول بالا توزیع فراوانی و درصدی آن را نشان می دهد.

نمودار توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب نام دبیرستان

www.kandocn.com

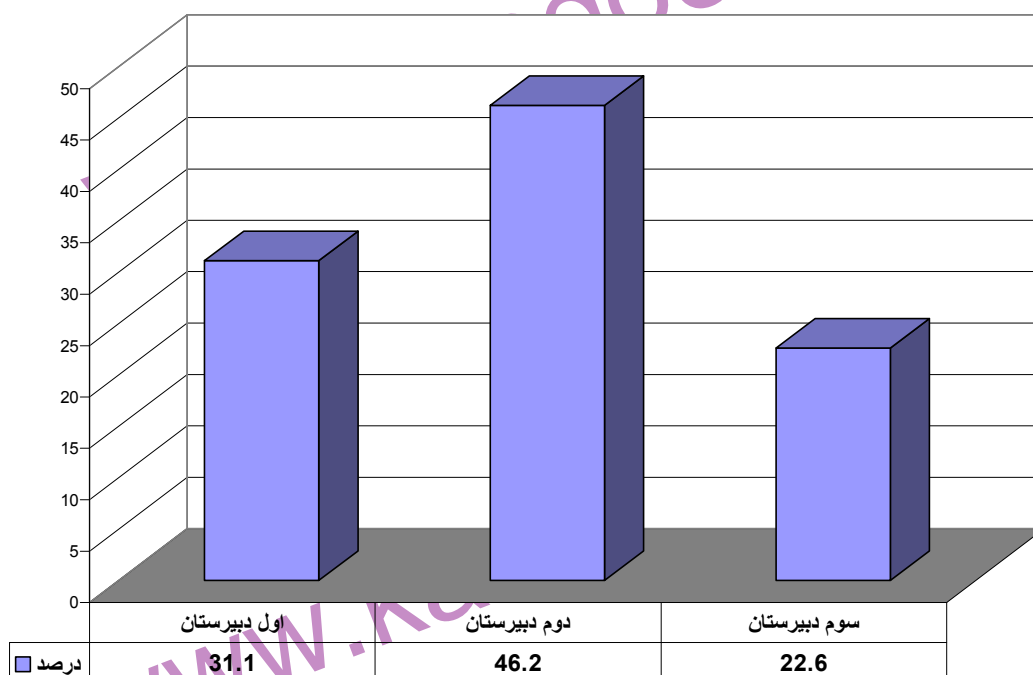
نمودار توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب دبیرستان نشان می دهد ۳۹.۶ درصد پاسخگویان از دبیرستان الزهرا و همین مقدار از دبیرستان عفاف بوده اند و دبیرستان تکتیم با ۲۰.۸ درصد کمترین مقدار را نشان می دهد.

جدول پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی

	فراوانی	درصد
اول دبیرستان	33	31.1
دوم دبیرستان	49	46.2
سوم دبیرستان	24	22.6
مجموع	106	100.0

جدول پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی نشان می دهد ۴۶.۲ درصد پاسخگویان از پایه دوم، ۳۱.۱ درصد از پایه اول و ۲۲.۶ درصد از پایه سوم می باشند.

نمودار توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی

در نمودار توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب پایه تحصیلی دوم دبیرستان با ۴۶.۲ درصد و سوم دبیرستان با ۲۲.۶ درصد بترتیب بیشترین و کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

Statistics

TSEN		
تعداد	مقدار	104
	کمشده	2
میانگین		15.7308
میانه		16.0000
مد		16.00
مینیمم		14.00
ماکزیمم		18.00

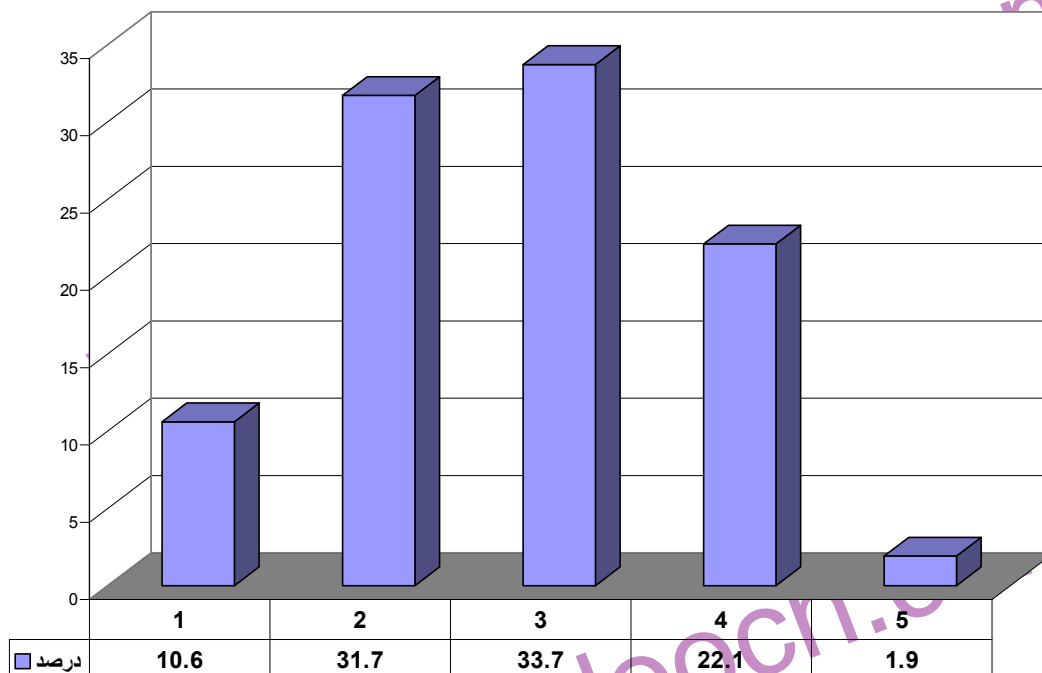
میانگین سنی پاسخگویان ۱۵.۷۳ می باشد که پایین ترین سن ۱۴ و بالاترین سن ۱۸ سال می باشد میانه و مد ۱۶ می باشند.

جدول توزیع پاسخگویان بر حسب سن

	فراوانی	درصد
14	11	10.6
15	33	31.7
16	35	33.7
17	23	22.1
18	2	1.9
مجموع	104	100.0

جدول توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن نشان می دهد ۳۳.۷ درصد پاسخگویان سن ۱۶ سال و ۳۱.۷ درصد سن ۱۵ سال داشته اند ۱.۹ درصد با ۱۸ سال سن کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

نمودار توزیع درصدی پاسخگویان بر حسب سن

نمودار بالا نشان می دهد ۳۳.۷ درصد پاسخگویان سن ۱۶، ۳۱.۷ درصد پاسخگویان سن ۱۵، ۲۲.۱ درصد پاسخگویان سن ۱۷، ۱۰.۶ درصد پاسخگویان سن ۱۴ و ۱.۹ درصد پاسخگویان سن ۱۸ سال داشته اند.

آمار توصیفی:

پاسخگویان در پاسخ به این سوال " دوستم می تواند عقاید مذهبی مرا تغییر دهد." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۱

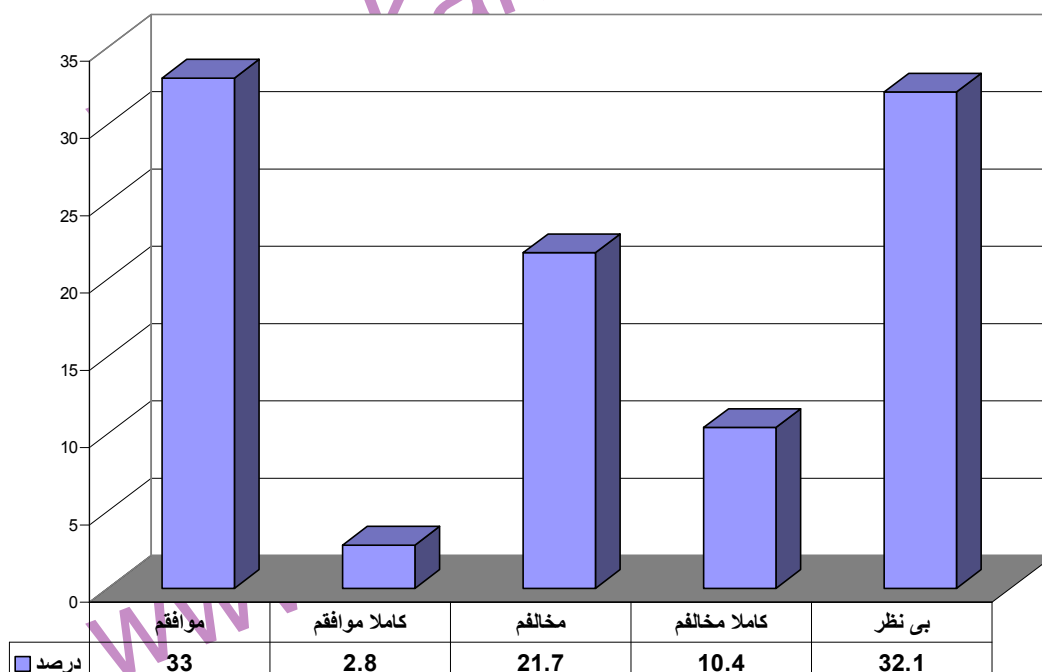
	فراوانی	درصد
موافقم	35	33.0
کاملا موافقم	3	2.8
مخالفم	23	21.7
کاملا مخالفم	11	10.4
بی نظر	34	32.1
مجموع	106	100.0

۳۳ درصد پاسخگویان در پاسخ به این سوال موافقم، ۳۲.۱ درصد بی نظر و ۲۱.۷ درصد مخالفم را انتخاب کرده اند. در کل میتوان گفت ۳۵.۸ درصد پاسخگویان موافق و کاملاً موافق، ۳۲.۱ درصد مخالف و کاملاً مخالف و ۳۲.۱ درصد بی نظر بوده اند.

در نمودار ۱ توزیع درصدی پاسخگویان به این سوال را نشان می دهد.

نمودار ۱

پاسخگویان در پاسخ به این سوال " اگر دوست من یک فرد مذهبی باشد رفتارهای او بر رفتارهای من تاثیر می گذارد." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

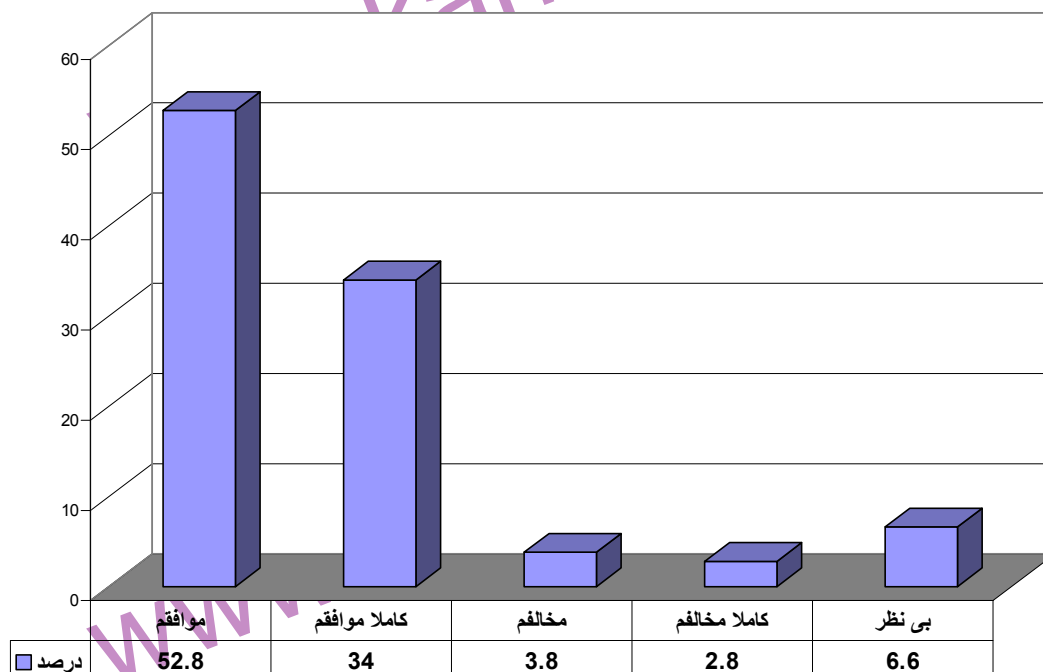
جدول ۲

	فراوانی	درصد
موافقم	56	52.8
کاملاً موافقم	36	34.0
مخالفم	4	3.8
کاملاً مخالفم	3	2.8
بی نظر	7	6.6
مجموع	106	100.0

جدول ۲ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود ۵۲.۸ درصد پاسخگویان به این سوال زینه موافقم و ۳۴ درصد گزینه کاملا موافقم را انتخاب کرده اند ۲.۸ درصد پاسخگویان کاملا مخالف این موضوع بوده اند.

نمودار ۲ در زیر توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که روی نمودار مشاهده می شود ۵۲.۸ درصد پاسخگویان موافق این موضوع بوده اند.

نمودار ۲

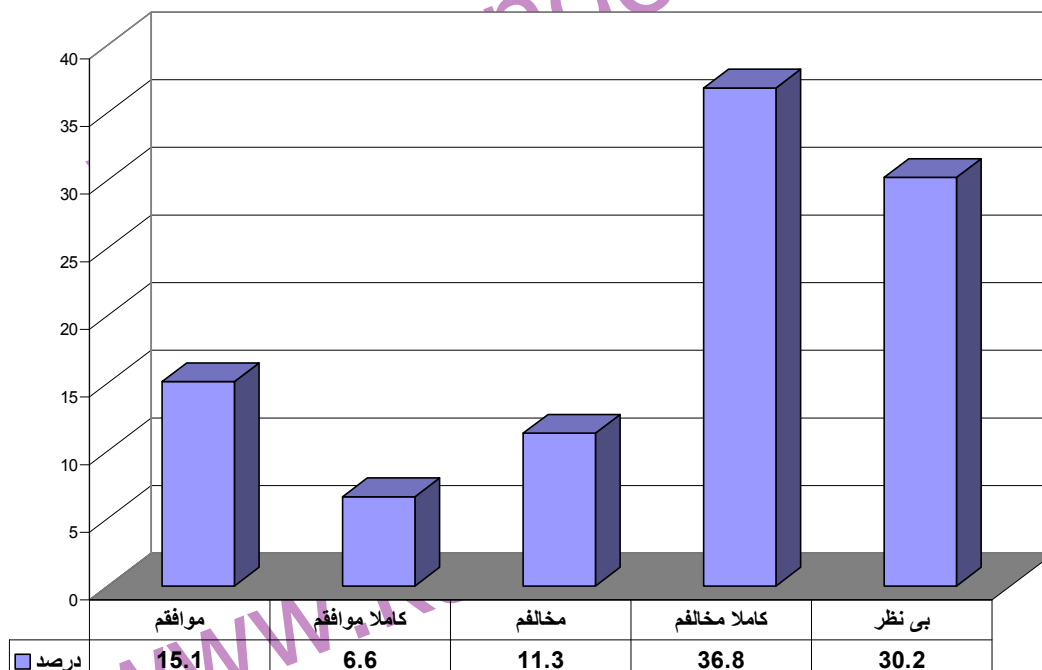
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "بهترین راه برای رشد دینی، داشتن دوست خوب است." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۳

	فراوانی	درصد
موافقم	16	15.1
کاملا موافقم	7	6.6
مخالفم	12	11.3
کاملا مخالفم	39	36.8
بی نظر	32	30.2
مجموع	106	100.0

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می شود ۳۶.۸ درصد پاسخگویان کاملا مخالف این سوال بوده اند ۳۰.۲ درصد پاسخگویان نظری نداشتند در کل می توان گفت ۲۱.۷ درصد پاسخگویان موافق و کاملا موافق، ۴۸.۱ درصد پاسخگویان مخالف و کاملا مخالف و ۳۰.۲ درصد بی نظر بوده اند. همانطور که در نمودار ۳ مشاهده می شود کاملا مخالف با ۳۶.۸ درصد بیشترین مقدار را دارا می باشد.

نمودار 3

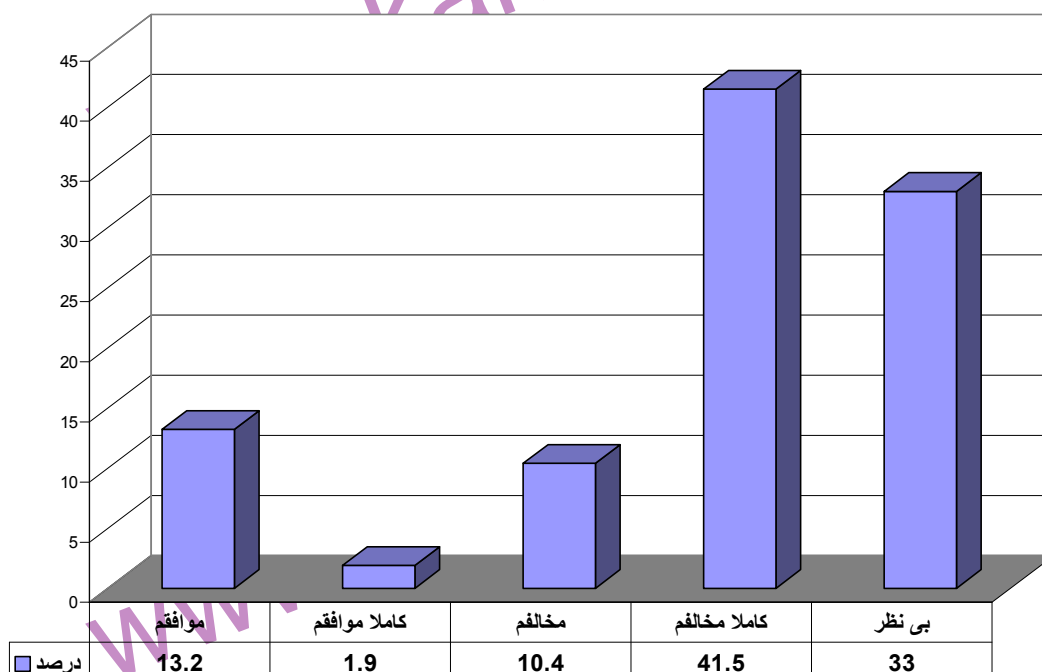
پاسخگویان در پاسخ به این سوال " دوستی انتخاب می کنم که از نظر عقاید دینی شبیه به خودم باشد. " گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۴

	فراوانی	درصد
موافقم	14	13.2
کاملا موافقم	2	1.9
مخالفم	11	10.4
کاملا مخالفم	44	41.5
بی نظر	35	33.0
مجموع	106	100.0

جدول ۴ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد ۴۱.۵ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف، ۳۳ درصد بی نظر و ۱۳.۲ درصد موافق این سوال بوده اند. در کل ۵۱.۹ درصد پاسخگویان مخالف و کاملاً مخالف و ۱۵.۱ درصد موافق و کاملاً موافق هستند در نتیجه بیشتر پاسخگویان دوستی انتخاب می کنند که از نظر عقاید دینی شبیه به خودشان نباشد. نمودار ۴ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود ۴۱.۵ درصد کاملاً مخالف هستند.

نمودار 4

پاسخگویان در پاسخ به این سوال " تمایل دارم دوستم فردی مذهبی باشد." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

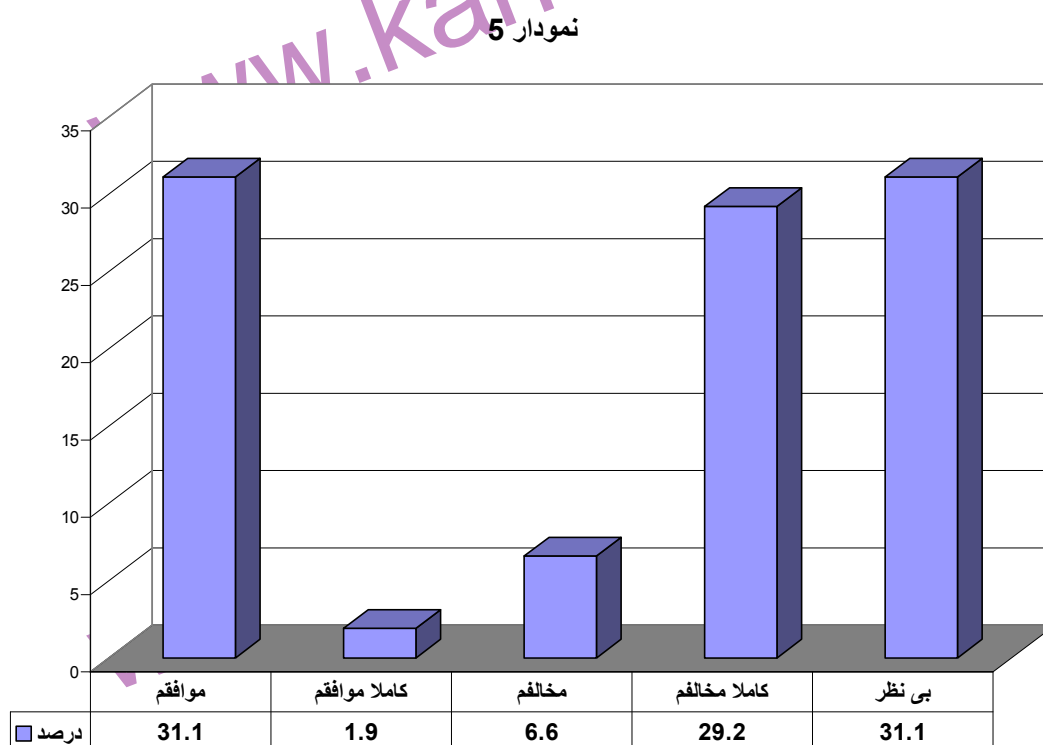
جدول ۵

	فراوانی	درصد
موافقم	33	31.1
كاملا موافقم	2	1.9
مخالفم	7	6.6
كاملا مخالفم	31	29.2
بي نظر	33	31.1
مجموع	106	100.0

جدول ۵ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد ۳۱.۱ درصد پاسخگویان موافق، ۲۹.۲ درصد كاملا مخالف و ۳۱.۱ درصد نظری نداشته اند. در کل ۳۳ درصد

پاسخگویان پاسخگویان موافق و کاملاً موافق، ۳۵.۸ درصد مخالف و کاملاً مخالف و ۳۱.۱ درصد بی نظر هستند.

نمودار ۵ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود ۳۱.۱ درصد موافق و ۳۱.۱ درصد بی نظر و همچنین ۲۹.۲ درصد کاملاً مخالف بترتیب بیشترین مقادیر را دارا می باشند.

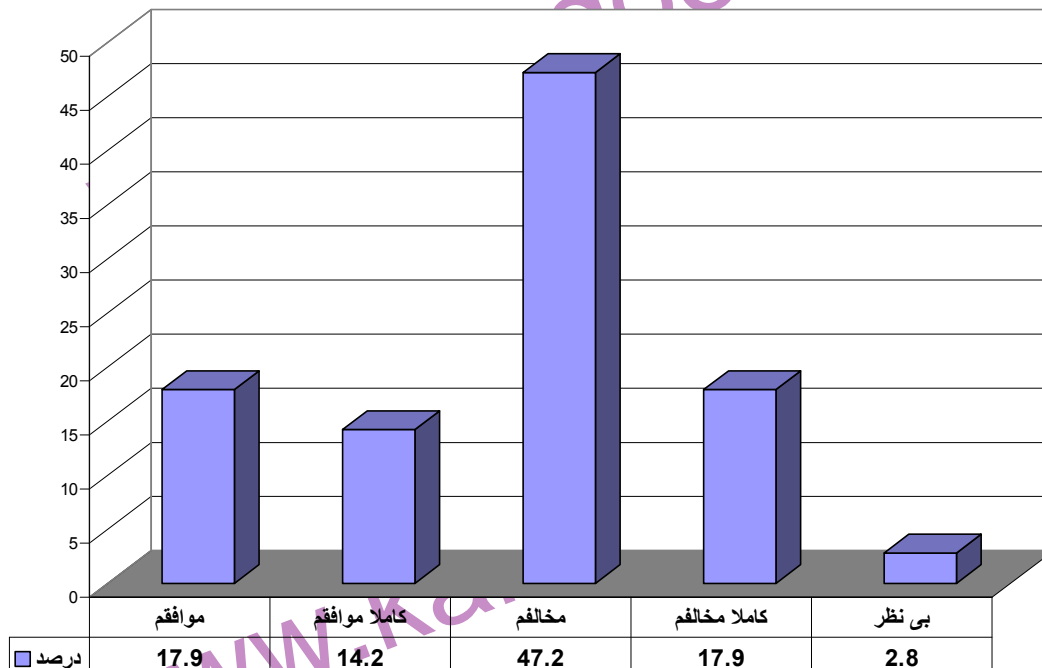
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "بهترین راهنمای من در مسائل دینی دوستم می باشد." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۶

	فراوانی	درصد
موافقم	19	17.9
کاملا موافقم	15	14.2
مخالفم	50	47.2
کاملا مخالفم	19	17.9
بی نظر	3	2.8
مجموع	106	100.0

همانطور که در جدول ۶ مشاهده می کنید ۴۷.۲ درصد پاسخگویان مخالف، ۱۷.۹ درصد کاملاً مخالف و ۱۷.۹ درصد موافق و ۲.۸ درصد بی نظر می باشند. همانطور که در نمودار ۶ مشاهده می شود ۴۷.۲ درصد مخالف بیشترین مقدار و ۲.۸ درصد بی نظر کمترین مقدار را دارا می باشند.

نمودار 6

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "بهترین دوست من کسی است که با دیدن او به یاد خدا بیافتم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

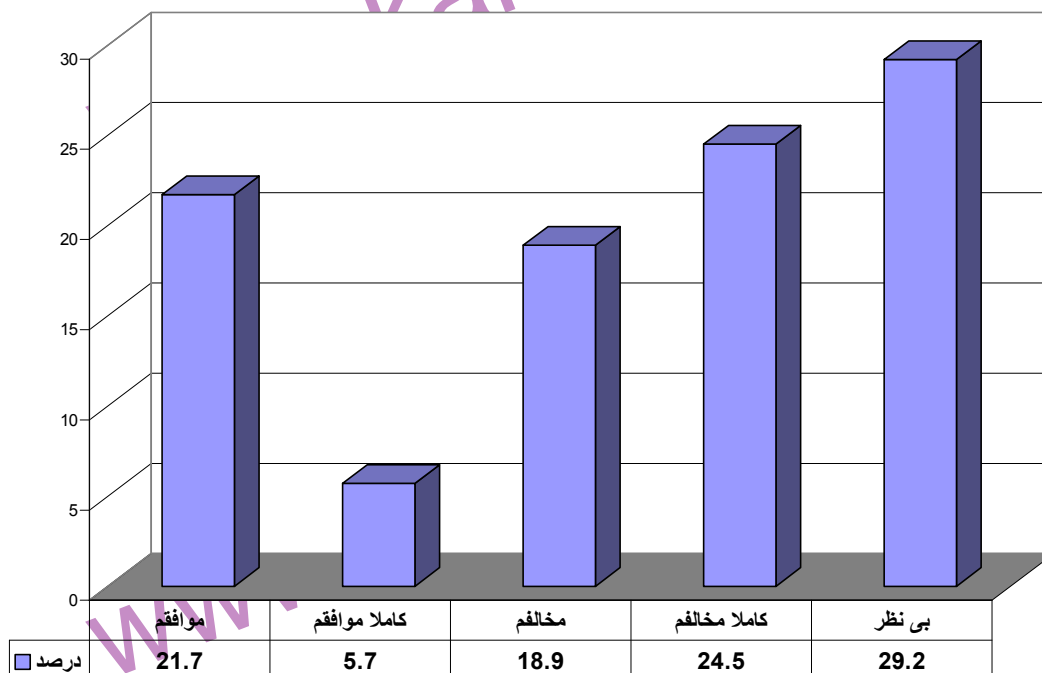
جدول ۷

	فراوانی	درصد
موافقم	23	21.7
کاملا موافقم	6	5.7
مخالفم	20	18.9
کاملا مخالفم	26	24.5
بی نظر	31	29.2
مجموع	106	100.0

جدول ۷ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد ۲۴.۵ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف، ۱۸.۹ درصد مخالف و ۲۱.۷ درصد موافق و ۵.۷ درصد کاملاً موافق هستند.

نمودار 7

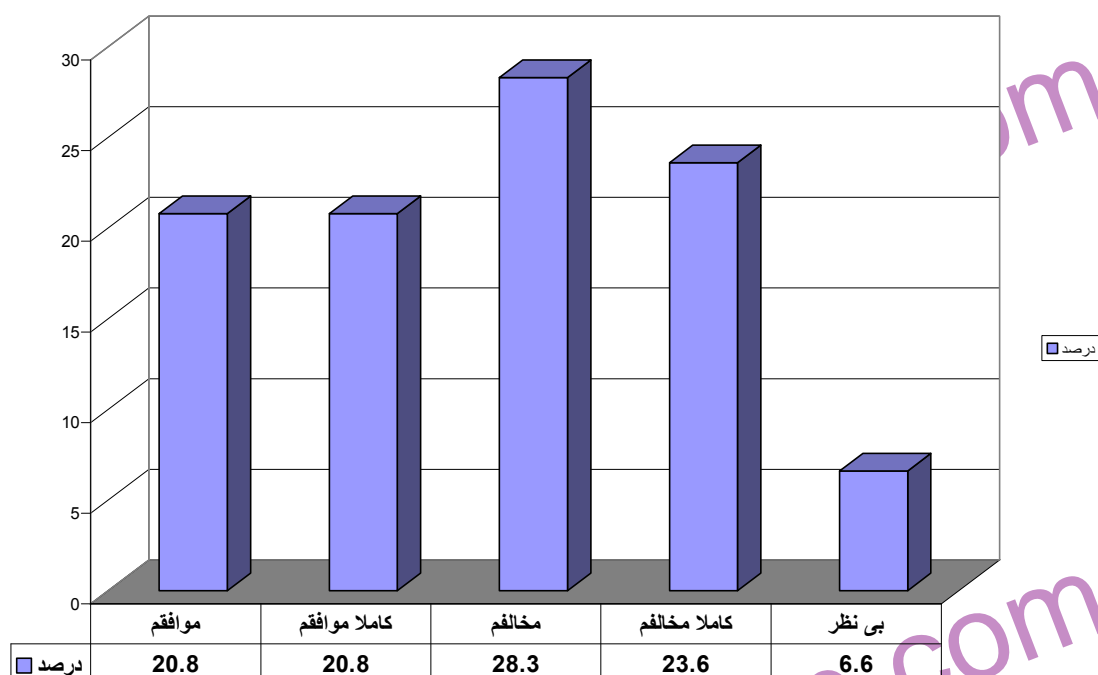
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "با فردی که هم مذهب من هم نباشد دوست می شوم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۸

	فراوانی	درصد
موافقم	22	20.8
كاملا موافقم	22	20.8
مخالفم	30	28.3
كاملا مخالفم	25	23.6
بي نظر	7	6.6
مجموع	106	100.0

در جدول ۸ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا نشان می دهد ۲۸.۳ درصد پاسخگویان نظر مخالف، ۲۳.۶ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف، ۲۰.۸ درصد پاسخگویان موافق، ۲۰.۸ درصد پاسخگویان کاملاً موافق و ۶.۶ درصد پاسخگویان بی نظر می باشند. همانطور که در نمودار ۸ مشاهده می شود ۲۸.۳ درصد پاسخگویان با نظر مخالف بیشترین مقدار و ۶.۶ درصد پاسخگویان بی نظر کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

نمودار ۸

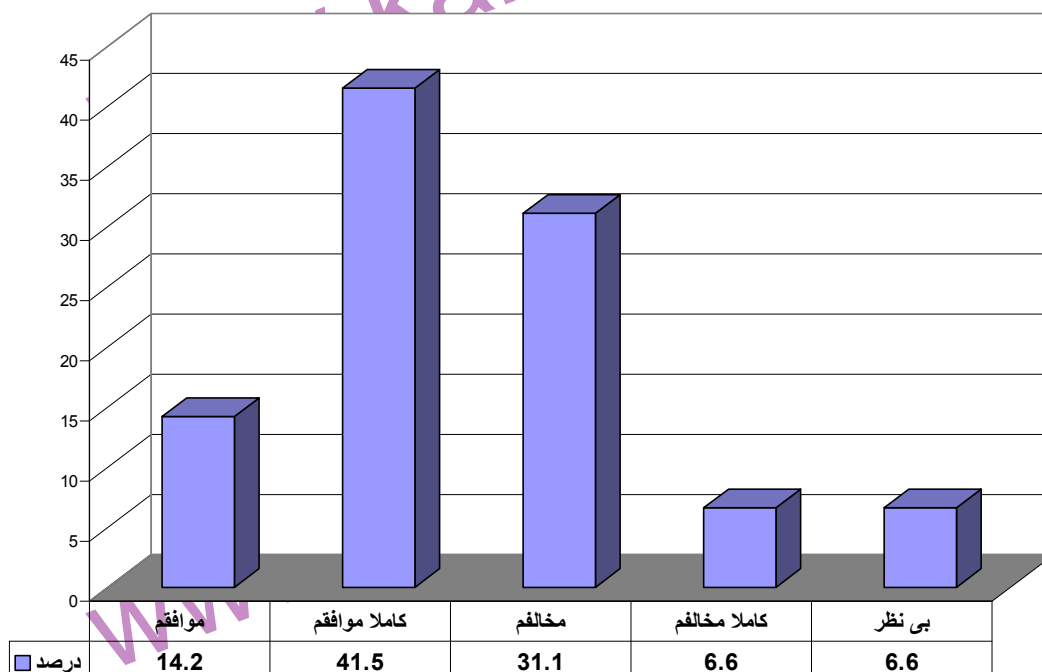
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "برای من مهم نیست که دوستم به مسائل دینی اش اهمیت بدهد." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۹

	فراوانی	درصد
موافقم	15	14.2
کاملا موافقم	44	41.5
مخالفم	33	31.1
کاملا مخالفم	7	6.6
بی نظر	7	6.6
مجموع	106	100.0

جدول ۹ نشان می دهد ۴۱.۵ درصد پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا نظر کاملا موافق و ۳۱.۱ درصد با نظر مخالف که بیشترین مقادیر را برترتیب دارا می باشند. در نتیجه می توان گفت ۵۵/۷ درصد پاسخگویان برایشان مهم نیست که دوستشان به مسائل دینی اهمیت بدهد. نمودار ۹ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود کاملا موافق با ۴۱.۵ درصد بیشترین مقدار و کاملا مخالف یا بی نظر با ۶.۶ درصد کمترین مقادیر را دارا می باشند.

نمودار ۹

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر متوجه شوم دوستم مشکل اخلاقی دارد از او کناره گیری می کنم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

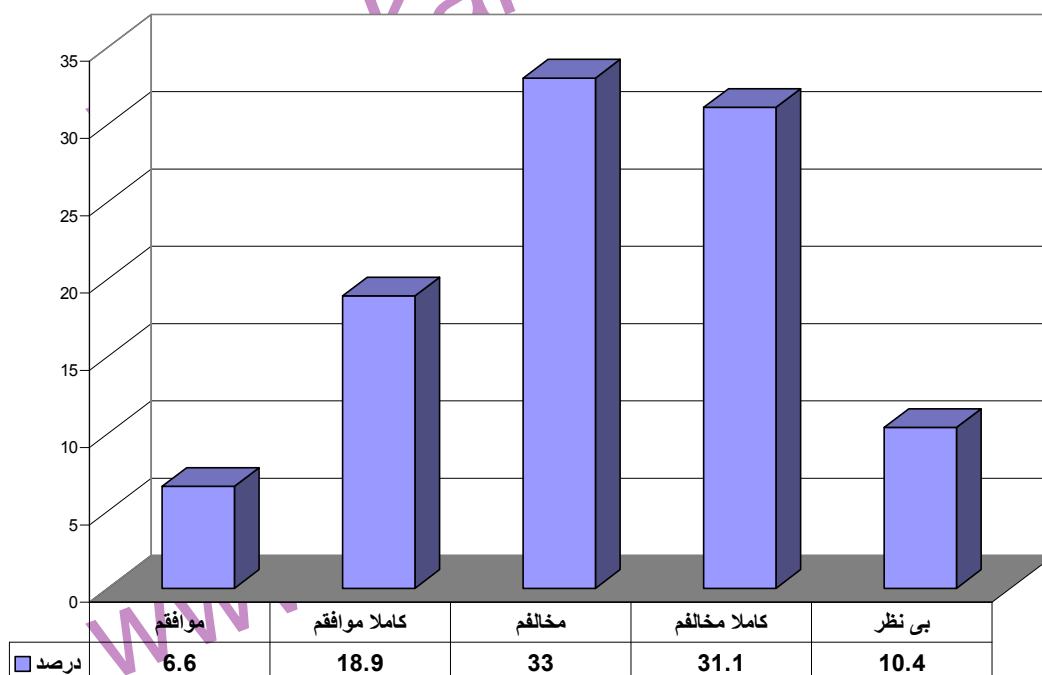
جدول ۱۰

	فراوانی	درصد
موافقم	7	6.6
کاملا موافقم	20	18.9
مخالفم	35	33.0
کاملا مخالفم	33	31.1
بی نظر	11	10.4
مجموع	106	100.0

جدول ۱۰ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود ۳۳ درصد پاسخگویان مخالف، ۳۱.۱ درصد کاملاً مخالف و ۱۸.۹ درصد کاملاً موافق بوده اند در کل ۶۴.۱ درصد پاسخگویان مخالف این موضوع هستند.

نمودار ۱۰ بیشترین مقدار را گزینه مخالف نشان می دهد.

نمودار 10

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوستم مقید به مسائل دینی نباشد راهنمایی اش میکنم" گویه های زیر را انتخاب نمودند.

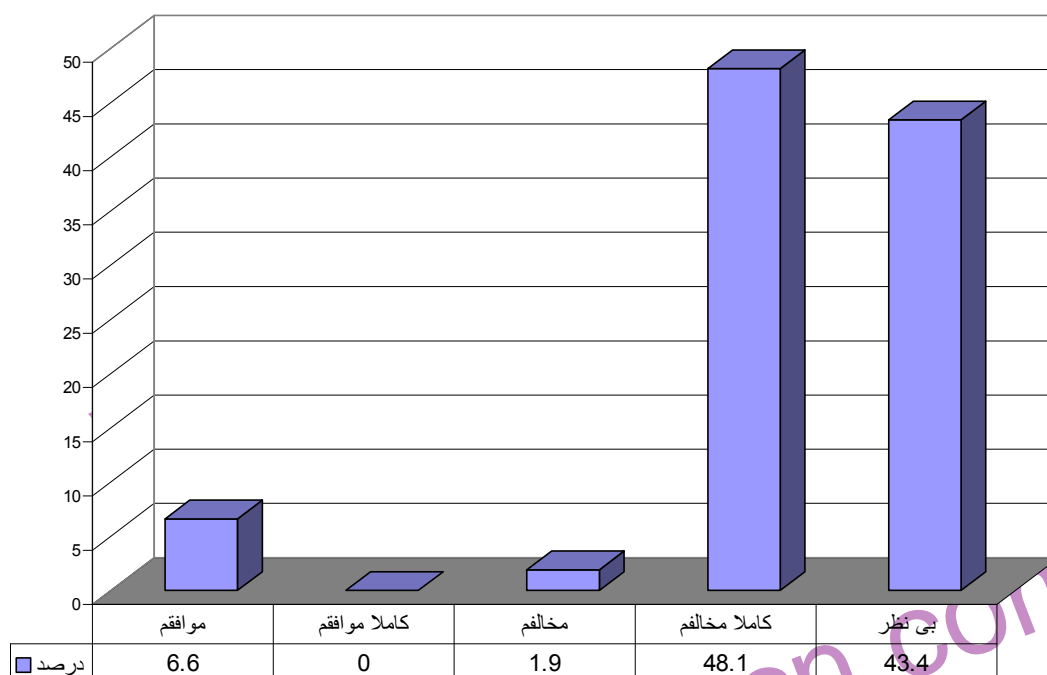
جدول ۱۱

	فراوانی	درصد
موافقم	7	6.6
مخالفم	2	1.9
كاملا مخالفم	51	48.1
بي نظر	46	43.4
مجموع	106	100.0

همانطور که در جدول ۱۱ مشاهده می شود ۴۸.۱ درصد پاسخگویان نظری کاملاً مخالف و ۴۳.۴ درصد بی نظر می باشند که بترتیب بیشترین مقادیر را دارا هستند در کل پاسخگویان دوست ندارند در مسائل دینی دوستشان که مقید به مسائل دینی نیستند دخالتی داشته باشند و راهنمائیشان کنند.

نمودار ۱۱ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود کاملاً مخالف و بی نظر بیشترین مقادیر و کاملاً موافق کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

نمودار ۱۱

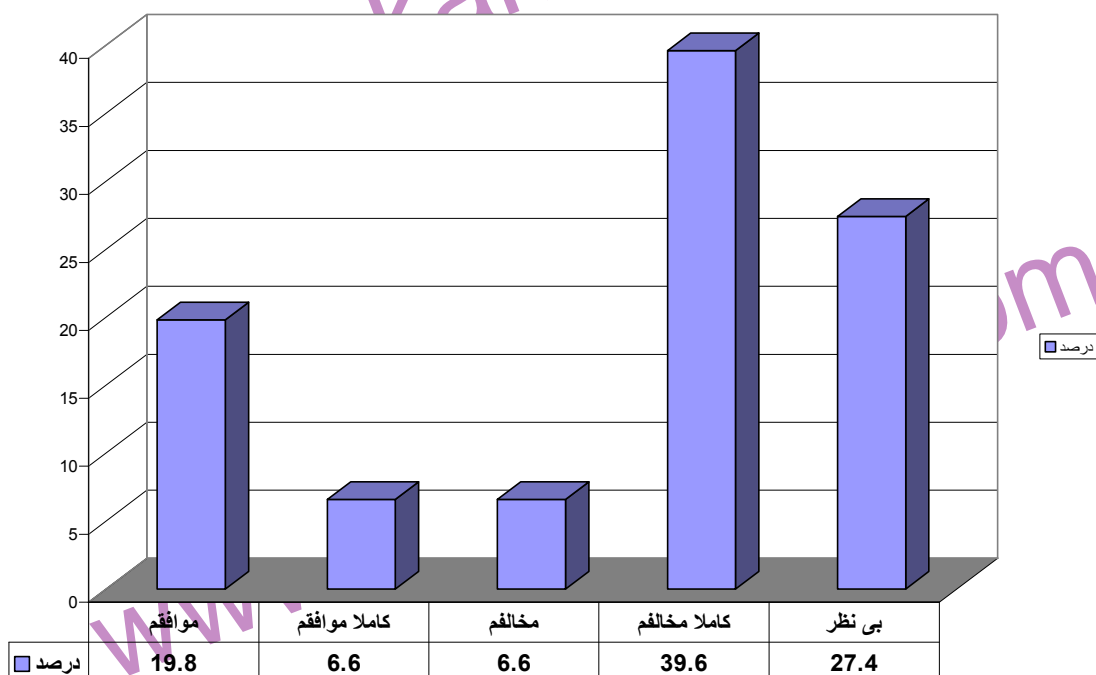
پاسخگویان در پاسخ به این سوال " برای من مهم است که دوستم به واجباتش عمل کند." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۱۲

	فراوانی	درصد
مراقم	21	19.8
کاملا مراقم	7	6.6
مخالقم	7	6.6
کاملا مخالفم	42	39.6
بی نظر	29	27.4
مجموع	106	100.0

جدول ۱۲ نشان می دهد ۳۹.۶ درصد پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا نظری کاملاً مخالف، ۱۹.۸ درصد نظر موافق و ۲۷.۴ درصد بی نظر هستند در نتیجه می توان گفت بیشتر پاسخگویان برایشان مهم نیست که دوستشان به واجباتش عمل کند. نمودار ۱۲ گویای این موضوع می باشد.

نمودار ۱۲

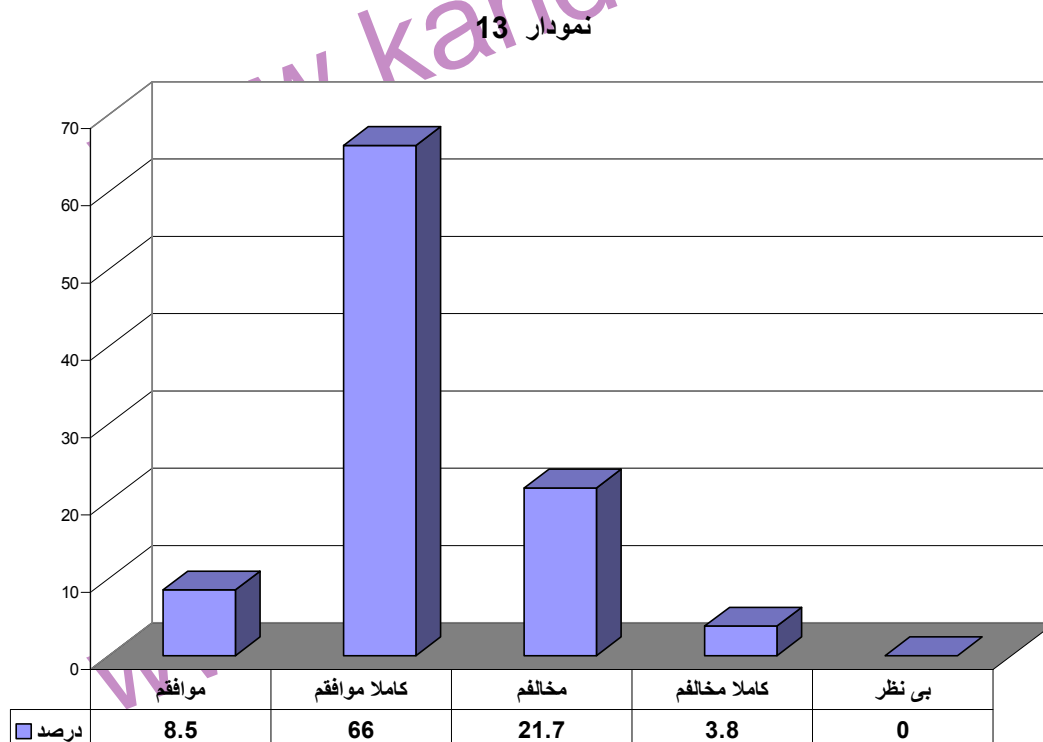
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوستم اهل نماز نباشد من در خواندن نماز سهل انگاری میکنم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۱۳

	فراوانی	درصد
موافقم	9	8.5
كاملا موافقم	70	66.0
مخالفم	23	21.7
كاملا مخالفم	4	3.8
مجموع	106	100.0

در جدول ۱۳، ۶۶ درصد پاسخگویان کاملاً موافق، ۲۱.۷ درصد مخالف و مابقی زیر ۱۰ درصد را تشکیل می دهند. نمودار ۱۳ توزیع درصدی پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا را نشان می دهد همانطور که مشاهده می شود کاملاً موافقم با ۶۶ درصد بیشترین مقدار و کاملاً مخالف با ۳.۸ درصد کمترین مقدار را دارا می باشند.

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوستم از من بخواهد کار خلاف شرعی انجام دهم بخاطر او انجام می دهم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

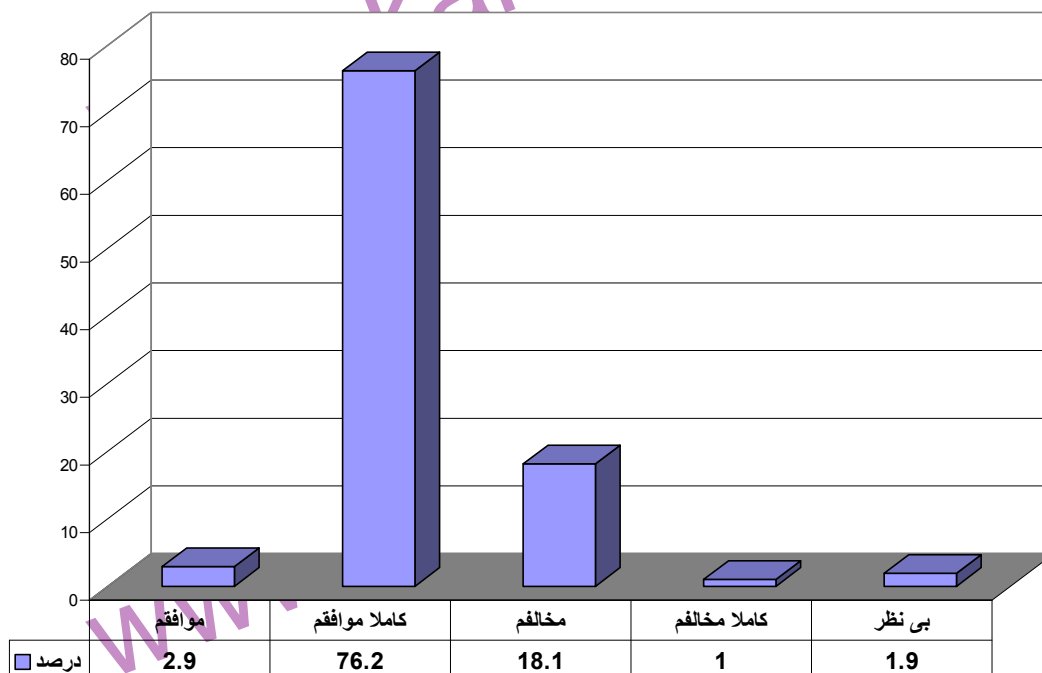
جدول ۱۴

	فراوانی	درصد
موافقم	3	2.9
کاملا موافقم	80	76.2
مخالفم	19	18.1
کاملا مخالفم	1	1.0
بی نظر	2	1.9
مجموع	105	100.0

همانطور که در جدول ۱۴ مشاهده می کنید ۷۶.۲ درصد پاسخگویان کاملاً موافق، ۱۸.۱ درصد مخالف که بترتیب بیشترین مقادیر و موافقم با ۲.۹ درصد و کاملاً مخالفم با ۱ درصد کمترین مقادیر را تشکیل می دهند.

نمودار ۱۴ نشان میدهد ۷۶.۲ درصد پاسخگویان کاملاً موافق که بیشترین مقدار را دارا می باشند تشکیل می دهند.

نمودار ۱۴

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوست من عضو گروه مذهبی باشد من هم تمایل دارم عضو آن گروه بشوم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

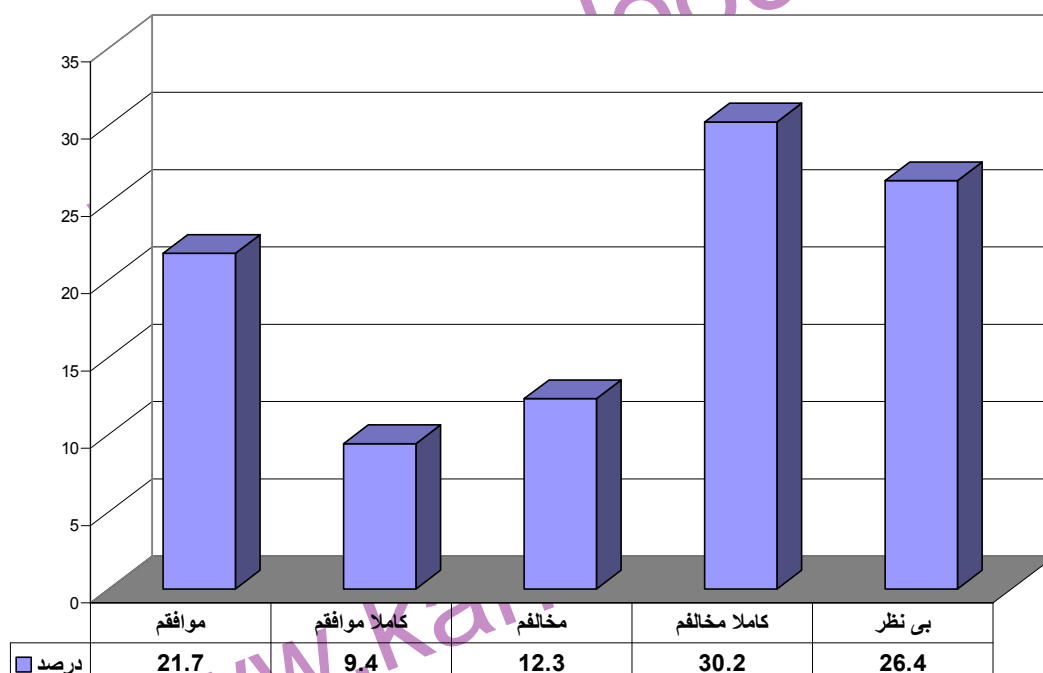
جدول ۱۵

	فراوانی	درصد
موافقم	23	21.7
کاملاً موافقم	10	9.4
مخالفم	13	12.3
کاملاً مخالفم	32	30.2
بی نظر	28	26.4
مجموع	106	100.0

پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا ۳۰.۲ درصد نظری کاملاً مخالف، ۲۱.۷ درصد موافق و ۲۶.۴ درصد نظری نداشتند.

نمودار ۱۵ نشان می دهد که ۳۰.۲ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف می باشند که بیشترین مقدار را دارا می باشند.

نمودار ۱۵

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوست من نظری خلاف دین داشته باشد نظر او را میپذیرم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

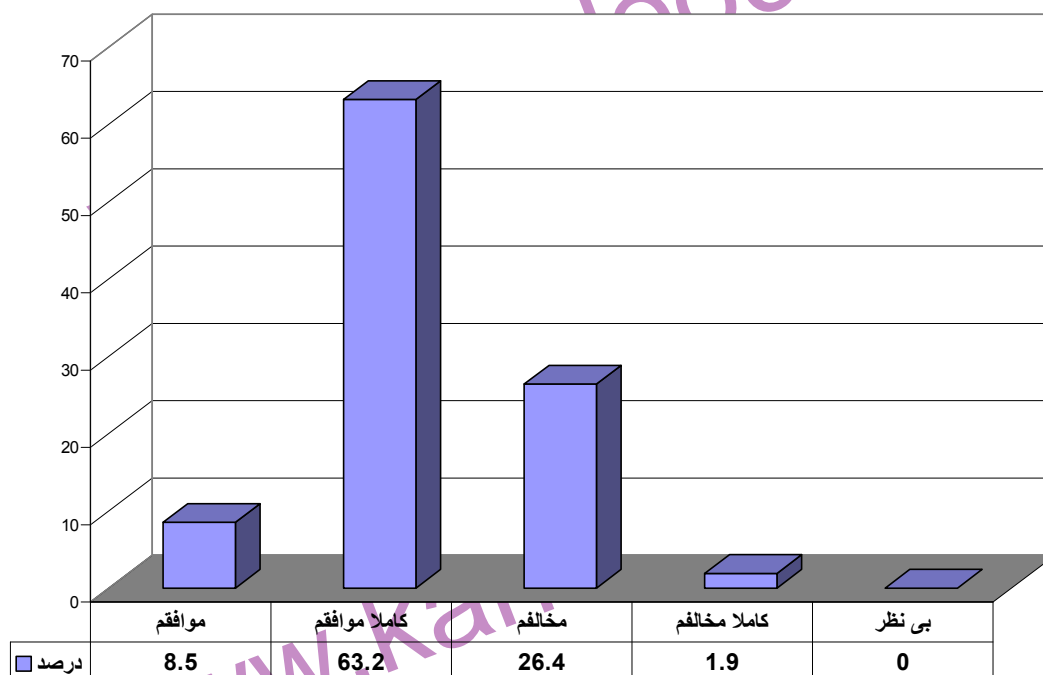
جدول ۱۶

	فراوانی	درصد
موافقم	9	8.5
کاملا موافقم	67	63.2
مخالفم	28	26.4
کاملا مخالفم	2	1.9
مجموع	106	100.0

جدول ۱۶ نشان می دهد ۶۳.۲ درصد پاسخگویان کاملاً موافق، ۲۶.۴ درصد مخالف، ۸.۵ درصد موافق و ۱.۹ درصد کاملاً مخالف هستند در کل می توان گفت ۷۱.۱ درصد پاسخگویان موافق و کاملاً موافق را تشکیل می دهند.

نمودار ۱۶ نشان می دهد ۶۳.۲ درصد پاسخگویان کاملاً موافق بیشترین مقدار و ۱.۹ درصد کاملاً مخالف کمترین مقدار را دارا می باشند.

نمودار 16

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوستم از من بخواهد کار خلاف شرعی انجام دهم بخاطر او انجام می دهم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

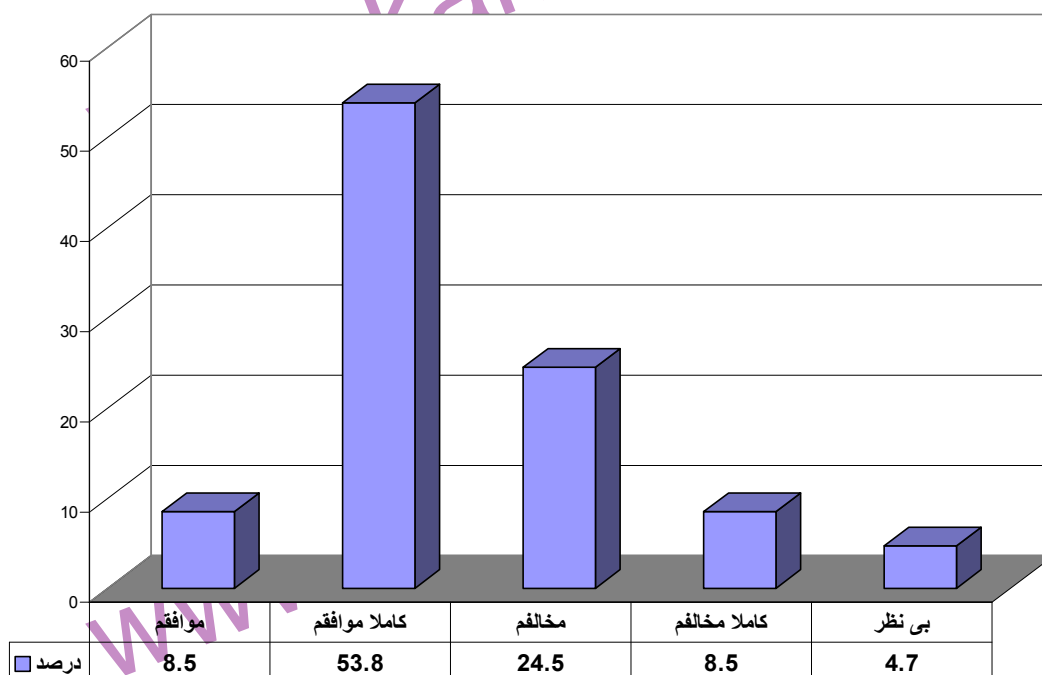
جدول ۱۷

	فراوانی	درصد
موافقم	9	8.5
کاملا موافقم	57	53.8
مخالقم	26	24.5
کاملا مخالفم	9	8.5
بی نظر	5	4.7
مجموع	106	100.0

همانطور که در جدول ۱۷ مشاهده می شود کاملاً موافق با ۵۳.۸ درصد بیشترین مقدار و بی نظر با ۴.۷ درصد کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

نمودار ۱۷ نشان می دهد ۵۳.۸ درصد پاسخگویان کاملاً موافق بیشترین مقدار را دارا هستند.

نمودار 17

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "اگر دوستی نداشته باشم به تنهایی نمی توانم در مسائل دینی ام پیشرفت کنم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

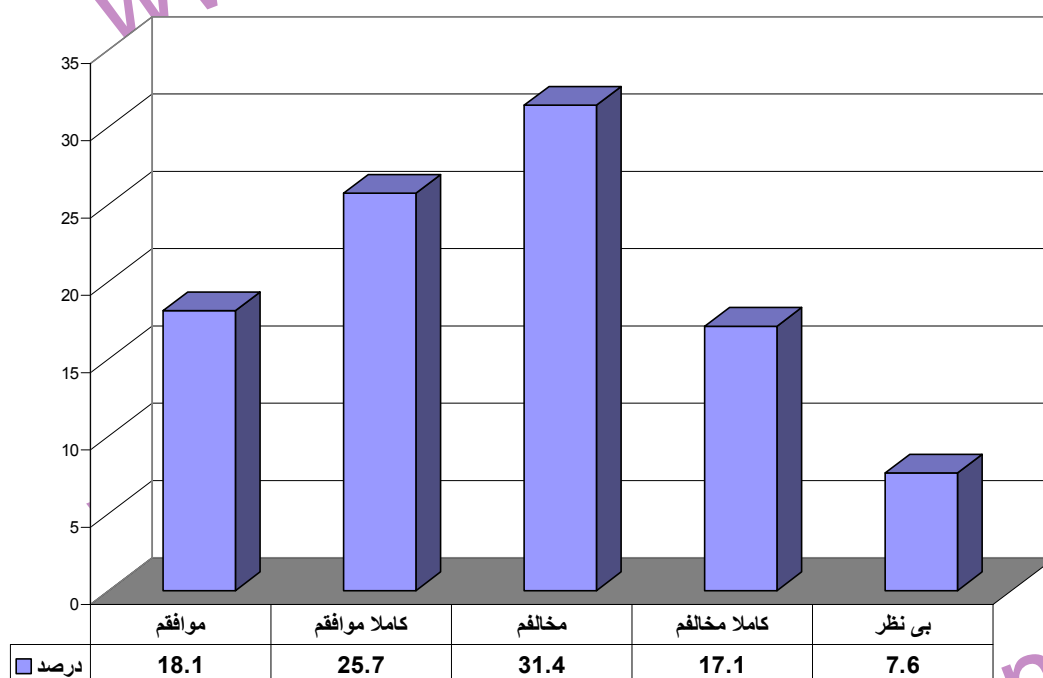
جدول ۱۸

	فراوانی	درصد
موافقم	19	18.1
كاملا موافقم	27	25.7
مخالفم	33	31.4
كاملا مخالفم	18	17.1
بي نظر	8	7.6
مجموع	105	100.0

همانطور که در جدول ۱۸ مشاهده می شود ۳۱.۴ درصد پاسخگویان گزینه مخالف، ۲۵.۷ درصد گزینه کاملاً موافقم، ۱۸.۱ درصد گزینه موافقم و ۱۷.۱ درصد کاملاً مخالف را تشکیل می دهند مابقی در حدود ۷.۶ درصد نظری نداشته اند.

نمودار ۱۸ نشان می دهد گزینه مخالف با ۳۱.۴ درصد بیشترین مقدار و گزینه کاملاً مخالف با ۱۷.۱ درصد کمترین مقدار را دارا می باشند.

نمودار ۱۸

پاسخگویان در پاسخ به این سوال "برای پیشرفت در مسائل دینی خود با دوستم برنامه ریزی میکنم." گویه های زیر را انتخاب نمودند.

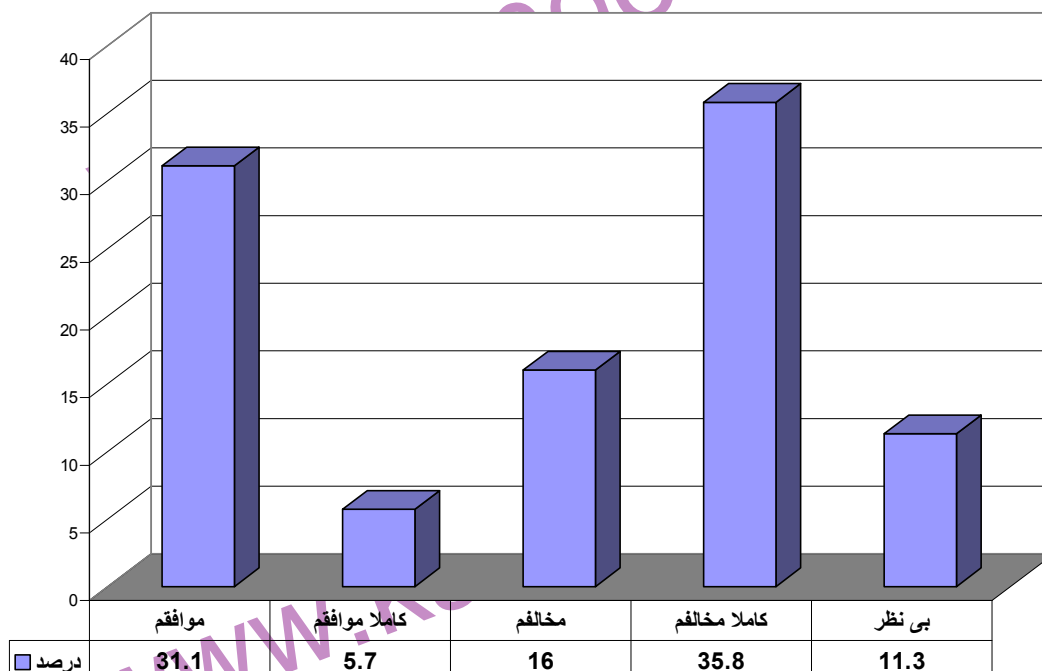
جدول ۱۹

	فراوانی	درصد
موافقم	33	31.1
کاملا موافقم	6	5.7
مخالفم	17	16.0
کاملا مخالفم	38	35.8
بی نظر	12	11.3
مجموع	106	100.0

جدول ۱۹ نشان می دهد ۳۵.۸ درصد پاسخگویان کاملاً مخالف، ۳۱.۱ درصد موافق بترتیب بیشترین مقادیر را تشکیل می دهند. در نتیجه می توان گفت که اکثر پاسخگویان برای پیشرفت در مسائل دینی برنامه ریزی با دوستان خود ندارند.

همانطور که نمودار ۱۹ نشان می دهد کاملاً مخالف با ۳۵.۸ درصد بیشترین مقدار و کاملاً موافق با ۵.۷ درصد کمترین مقدار را دارا می باشند.

نمودار 19

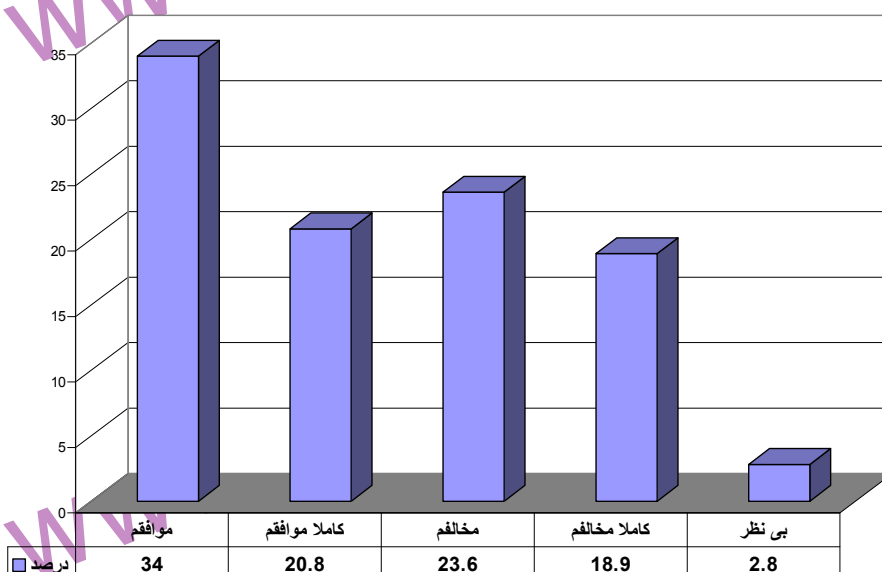
پاسخگویان در پاسخ به این سوال "موفقیت ها و پیشرفتهای دینی ام را مدیون دوستم هستم."
گویه های زیر را انتخاب نمودند.

جدول ۲۰

	فراوانی	درصد
موافقم	36	34.0
کاملا موافقم	22	20.8
مخالفم	25	23.6
کاملا مخالفم	20	18.9
بی نظر	3	2.8
مجموع	106	100.0

پاسخگویان در پاسخ به سوال بالا ۳۴ درصد گزینه موافقم، ۲۳.۶ درصد گزینه مخالفم، ۲۰.۸ درصد گزینه کاملا موافقم و ۱۸.۹ درصد کاملا مخالفم را انتخاب نموده اند. در نتیجه می توان گفت که اکثر پاسخگویان موفقیت ها و پیشرفتهای دینی خود را مدیون دوستان خود هستند. همانطور که در نمودار ۲۰ مشاهده می شود موافقم با ۳۴ درصد بیشترین مقدار و کاملا مخالفم با ۱۸.۹ درصد کمترین مقدار را تشکیل می دهند.

نمودار 20

آمار استنباطی:

آزمون فرضیه ۱: دوستان بر رشد دینی و معنوی افراد تاثیر گذارند.

One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
NOMRE	104	3.2813	.29504	.02893

One-Sample Test

	Test Value = 3					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
NOMRE	9.721	103	.000	.2813	.2239	.3386

با توجه به نداشتن میانگین متغیر آزمون بر اساس تحقیقات گذشته، نقطه وسط متغیر آزمون یعنی عدد ۳ را بعنوان مقدار آزمون تی انتخاب میکنیم. میانگین نمرات آزمون در جدول اول ۳.۲۸ و انحراف معیار آنها ۰.۲۹۵ می باشد که بزرگتر از مقدار آزمون عدد ۳ است.

در آزمون تی، p مقدار صفر می باشد که کوچکتر از ۰.۰۵ است و نشان می دهد میانگین آزمون تفاوت معناداری با عدد ۳ دارد. بر اساس این محاسبات معلوم می شود دوستان بر رشد دینی و معنوی افراد تاثیر می گذارند.

آزمون فرضیه ۲: رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی در بین پایه های

تحصیلی اول، دوم و سوم دبیرستان

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: NOMRE

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	.164 ^a	2	.082	.941	.394	.018
Intercept	1030.889	1	1030.889	11829.227	.000	.992
PAYE	.164	2	.082	.941	.394	.018
Error	8.802	101	.087			
Total	1128.692	104				
Corrected Total	8.966	103				

a. R Squared = .018 (Adjusted R Squared = -.001)

در آنالیز واریانس یکطرفه آزمون f نشان می دهد که هیچ رابطه معناداری بین میانگین های پایه های تحصیلی اول تا سوم تحصیلی وجود ندارد. چون p مقدار در ستون sig ، ۰.۳۹۴ است که بزرگتر از ۰.۰۵ می باشد. در نتیجه می توان گفت که میزان تاثیر پذیری دوست بر رشد دینی و معنوی در پایه های مختلف تحصیلی یکسان است.

آزمون فرضیه ۳: رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیر گذاری دوست بر رشد دینی و معنوی در بین مدارس الزهرا، تکتم و عفاف

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: NOMRE

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	.009 ^a	2	.005	.053	.949	.001
Intercept	1028.989	1	1028.989	11603.485	.000	.991
NAMMADRE	.009	2	.005	.053	.949	.001
Error	8.957	101	.089			
Total	1128.692	104				
Corrected Total	8.966	103				

a. R Squared = .001 (Adjusted R Squared = -.019)

در آنالیز واریانس یکطرفه آزمون f مقدار p ، ۰.۹۳۹ می باشد که از مقدار ۰.۰۵ بزرگتر است و نشان می دهد که رابطه معناداری بین مدارس وجود ندارد در نتیجه میزان تاثیر پذیری دوست بر رشد دینی و معنوی در تمام مدارس تقریباً یکسان بوده و تفاوت معناداری وجود ندارد.

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل پنجم: نتیجه گیری و

پیشنهادات

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

مقدمه :

در این پژوهش که به عنوان بررسی تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی مطرح شده است که به اهدافی چون بررسی میزان تاثیرپذیری دوست بر رشد دینی دانش آموزان دختر مقطع متوسط در منطقه گلبهار و بررسی رابطه آن با پایه تحصیلی، مدارس، رشته تحصیلی و ... دست یافته شود.

جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه منطقه گلبهار در سال ۸۸-۸۹ می باشد و نمونه آماری آن تعداد ۱۰۶ نفر از دانش آموزان مقطع متوسطه در منطقه ذکر شده است. روش نمونه گیری مورد استفاده نمونه گیری تصادفی ساده و حجم آن ۱۰۶ پرسشنامه بوده که پس از جمع آوری پرسشنامه ها، آنها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. فرضیه های به دست آمده در این پژوهش عبارتند از:

- دوستان بر رشد دینی و معنوی افراد تاثیر گذارند.
- رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی در بین پایه های

تحصیلی

- رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی در بین مدارس

الزهرا، تکتک و عفاف

ابزارهای مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه بوده است.

جهت تجزیه و تحلیل آمار به دست آمده از واریانس یک طرفه استفاده گردید و از نسخه ۱۶ نرم افزاری

SPSS استفاده شده است.

توصیف نمونه پژوهش بر حسب نام دبیرستان ۳۹/۶ درصد عفاف، ۲۰/۸ درصد تکتک، بر حسب پایه تحصیلی

۴۶/۲ درصد پایه دوم، ۳۱/۱ درصد از پایه اول و ۲۲/۶ درصد پایه سوم، بر حسب سن ۳۳/۷ درصد ۱۶ سال

و ۳۱/۷ درصد ۱۵ سال و ۱/۹ درصد ۱۸ سال می باشند.

نتیجه گیری

فرضیه ۱ : رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی بین پایه های تحصیلی اول و دوم و سوم دبیرستان .

در تحلیل واریانس یک طرفه آزمون ۴ نشان می دهد که رابطه معنا داری بین میانگین های پایه های تحصیلی وجود دارد چون میزان آلفا $0/394$ بزرگتر از $0/05$ می باشد .

فرضیه ۲ : رابطه معناداری میانگین های نمرات تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی در بین مدارس الزهرا , تکتک و عفاف

در تحلیل واریانس یک طرفه مقدار آلفا $0/939$ بزرگتر از $0/05$ می باشد و نشان می دهد که رابطه معناداری بین مدارس وجود دارد . در نتیجه میزان تاثیرپذیری دوست بر رشد دینی و معنوی در تمام مدارس تقریباً یکسان بوده است .

پیشنهادات پژوهش :

۱. پیشنهاد می شود که تحقیقاتی در رابطه با بررسی نوع نیازهای دانش آموزان با توجه به اهمیت دوران نوجوانی صورت گیرد.
۲. پیشنهاد می شود مربیان و اولیاء دانش آموزان آگاهی های بیشتری در زمینه دوست یابی به فرزندان خود دهند.
۳. پیشنهاد می شود که والدین قسمت اعظمی از نیاز فرزند خود به دوست را تامین نمایند.
۴. پیشنهاد می شود والدین در انتخاب دوست به فرزندان خود کمک کنند و آنها را در این زمینه تشویق نمایند.

نمونه پرسشنامه

به نام خدا

سلام دوست عزیز

پرسشنامه ای که در اختیار شماست با هدف بررسی میزان تاثیرگذاری دوست بر رشد دینی و معنوی تهیه گردیده است ، لذا خواهشمند است که سوالات را به دقت خوانده و صادقانه پاسخ دهید .

با تشکر فراوان از همکاری شما

نام دبیرستان ..... رشته تحصیلی ..... پایه .....

جنسیت ..... سن .....

۱. دوستم می تواند عقاید مذهبی مرا تغییر دهد .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۲. اگر دوست من یک فرد مذهبی باشد رفتارهای او بر رفتارهای من تاثیر می گذارد .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۳. بهترین راه برای رشد دینی داشتن دوست خوب است .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۴. دوستی انتخاب می کنم که از نظر عقاید دینی شبیه به خودم باشد .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۵. تمایل دارم دوستم فردی مذهبی باشد .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۶. بهترین راهنمای من در مسائل دینی دوستم می باشد .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۷. بهترین دوست من کسی است که با دیدن او به یاد خدا بیفتم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۸. با فردی که هم مذهب من نباشد دوست می شوم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۹. برای من مهم نیست که دوستم به مسائل دینی اش اهمیت بدهد.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۰. اگر متوجه شوم دوستم مشکل اخلاقی دارد از او کناره گیری می کنم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۱. اگر دوستم مقید به مسائل دینی نباشد راهنمایی اش می کنم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۲. برای من مهم است که دوستم به واجباتش عمل کند.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۳. اگر دوستم اهل نماز نباشد من در خواندن نماز سهل انگاری می کنم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۴. اگر دوستم از من بخواهد کار خلاف شرعی انجام دهم به خاطر او انجام می دهم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۵. اگر دوست من عضو گروه مذهبی باشد من هم تمایل دارم عضو آن گروه بشوم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۶. اگر دوست من نظری خلاف دین داشته باشد نظر او را می پذیرم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۷. از اینکه دوستم مرا از گناهی که کرده ام آگاه کند ناراحت می شوم.

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۸. اگر دوستی نداشته باشم به تنهایی نمی توانم در مسائل دینی پیشرفت کنم .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۱۹. برای پیشرفت در مسائل دینی خود با دوستم برنامه ریزی می کنم .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

۲۰. موفقیت ها و پیشرفت های دینی ام را مدیون دوستم هستم .

موافقم کاملاً موافقم مخالفم کاملاً مخالفم نظری ندارم

فهرست منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- ۱. احمدی ، احمد ، روان شناسی نوجوانان و جوانان ، چاپ سیزدهم ، اصفهان ، انتشارات مشعل ، ۱۳۸۲
- ۲. اسماعیلی یزدی ، عباس ، فرهنگ تربیت ، چاپ اول ، قم ، انتشارات دلیل ما ، ۱۳۸۱
- ۳. اشتاین برگ ، لارنس ، سالهای شیرین نوجوانی ، مترجم : مهدی قراچه داغی ، چاپ اول ، تهران ، انتشارات دایره ، ۱۳۸۵
- ۴. افروز ، غلامعلی ، مباحثی بر روان شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان ، چاپ پنجم ، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان ، ۱۳۷۴
- ۵. آقامحمدیان ، حمیدرضا ، مهران ، حسینی ، روان شناسی بلوغ و نوجوانی ، رشد ۲ ، مشهد ، انتشارات دانشگاه فردوسی ، ۱۳۸۴
- ۶. تمیمی آمودی ، عبدالواحد ، غررالکلم و دررالکلم ، مترجم ، محمد علی انصاری ، چاپ دوم ، قم ، موسسه اما عصر (عج) ، ۱۳۸۴
- ۷. حاجیان حسین آبادی ، مظفر ، اصول تربیت و چهل اصل تربیتی ، اصفهان ، نشر همای رحمت ، ۱۳۸۲
- ۸. حاجیان حسن آبادی ، مظفر ، راهنمای انتخاب دوست ، چاپ دوم ، نشر مانی ، ۱۳۷۶
- ۹. حر عاملی ، محمد بن حسن ، آداب معاشرت از دیدگاه معصومین علیهم السلام ، مترجم ، محمدعلی فارابی ، یعسوب عباسی علی کمر ، چاپ ششم ، مشهد ، بنیاد پژوهشهای اسلامی ، ۱۳۸۲
- ۱۰. حسین زاده ، یعقوب ، محرم آقازاده ، منوچهر فضلی خانی ، دوستی و دوست یابی (راهنمای معلم ویژه دوره راهنمایی) چاپ سوم ، تهران ، انتشارات موسسه فرهنگی منادی تربیت ، ۱۳۸۱

۱۱. حورایی ، مجتبی ، صمیمت ، نفوذ - تاثیر گذاری در ۱۰ دقیقه ، چاپ سی و دوم ، تهران ، نشر دکنمه گران ، ۱۳۸۷

۱۲. حیدری محمد ، روش دوست یابی ، مترجم ، سید محمد صادق عارف ، مشهد ، آستان قدس رضوی ، بنیاد پژوهشهای اسلامی ، ۱۳۸۷

۱۳. حیدری نراقی ، علی محمد ، آیین معاشرت از دیدگاه اسلام ، چاپ سوم ، قم ، نشر مهدی نراقی ، ۱۳۸۵

۱۴. حیدری ، معصومه ، آداب رفتار با دختران ، چاپ اول ، کاشان ، نشر محتشم ، ۱۳۷۹

۱۵. دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، ج ۸-۷ ، چاپ دوم ، تهران ، نشر : دانشگاه تهران ، ۱۳۷۷

۱۶. دونالد والترز ، ژ ، رموز دوستی پایدار و معاشرت موفق ، مترجم ، شیرین نبوی نژاد ، تهران ، نشر عشق ، ۱۳۸۰

۱۷. شیخ الاسلامی ، جعفر ، دوستی در کلام امیرمومنان (ع) ، چاپ دوم ، قم ، نشر بوستان کتاب قم ، ۱۳۸۱

۱۸. صدیقی ، اسماعیل ، آیین دوستی و برادری ، چاپ اول ، ۱۳۸۰

۱۹. کاظمی ، محسن ، آیین دوست یابی ، چاپ اول ، مؤسسه فرهنگی سماء ، ۱۳۸۰

۲۰. کلینی ، محمدبن یعقوب کلینی ، اصول کافی ، مترجم : سید جواد مصطفوی ، چاپ اول ، انتشارات وفا ، ۱۳۸۲

۲۱. مجلسی ، محمد باقر ، بحارالانوار ، تهران ، نشر دارالکتب الاسلامیه

۲۲. مدرسی ، هادی ، دوستی و دوستان (مجموعه معارف اسلامی در هنر رفتار با مردم) مترجمان :

حمید رضا شیخی ، حمیدرضا آژیر ، چاپ اول ، بنیاد پژوهش های اسلامی ، ۱۳۷۰

۲۳. محمدی ری شهری ، محمد ، حکمت نامه لقمان ، قم ، نشر دارالحدیث ، ۱۳۸۵

۲۴. محمدی ری شهری ، محمد ، میزان الحکمه ، مترجم : حمیدرضا شیخی ، چاپ هشتم ، نشر دارالحدیث ع ۱۳۸۶

۲۵. محمدی نیا , اسدا... , پاسخ به پرسش های جوانان , جلد ۲ , چاپ اول , قم , نشر بسط اکبر ,

۱۳۸۱

۲۶. معین , محمد , فرهنگ فارسی معین , جلد ۲ , چاپ اول , تهران , انتشارات بهزاد , ۱۳۸۲

۲۷. هیئت تحریریه موسسه در راه حق , برخی از مسائل زندگی ساز اسلام , قم , نشر در راه حق ,

۱۳۶۱